

I. TIHHONOV

**KAASAEGSE
KAPITALISMI PÕHILINE
MAJANDUSSEADUS.**

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1955

A-20416

I. TIHHONOV

KAASAEGSE
KAPITALISMI PÕHILINE
MAJANDUSSEADUS

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1955

Originaali tiitel:

И. Тихонов

Основной экономический закон современного капитализма

Государственное издательство политической литературы

1953

Tõlkinud U. Polisinski

TARTU ÜLIKOOLI
RAAMATUKOGU

---

1. ÜHISKONNA MAJANDUSLIKU ARENEMISE SEADUSTE OBJEKTIIVNE ISELOOM

Marksism-leninism õpetab, et inimühiskond areneb oma objektiivsete majandusseaduste järgi, millede tunnetamine on vajalik tingimus rahvahulkade edukaks võitluseks ühiskondliku korra revolutsioonilise ümberkujundamise eest, vaba ja õnneliku elu eest.

Selleks, et töölisklass ja tema kommunistlik eelvägi võiks tegutseda teadlikult, eksimata ja edukalt, on vaja, esiteks, põhjalikult tunda ühiskonna arenemise objektiivseid seadusi ja, teiseks, oskuslikult kasutada neid seadusi, võttes need oma tegevuse aluseks.

Kodanlus teatavasti kardab tõeliselt teaduslikult selgitada ühiskonna majandusliku arenemise seadusi, mis määravad kapitalismi möödapääsmatule hukkamisele. Kodanlus ei nõua oma „teoreetikuilt“ mitte ühiskonna majandusliku arenemise seaduste selgitamist, vaid temale kasulike kõikvõimalike „teooriate“ väljamõtlemist, mis õigustaksid kapitalismi eksisteerimist, varjaksid tema paiseid ja hukkamise paratamatust. Hoolimata ajaloo õppetundidest on reaktsiooniliste, väljasurevate klasside ideoloogid püüdnud ja püüavad näidata ekspluataatorlikku korda igavesena ning alalisena.

Täites oma peremeeste sotsiaalset tellimust, eitavad imperialistliku kodanluse kaasaegsed ideoloogid ühiskonna arenemise objektiivsete majandusseaduste olemasolu. Reaktsiooniliste jõudude kõige armastatumaks relvaks imperialismi ajal on saanud subjektivistlik teooria selle kohta, et ühiskonna arenemine ei ole rangelt seaduspärane, objektiivselt tingitud looduslik-ajalooline protsess, vaid juhuslik tulemus, mis sõltub „väljapaistvate“ isikute — väepealikute, valitsejate jne. tahtest ja tegevusest. Selles suhtes tüüpiline on ühe silmapaistva reaktsioonilise ameerika filosoofi — Kolumbia ülikooli professori John Dewy väide, et „erilised inimesed, kel-

lele on antud jumalik võime ette näha, teevad ajalugu". Kapitalismi üldkriisi perioodil, kapitalistliku korra revolutsioonilise hävingu alguses, esinevad kodanlus ja tema ideoloogid üha sagedamini fašismi, imperialistide poolt teostatava röövimise, riisumise ja vägivalla ülistamisega.

Nii näiteks kuulutab ameerika majandusteadlane Emery Reeves oma 1945. a. ilmunud raamatus „Maailma anatoomia“ avameelse küünilisusega: „... praegu oleks asjatu ajakulu otsida majandusliku elu seadusi. Meie maailmas reguleerivad tootmist, kaubandust ja tarbimist ainult kahurid.“

Ühiskondliku arenemise seaduste teaduslik analüüs annab purustava löögi kõigile sellistele kapitalismi apologetidele, tõestades ümberlukkamatult kapitalismi hukkumise vältimatušt just temale omaste arengu spetsiifiliste seaduspärasuste tõttu. Paljastades imperialismi ideoloogia kaitsjaid, kes püüavad vägivalla ja röövimise teel takistada ühiskonna majandusliku arenemise objektiivsete seaduste toimet, märkis J. V. Stalin 1927. aastal: „... ainult lapseikka tagasilangenud inimesed võivad arvata, et kahurväe seadused on tugevamad ajaloo seadustest...“¹

V. I. Lenin näitas, et seadus on nähtuste olulise, paratamatu seose väljendus.

Tunnetades neid esinevate nähtuste seoseid ja kontrollides neid praktikas, annab teadus meile maailmast õige pildi, s. o. objektiivse reaalsuse õige peegelduse. „Maailm on materia seaduspärane liikumine, ja meie tunnetus, mis on looduse kõrgeim produkt, suudab seda seaduspärasust ainult peegeldada.“² Ajalooline materialism õpetab, et ühiskonnas ei ole nähtuste juhuslikku kuhjumist, vaid eksisteerib objektiivne seaduspärasus, põhjuslikkus, paratamatus.

Ühiskonna arenemise seadused näitavad kõige sügavamaid protsesse, mis toimuvad ühiskonnas, määravad kindlaks peamised jõud ja põhilised tendentsid tema arengus. Need seadused on ühiskondlike nähtuste seesmiste oluliste seoste, inimeste tahtest sõltumatult toimuvate ühiskonna majandusliku arenemise reaalsete, objektiivsete protsesside väljenduseks.

¹ J. V. Stalin, Teosed, 9. kd., Tallinn 1949, lk. 192.

² V. I. Lenin, Teosed, 14. kd., Tallinn 1952, lk. 151.

Enamus majandusseadusi ei ole oma toimelt pikaajalised, nad toimivad ainult kindla ajaloolise perioodi kestel, ainult antud ühiskondliku formatsiooni piirides. See on nii seepärast, et iga uus tootmissuhete põhitüüp, uued majanduslikud tingimused kutsuvad vältimatult esile uute spetsiifiliste ühiskondliku arenemise seaduste tekkimise, mis ilmuvad vanade, oma jõu kaotanud seaduste asemele. On näiteks teada, et kapitalismi majanduslikud tingimused, kapitalistlik tootmisviis ise sünnitab objektiivse paratamatusena niisugused majandusseadused, nagu lisaväärtuse seadus, keskmise kasumi seadus, konkurentsi ja tootmise anarhia seadus, kapitalistliku akumulatsiooni üldine seadus jne. Eraomandusele ja palgatöö ekspluaateerimise süsteemile tugineva kapitalismi likvideerimisega kaotavad kõik need seadused jõu, lakkavad toimimast. Üleminekuga sotsialismile, mis tugineb tootmisvahendite ühiskondlikule omandusele, tekivad ja hakkavad toimima uued seadused, niisugused, nagu sotsialismi põhiline majandusseadus, rahvamajanduse plaanipärase arenemise seadus, töö järgi jaotamise seadus, töötotlikkuse pideva kasvu seadus jt.

Seega on igale ühiskondlikule korrale omased oma erilised majandusliku arenemise seadused, mis erinevad teiste ühiskondlike formatsioonide arenemise seadustest. Kuid erinevad ühiskondlikud formatsioonid ei ole oma arengus allutatud mitte ainult oma spetsiifilistele majandusseadustele, vaid ka neile ühistele majandusseadustele, mis seovad neid formatsioone üksteisega. Üheks majandusseaduseks, mis on ühine kõigile ühiskondlikele formatsioonidele, on Marxi poolt avastatud majandusseadus, mille järgi tootmissuhted peavad tingimata vastama tootlike jõudude iseloomule.

See majandusliku arenemise ühine seadus esineb ja avaldub igas formatsioonis erinevalt, oma konkreetses vormis. Kui näiteks kapitalismi tootmissuhted satuvad konflikti tootlike jõududega, määrates neid virelemisele ja vältimatule hävinemisele, siis sotsialismi tootmissuhted mitte ainult et ei satu konflikti tootlike jõududega, vaid vastupidi, olles täielikus vastavuses tootlike jõudude iseloomuga, on selleks peamiseks, otsustavaks jõuks, mis kindlustab kogu ühiskondliku tootmise lakkamatu ja võimsa kasvu.

Meie Nõukogude tööstuse ja põllumajanduse tootlike

jõudude kolossaalne areng on saanud võimalikuks just tänu sellele, et vanad, kapitalistlikud tootmissuhted nii linnas kui ka maal asendati uute, sotsialistlike tootmissuhetega.

Majandusseaduste oluliseks iseärasuseks, mis eraldab neid loodusseadustest, on see, et kui loodusteaduses uue seaduse avastamine ja rakendamine toimub enam-vähem libedasti, siis majanduses uue seaduse avastamine ja rakendamine, mis riivab ühiskonna väljasurevate jõudude huvisid, kohtab nende jõudude poolt kõige tugevamat vastupanu. Selles seisabki majandusseaduste, mis ise ei kannu klassiiseloomu, ei sõltu klassidest, rakendamise klassitagapõhi. Eesrindlik revolutsiooniline klass, nagu teada, on huvitatud sellest, et rakendataks ellu tootmissuhte tootlike jõudude iseloomule tingimatu vastavuse seaduse kui ajaloolise progressi seaduse nõuded.

Selle seaduse nõuete alusel toimubki üleminek ühelt ühiskondlikult formatsioonilt teisele.

Sotsialistliku revolutsiooni majanduslikuks aluseks, peamiseks põhjuseks, mis pani liikuma miljonilised tööliste ja talurahva hulgad, on kaasaegsete tootlike jõudude vastuolu kapitalistlike tootmissuhetega. Kaasaegses kodanlikus ühiskonnas murrab juba ammu endale teed majandusseadus, mille järgi tootmissuhted peavad tingimata vastama tootlike jõudude iseloomule. Selle seaduse toimele avaldavad meeletlikku vastupanu väljasurevad ekspluataatorlikud klassid, sest selle seaduse kasutamine ja tegevusväljale tulek tähendab kapitalismi möödapääsematut hukku, s. t, erakapitalistliku omanduse revolutsioonilist asendamist ühiskondliku sotsialistliku omandusega.

Ühiskonna edasiarendamise kindlustamiseks on vajalik ühiskondlik jõud, mis suudab ületada reaktsiooniliste väljasurevate klasside vastupanu ja anda vajaliku tegevusvälja objektiivsele seadusele, mille järgi tootmissuhted peavad tingimata vastama tootlike jõudude iseloomule.

Uute ühiskondlike jõudude tekkimise protsessid ei ole meelevaldsed. Need protsessid on tingitud majanduslikust olukorrast ja ühiskonna materiaalse elu tingimuste väljakujunenud nõuetest. Just kõigi võidukaks revolutsiooniks objektiivselt vajalike majanduslike ja poliitiliste eelduste väljakujunemise tõttu meie maal leidis niisugune

eesrindlik ühiskondlik jõud töölisklassi ja töötava talurahva liidu näol, jõud, mis majandusseaduste tundmisele toetuva kommunistliku partei juhtimisel revolutsioonilisel teel ühiskonnastas tootmisvahendid, likvideeris ekspluaatorlikud klassid ja asendas kapitalistlikud tootmissuhted sotsialistlike tootmissuhetega.

Kapitalistlikes maades koguvad kommunistlikud ja töölisparteid proletariaadi ümber laialdasi töötajate hulki, relvastades neid ühiskonna arenemise seaduste tundmisega, organiseerivad ja kasvatavad neid selle ühiskondliku jõuna, kelle ülesandeks on ületada kaasaegse kodanluse vastupanu, anda tegevusvälja selle seaduse toimele, mille järgi tootmissuhted peavad tingimata vastama tootlike jõudude iseloomule, viia ühiskond sotsialismi võidule.

Iseloomustades majandusseaduste eritunnuseid, hoiatab marksistlik-leninlik teooria ühtlasi, et on lubamatu segi ajada ühiskondliku arenemise objektiivseid protsesse peegeldavaid poliitilise ökonoomia seadusi nende seadustega, mida annavad välja valitsused inimeste tahtel ning mis omavad ainult juriidilist jõudu.

Majandusseadused — ükskõik, kas juttu on kapitalismist või sotsialismist — ei saa tekkida ega muutuda inimeste tahtel, vaid tekivad kindlate majanduslike tingimuste baasil. Marx kirjutas „Kapitalis“: „Isegi siis, kui ühiskond on sattunud oma liikumise loodusseaduse jälile, ... ei saa ta loomulikest arengufaasidest üle hüpata ega neid dekreetidega olematuks teha. Aga ta saab lühendada ja leevendada sünnitusvalusid.“¹

Ka sotsialismi tingimustes, kus kapitalismile omase arengu stiihilisuse ja anarhilisuse asemele astub ühiskondliku elu plaanikindel ja arukas juhtimine, on majandusseadustel samuti objektiivne iseloom. Nõukogude riik, vaatamata sellele, et ta etendab erilist osa ühiskonna majanduslikus arenemises, ei saa „ära muuta“, „luua“ ega „ümber kujundada“ ühiskondliku arenemise seadusi. Partei purustas sügavalt ekslikud ja kahjulikud vulgaarsed subjektivistlikud vaated, mis eitavad sotsialismi majandusseaduste objektiivset iseloomu ja viivad poliitilise ökonoomia kui teaduse likvideerimisele. Sotsialismi poliitilise ökonoomia likvideerimine aga võtab meilt võimaluse ette näha majandusliku elu sündmuste

¹ K. M a r x, Kapital, I kd., Tallinn 1953, lk. 7.

käiku ja korraldada maa majandusliku elu kas või elementaarsetki juhtimist. Seepärast on objektiivsete seaduspärasuste eitamine sotsialismi tingimustes ideeliseks aluseks avantürismile majanduspoliitikas ja omavolile maa majandusliku juhtimise praktikas.

Kommunistlik partei on alati pidanud otsustavat võitlust subjektivismi vastu teoorias ja avantürismi vastu majanduspoliitikas. Kommunistliku partei poliitika suurim eluline jõud seisab selles, et partei lähtub alati ühiskonna materiaalse elu väljakujunenud vajadustest, ühiskondliku arenemise objektiivsetest seadustest.

Marksistlik-leninlik teooria õpetab, et inimesed võivad muuta ühiskonna elu majanduslikke tingimusi, mille baasil kaotavad jõu ühed majandusseadused ja tekivad teised, kitseneb ühtede või teiste majandusseaduse mõju sfäär ja tekib tegevusväli teistele majandusseadustele, kuid inimesed ei saa „muuta“ ega „tühistada“ majandusseadusi.

Nõukogude riigi eriline osa meie maa majanduslikus arenemises, tema hiilgav edu majanduse sotsialistlike vormide loomisel ja kindlustamisel ongi seletatav eeskätt sellega, et Nõukogude riik toetus ja toetub tunnetatud majandusliku arenemise seadustele, juhindub oma tegevuses ühiskondliku arenemise teaduslikust teooriast — marksismist-leninismist.

Uldiste ja spetsiifiliste majandusliku arenemise seaduste objektiivne iseloom sotsialismi tingimustes kinnitab ülitähtsat marksistlikku teesi selle kohta, et ühiskonna liikumine sotsialismile ja kommunismile on ajalooline paratamatus. Uhtlasi annab see purustava löögi imperialistliku kodanluse ideoloogide ja poliitikute kõigile oletustele, kes püüavad näidata üleminekut sotsialismile mingi „kõrvalekaldumisena“ ühiskonna arenemise peasuunast.

Objektiivsete majandusseaduste nõuetele toetudes läksid meie maa töötajad kommunistliku partei poolt juhitud esimesena sotsialismi ülesehitamise uurimata rada, kindlustasid uue ühiskondliku korra võidu, mis on vaba ekspluateerimisest ja rõhumisest. Sotsialismi majandusseaduste objektiivsest iseloomust tuleneb samuti võimalus ja vajadus kasutada NSV Liidu suuri kogemusi sotsialismi ülesehitamisel rahvademokraatia maade poolt, samuti kõigi teiste rahvaste poolt, kes varem või hiljem asuvad sotsialismi ülesehitamise teele.

Paljastades volutaristlikke seisukohti sotsialismi majandusseaduste küsimuses, näitab marksism-leninism ühtlasi nende majandusteadlaste ja filosoofide vaadete ekslikkust, kes arvavad, et sotsialismi objektiivsed seadused kandvat stiihilist iseloomu, et nende toime olevat vältimatu, et ühiskond olevat jõuetu nende ees. Niisugune majandusseaduste fetišeerimine, mis viib passiivsusele ja perspektiivitusele, tuleneb majandusseaduste objektiivse iseloomu väärast samastamisest kapitalismile omase majandusliku arenemise stiihilisusega.

Majandusseadustel on igasuguses ühiskondlikus korras objektiivne iseloom, nad on põhjustatud mitte inimeste tahtest, vaid vastavatest majanduslikest tingimustest. Kuid ühiskondliku arenemise objektiivsed seadused (paratamatus) avalduvad erinevates ühiskondlikes formatsioonides erinevalt.

Eraomandusele rajatud kapitalismi tingimustes esinevad majandusseadused deemonlike käskijatena töötajate vastu, hoolimata töötajate tahtest. Selle näiteks on konkurentsi ja tootmise anarhia seadus, mis avaldub kõige erendamalt perioodilistes ületootmiskriisides, kui kapitalistid, leidmata maksuvõimelist nõudmist, koondavad ja peatavad tootmist, jättes tööta miljoneid töötajaid, kes kannatavad viletsust ja nälga, samal ajal kui kapitalistid hävitavad massiliselt valmistoodangut.

Majandusseaduste ühiskonna huvides kasutamise võimalus kapitalismi tingimustes on piiratud. Nii näiteks kodanliku revolutsiooni perioodil kodanlus, kes sel ajal oli progressiivne, tõusev klass, purustades vanu, feodaalseid tootmissuhteid, kasutas majandusseadust, mille järgi tootmissuhted peavad tingimata vastama tootlike jõudude iseloomule. Kuid niipea kui kodanlus kindlustas oma klassivõimu, pörkasid tema huvid kokku ühiskonna valdava enamuse huvidega, kes oli muudetud kapitalistliku ekspluateerimise ja riisumise objektiks. Neis tingimustes muutus juba võimatuks majandusseaduste kasutamine kodanluse poolt kogu ühiskonna huvides. See ei tähenda, et kaasaegne kodanlus üldse ei kasutaks majandusseadusi. Majandusseaduste kasutamine kodanluse poolt mitte ainult et ei vasta ühiskonna ajaloolise progressi huvidele, vaid vastupidi, läheb risti vastu igasugusele progressiivsele arenemisele, kutsub esile antagonistlike vastuolude äärmise teravnemise, tekitab konflikte ja kokkupõr-

keid. Ainult eesrindlik ühiskondlik jõud — töölikklass, kes juhib töötajate laialdasi hulki, suudab edukalt kasutada majandusseadusi ühiskonna huvides, kindlustades ühiskonna progressiivse edasiarendamise.

Uleminekuga sotsialismile tekkis esmakordselt ajaloos võimalus juhtida rahvamajandust tunnetatud majandusseaduste alusel, milliseid kasutatakse kogu ühiskonna huvides. Tohutud majanduslikud ümberkujundused, mis meie maal on teostatud kommunistliku partei juhtimisel, ümberkujundused, mille tulemusena Nõukogude Liit muutus mahajäänud agraarmaast võimsaks industriaalseks ja kollektiviseeritud põllumajandusega maaks, kinnitavad suurepäraselt seda marksistlik-leninlikku teesi, et ühiskond ei ole jõuetu majandusseaduste ees, et ta võib seadusi tunnetada, tundma õppida ja edukalt kasutada.

Marksism-leninism õpetab, et tunnistada majandusseaduste objektiivset iseloomu tähendab tunnistada vajadust tegutseda vastavalt nende seaduste nõuetele.

Iga ühiskondlik formatsioon allub oma arenemises eelkõige põhilisele majandusseadusele, mis määrab kindlaks ja suunab antud formatsiooni teiste majandusseaduste toimet.

Erinevalt ühiskonna majandusliku arenemise teistest seadustest määrab põhiline majandusseadus eelkõige vahetu eesmärgi, mille nimel toimub ühiskondlik tootmine ise, selle liikumapaneva motiivi ja arenemise suuna.

Loodusel ei ole mingit liikumise põhilist seadust. Nagu märkis Engels, erineb ühiskonna arenemise ajalugu oluliselt looduse ajaloost.

Looduses "... avaldavad üksteisele mõju ainult pimedad, teadvuseta jõud ning üldised seadused avalduvad ainult niisuguste jõudude vastastikuse tegevuse teel. Siin pole kusagil tunnetatud, soovitud eesmärki: ei arvututes näilikes juhuslikkustes, mis on nähtavad pealispinnal, ega ka lõpptulemustes, mis näitavad, et kõigi nende juhuslikkuste hulgas nähtused leiavad aset vastavalt üldistele seadustele".¹

Ühiskonna ajaloo käigu määravad objektiivselt toimivad majandusliku arenemise üldised ja erilised seadused, kusjuures siin tegutsevad teadlikud inimesed, kes lähtuvad varem seatud kindlast eesmärgist.

¹ K. Marx ja F. Engels, Teosed, XIV kd., lk. 667 (v. k.).

Kuid siit ei tulene hoopiski, et inimesed oleksid vabad ühiskondliku tootmise eesmärgi valimisel ja võiksid seda meelevaldselt määrata. Inimeste poolt teostatava ühiskondliku tootmise arenemise eesmärgil on oma objektiivne alus, mille määrab valitsev tootmisvahendite ja -riistade omandivorm, olemasolevad tootmissuhted. Just sõltuvalt sellest, kellele kuuluvad tootmisvahendid, millised on seetõttu inimeste vastastikused suhted tootmisprotsessis, tekib üks või teine määrav ühiskondliku tootmise arenemise eesmärk.

Ajalooliselt kindlaksmääratud tootmisviisi arenemise eesmärk eeldab ka selle saavutamise vahendeid, millistel samuti on oma objektiivne alus. Eesmärk ja vahendid — need on ühtse ühiskondliku protsessi kaks külge, mis väljendavad antud tootmisviisi loomust, olemust ennast, ning samal ajal moodustavad ühiskonna põhilise majandusseaduse sisu. Ühiskonna põhilise majandusseaduse objektiivne iseloom seisabki selles, et nagu eesmärki ennast, nii ka selle saavutamise vahendeid ei määrata kindlaks inimeste tahtega, vaid ühiskonna majanduslike tingimustega, tootmissuhetega, inimeste majanduslike suhetega, kuhu kuuluvad tootmisvahendite omanduse vormid, sellest tulenev erinevate sotsiaalsete rühmade seisund tootmises ja nende vastastikused suhted, samuti neist täielikult sõltuvad saaduste jaotamise vormid.

Kapitalismi majanduslik süsteem tingib ühiskondliku tootmise arenemise erilise eesmärgi ja selle saavutamise vahendite olemasolu, mis kardinaalselt eraldavad kapitalismi sotsialismist. Kapitalistliku tootmise eesmärk selle ajaloolise arenemise kõigil astmetel, samuti nagu selle saavutamise vahendidki, mis iseloomustavad kapitalismi seaduspärasuste iseärasust, on kogu täiuses esile toodud ja teaduslikult põhjendatud marksismi-leninismi klassikute poolt. Teadusliku kommunismi rajajad Marx ja Engels avastasid kapitalismi tekkimise, arenemise ja hukkumise seadused ning sellega andsid tööliklassile võimsa ideelise relva võitluseks kapitali vastu.

V. I. Lenin ja J. V. Stalin arendasid loovalt marksistlikku õpetust uutes ajaloolistes tingimustes, sidudes seda vahetult kindlate praktiliste ülesannetega. Tuginedes Marxi „Kapitali“ põhilistele seisukohtadele, andis Lenin imperialismi, selle peamiste vastuolude ja arenemise spetsiifiliste seaduspärasuste igakülgse marksistliku ana-

lүүsi. Lenin tõestas teaduslikult, et imperialism on kapitalismi arenemise kõrgeim ja samal ajal viimane staadium ehk „sotsialistliku revolutsiooni eelõhtu“. Kapitalismi arenemise uue staadiumi sügava teadusliku uurimise alusel esitas Lenin karmi süüdistuse ülemaailmsele imperialismile, mis tõukab inimkonna uute veriste sõdade ja katastroofide kuristikku. V. I. Lenini ajalooline teene seisab selles, et ta, analüüsides imperialismi, toetudes tema poolt avastatud kapitalismi majandusliku ja poliitilise arenemise ebaühtluse seadusele, tegi geniaalse järelduse sotsialismi võidu võimatusest üheaegselt kogu maailmas ja selle võidu võimalusest esialgu mõnedel maadel või isegi ühel maal eraldi. J. V. Stalin, juhindudes leninlikust imperialismi-teooriast ja seda loovalt edasi arendades, formuleeris kaasaegse kapitalismi põhilise majandusseaduse — kapitalismi roiskumise, languse ja vältimatu hukkamise seaduse.

---

2. MAKSIMAALSE KASUMI SAAMINE KUI KAASAEGSE MONOPOLISTLIKU KAPITALISMI TÕUKEJÕUD

Kaasaegse kapitalismi põhiline majandusseadus tekkis ja hakkas toimima seoses üleminekuga imperialismile — monopolide valitsemise ajastule. Määrates ära kapitalistliku tootmisviisi kõik peamised küljed ja kõik peamised protsessid, väljendab kaasaegse kapitalismi põhiline majandusseadus selle olemust ennast ja vastuolulise arenemise kogu protsessi.

Marksism-leninism õpetab, et kaasaegse kapitalismi põhiliseks majandusseaduseks ei saa olla näiteks väärtuseadus, mis majanduslikult teenindab mitut ühiskondlikku formatsiooni. Väärtuseadus kui objektiivne majandusseadus, mille kohaselt kaupade hindade kujunemise ja muutumise aluseks on nende tegelik väärtus, mille suuruse määravad ühiskondlikult vajaliku töö kulutused, on eelkõige lihtkaubatootmise arenemise seadus. Määrates ära kaubatootmise olemuse ja arenemise suuna, esineb väärtuseadus selle liikumise majandusseadusena.

Kapitalismi tingimustes jätkab väärtuseadus eksisteerimist ja etendab suurt osa kapitalistliku tootmise arenemisel, olles selle reguleerijaks. Kuid väärtuseadus ei määra ära kapitalistliku tootmisviisi olemust ja kapitalistliku kasumi aluseid. Seepärast ei saa väärtuseadus olla kaasaegse kapitalismi põhiliseks majandusseaduseks.

Neilsamadel põhjustel ei saa kaasaegse kapitalismi põhiliseks majandusseaduseks olla konkurentsi ja tootmise anarhia seadus. Kapitalistlik konkurent, mis, nagu märkis Engels, kõige täielikumalt väljendab kodanlikus ühiskonnas esinevat vastastikust vaenu ja kõigi võitlust kõigi vastu, on kapitalismi arenemise tähtis tegur. Konkurentsi ja tootmise anarhia seaduse toime tugevdab kapitali kontsentratsiooni ja tsentralisatsiooni protsessi, tootmise kapitalistliku ühiskonnastamise protsessi, mis para-

tamatult viib kapitalismi põhivastuolu üha suuremale teravnemisele. Kuid konkurentsi ja tootmise anarhia seadus, olles kapitalismi lahutamatuks tunnuseks ja etendas olulist osa kapitalismi arenemisel, ei määra kapitalistliku tootmisviisi olemust ja arenemise suunda.

Täpselt samuti ei saa lugeda kaasaegse kapitalismi põhiliseks majandusseaduseks majandusliku ja poliitilise arenemise ebaühtluse seadust, mis põhjustab proletaarse revolutsiooni küpsemist eri ajal erinevates maades.

Kõige enam sobib kapitalismi põhilise majandusseaduse mõistega kokku lisaväärtuse seadus. See seadus selgitab kapitalistliku kasumi tekkimise ja kasvu protsessi, nagu ka kapitali akumulatsiooni protsessi, laiendatud kapitalistliku taastootmise teostamise protsessi. Nii määrab lisaväärtuse seadus ette ära kapitalistliku tootmise kõik peamised jooned, tema tõekehtsus, põhieesmärgi ja lõpptulemuse kapitalistliku arenemise kõigis staadiumides. Andes kapitalismi majandusliku korra geniaalse analüüsi, avastas Marx ja põhjendas igakülgsest oma teoses „Kapital“ seda määravat, üldist kapitalismi arenemise seadust.

Uurides kapitalismi arenemise protsessi, näitas Marx, et lisaväärtuse tootmine või kasumi saamine on kapitalistliku tootmise määrav sisu ja eesmärk. „Kapitalistliku tootmise vahetuks eesmärgiks ei ole toota kaupu, vaid lisaväärtust või kasumit selle arenenud vormis, mitte produkti, vaid lisaproducti. Sellest seisukohast on töö ise tootlik ainult niivõrd, kuivõrd ta loob kasumit või lisaproducti kapitali jaoks.“¹

Marx uuris igakülgsest lisaväärtuse tootmise suurendamise teid, mis on tööstusliku ja kaubandusliku kasumi, laenukapitalilt saadava protsendi ja maarendi üldiseks allikaks. Marx iseloomustas üksikasjaliselt absoluutse ja relatiivse lisaväärtuse tootmist, paljastas proletariaadi ekspluateerimise astme tõstmise meetodid, näitas vastuolude, konfliktide ja klassivõitluse kasvamise paratamatust kodanlikus maailmas. Tuginedes just lisaväärtuse seadusele, tõi Marx esile kapitalismi antagonistliku olemuse, tõestas kodanliku korra ajalooliselt mööduvat iseloomu, selle korra hukkumise paratamatust revolutsioonilise proletariaadi löökide all. V. I. Lenin nimetas õpetust lisaväärtusest Marxi majandusliku teooria nurgakiviks.

¹ K. Marx, Lisaväärtuse teooriad, II kd., 2. osa, Partizdat, 1936, lk. 218 (v. k.).

Iseloomustades Marxi poolt avastatud kodanliku ühiskonna liikumise majandusseaduse — lisaväärtuse seaduse erakordselt suurt tähtsust, märkis Engels, et just tänu sellele avastusele loodi korrapealt selgus kapitalismi majanduslike suhete mõistmisse, samal ajal kui nii kodanlike majandusteadlaste kui ka sotsialistlike arvustajate varasemad uurimused sarnanesid ekslemisega pimeduses.

Nagu teada, esineb lisaväärtus kodanlikus ühiskonnas kasumi näol, mis maskeerib kapitalistliku ekspluateerimise olemust. Kapitalisti just huvitabki ainult kasum ja selle suhe kogu avansseeritud kapitalisse — kasuminorm.

„Kasuminorm,“ märgib Marx, „— see on kapitalistliku tootmise tõukejõud; toodetakse ainult seda ja niivõrd, mida ja kuivõrd saab toota kasumiga.“¹

Marx andis esimesena teadusliku seletuse kapitalistliku kasumi tekkimisele lisaväärtusest, selgitas keskmise kasumi kujunemise protsessi, avastas kasuminormi languse tendentsi seaduse.

Kapitalismi majanduslik kord juba oma olemusega tingib nii üksiku kapitalisti kui ka kogu kapitalistide klassi püüet saada suurimat kasumit. Kapitalistliku tootmise eesmärk, märkis Marx, seisab alati maksimaalse lisaväärtuse või lisaproducti loomises minimaalse avansseeritud kapitaliga. Iseloomustades seda kapitalistide püüet saada suurimat kasumit, toob Marx ära ühe inglise ametiühingu sekretäri märkuse: „Kapital kardab kasumi puudumist või liiga väikest kasumit, nii nagu loodus kardab tühjust. Kui aga kasum on küllalt suur, siis läheb kapital julgeks. Kindlustage talle 10 protsenti ja te võite kasutada teda igal pool; 20 protsendiga muutub ta elavaks, 50 protsendiga lausa hulljulgeks; 100 protsendi eest tallab ta jalge alla kõik inimseadused; andke 300 protsenti, ja polegi enam säärast kuritegu, mida ta ei riskiks toime panna, isegi võlla ähvardusest hoolimata.“²

Need sõnad iseloomustavad eredalt kapitalistliku korra allutamist ekspluateeriva vähemuse piiramatu rikastumise huvidele, suurima kasumi saamise huvidele.

Kuid kapitalismi arenemise objektiivsed majanduslikud tingimused monopolismieelsel perioodil mitte ainult ei piiranud kapitalistide püüet saada kõrgeimat kasumit, vaid tegid üldse võimatuks maksimaalse kasumi seaduse

¹ K. M a r x, Kapital, III kd., lk. 269 (v. k.).

² K. M a r x, Kapital, I kd., lk. 660, märkus 250.

tekkimise ja toime. Vaba konkurentsi valitsemine ja kapitali peaaegu piiramatult ümberpaiknemine ühest tootmisfäärist teise viisid erineva suurusega kasumi paratamatule redutseerimisele keskmisele tasemele, kusjuures üksikud kapitalistid suhtusid üksteisesse nagu lihtsad aktsionärid ühes aktsiaseltsis, kus üksikute liikmete kohta tulev kasum jaotatakse ühtlaselt kapitali iga saja osa peale. Teiste sõnadega, võitlus suurima kasumi pärast vaba konkurentsi ja sellega seoses oleva kapitali vaba ümberpaiknemise tingimustes viis paratamatult keskmise kasumi kujunemisele. Selle perioodi majanduslikud tingimused sundisid kapitaliste leppima keskmise kasumiga, allutama püüet saada kõrgeimat kasumit vaba konkurentsi võrdsustava jõu toimele.

Seega monopolismieelsel perioodil, vaba konkurentsi valitsemise tingimustes, toimis kapitalismi põhiline majandusseadus — lisaväärtuse seadus, kui võrdselt kapitalilt võrdse keskmise kasumi kindlustamise seadus. Siin, märkis Marx, „... on asi selles, et tootmiseks avansseeritud kapitalilt saada samasugust lisaväärtust või kasumit, millist annab iga teine kapital...“¹

Monopolismieelse kapitali ajastul oli keskmine kasum küllaldane selleks, et teostada laiendatud taastootmist ja mitte hukkuda teiste kapitalistide poolt teostatava konkurentsi löökide all. Keskmise kasumi kindlustamine ei olnud kapitalistide mingisuguse lihtsa subjektiivse soovi avaldus, vaid kapitali enda eksisteerimise objektiivne majandusseadus. Ainult selle seaduse alusel oli võimalik kapitali säilimine ja kasv, selle akumulierimise vastava tempo teostamine.

Keskmise kasumi seaduse tegevus muidugi ei teinud võimatuks ülekasumi, suure lisakasumi saamist üksikute kapitalistide poolt. Asi on selles, et tootmisharu-sisene konkurentss võimaldab üksikuil kapitalistidel ette jõuda teistest tootmiskulude vähendamise ning uue tehnika rakendamise ja töötötlikkuse tõusu tõttu saavutatavas kaupade individuaalse väärtuse vähendamises. Niisugused ettevõtted, mis töötavad antud tootmisharu keskmisest paremates tingimustes, saavad lisakasumit, mis kujutab endast kaupade ühiskondliku ja individuaalse väärtuse vahet.

---

¹ K. M a r x, Kapital, III kd., lk. 203 (v. k.).

Kuid üksikutele ettevõtetele pidevalt lisakasumit kindlustavad majanduslikud tingimused puudusid, sest tootmise uue meetodi levik kõigisse ettevõtetesse vaba konkurentsi mehhanismi ja stiihiliselt toimiva väärtuseseaduse kaudu põhjustas lisakasumi kadumise, kindlustades ainult keskmise kasumi saamise.

Olukord muutub tunduvalt üleminekuga vaba konkurentsi kapitalismilt monopolide valitsemisele. Kaasaegne monopolistlik kapitalism ei saa enam leppida keskmise kasumiga, millel pealegi on languse tendents kapitali orgaanilise struktuuri tõusu tagajärjel.

Keskmine kasum on ainult kapitalistlike ettevõtete rentabluse alammäär, millest madalama kasumi puhul tootmisprotsessi organiseerimine muutub võimatuks. Kaasaegse kapitalismi tõukejõuks ei saa olla ka lisakasum, mis endast kujutab ainult teatud ülejääki keskmisest kasumist.

Keskmine kasum ja lisakasum ei väljenda kapitalismi majandusliku arengu iseärasusi imperialismi ajal, ei too esile kapitalistliku ekspluateerimise olemust uutes, muutunud tingimustes. Seepärast oli vaja konkretiseerida ja edasi arendada õpetust lisaväärtuse seadusest, mis on liiga üldine seadus ega puuduta kõrgeima kasumi probleemi monopolistliku kapitalismi tingimustes.

J. V. Stalin, arendades loovalt marksistlik-leninlikku imperialismiteooriat, konkretiseerides kapitalismi põhilist seadust — lisaväärtuse seadust vastavalt imperialismi-ajajärgule, tõestas, et kaasaegse monopolistliku kapitalismi tõukejõuks on mitte keskmine kasum ega lisakasum, vaid maksimaalne kasum. Marksistliku lisaväärtuse õpetuse konkretiseerimine ja arendamine on tähtis teaduslik avastus, millel on hiiglasuur teoreetiline ja praktiline revolutsiooniline tähtsus.

Kaasaegse kapitalismi põhilise majandusseaduse peamisteks joonteks ja nõueteks on „maksimaalse kapitalistliku kasumi kindlustamine antud maa rahvastiku enamuse ekspluateerimise, laostamise ja pauperiseerimise teel, teiste maade, eriti mahajäänud maade rahvaste orjastamise ja süstemaatilise paljaksriisumise teel, lõpuks, sõdade ja rahvamajanduse militariseerimise teel, mida kasutatakse kõige kõrgemate kasumite kindlustamiseks.“¹

¹ J. Stalin, Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus, Tallinn 1952, lk. 36.

See seadus annab võimaluse mõista ja seletada kapitalistliku tootmise vastuolulise arenemise kogu protsessi imperialismi ajal, selle ajutisi konjunktuurilisi tõuse, mis vahelduvad kestvate ja laastavate kriisidega. Määrates ära kapitalistliku tootmisviisi olemuse ja selle arenemise suuna, annab see seadus ühtlasi võtme selleks, et seletada kaasaegse kapitalismi kõiki spetsiifilisi seaduspärasusi, millel on erakordselt suur tähtsus nii teaduse kui ka revolutsioonilise praktika jaoks.

Kaasaegse kapitalismi põhiline majandusseadus, hõlmates majandusliku arengu kõiki külgi ja kõiki protsesse, toob esile ja selgitab imperialismi kogu majandusliku ja poliitilise süsteemi progresseeruva roiskumise aluseid, lepitamatute vastuolude, konfliktide ja kokkupõrgete kasvu aluseid monopolistliku kapitali kiskjate leeris, toob esile kodanlike riikide röövpoliitika põhjused ja juured. Selle seaduse toime viib kapitalismi üldkriisi süvenemisele, kapitalistliku ühiskonna kõigi vastuolude vältimatu kasvamisele ja plahvatusele.

Samal ajal see seadus, tähendades ühiskondliku tootmise allutamist maksimaalse kasumi kindlustamise põhimõttele, iseloomustab kapitalismi ajaloolist piiratust, sest kapitalismi tingimustes peamine tootlik jõud — tööine oma vajadustega kaob vaateväljalt. Töötajate isiklikud vajadused huvitavad kapitaliste ainult nii palju, kui see on neile absoluutselt vajalik maksimaalse kasumi saamiseks.

Kuna monopolistlik kapitalism nõuab mitte igasugust, vaid maksimaalset kasumit, saab silmanähtavaks, et imperialismi kujunemise protsess oli ühtlasi maksimaalse kapitalistliku kasumi tekkimise protsessiks.

Selle seaduse tekkimine ja toime annab tunnistust kapitalistliku arenemise seaduspärasuste olulisest muutumisest, mis on tingitud kapitalismi majandusliku struktuuri enda muutumisest, kapitalismi majandusliku baasi muutumisest imperialismi ajal.

See kapitalismi majandusliku arenemise muutumine, mis on toimunud seoses üleminekuga imperialismile, on tingitud kapitalismi monopolistliku staadiumi iseärasusest, kus vaba arenemine konkurentsi teel on asendunud arenemisega kapitalistide hiiglaslike monopolistlike liitude kaudu, kus vana „kultuurne“, „progressiivne“ kapital on asendunud finantskapitaliga, „roiskuva“ kapita-

liga, kus kapitali suhteliselt rahulik levik „vabadele“ territooriumidele on asendunud hüppelise arenemisega, mis viib konfliktidele ja sõjalistele kokkupõrgetele, kus tervikuna tõusujoones arenev kapitalism on asendunud sureva, tervikuna langusejoones areneva kapitalismiga.

Imperialismi põhiliseks iseärasuseks, imperialismi kõige sügavamaks majanduslikuks aluseks on tootmise ja kapitali kontsentratsiooni enneolematult kõrgeastmest tekitatud monopolide valitsemine ja kõikvõim. V. I. Lenin näitas, et oma arenemise teatud astmel viib kontsentratsioon ise vahetult monopolide kujunemisele, sest ühelt poolt on vähestel hiiglaettevõtete omanikel kergem üle minna omavahelisele kokkuleppele, teisest küljest aga just ettevõtete suurus ja nende erakordselt kõrge kapitali orgaaniline struktuur raskendavad konkurentsi ning sellega tugevdavad monopolide loomise tendentsi.

V. I. Lenin viitas eriti monopolismi neljale peamisele liigile või avaldusele: a) *tootmismonopol* — kapitalistide monopolistlikud liidud (kartellid, sündikaadid, trustid, kontsernid); b) *toorainemonopol* — tähtsimate tooraineallikate haaramine kapitalistlike monopolide poolt; c) *pangamonopol* — kogu maa kapitalide ja rahaliste tulude valdava massi koondamine üksikute suurimate pankade kätte, kes jagamatult valitsevad kaasaegsete kodanlike riikide majanduses; d) *koloniaalmonopol* — kolooniate monopolne valdamine seoses maailma jaotamisega, koloniaalrahvaste orjastamine ja kõige julmem ekspluateerimine, aga samuti kõige teravam võitlus maailma jaotamise ning ümberjaotamise eest.

Kogu ühiskonda monopolistide kasuks koormavate vähearvuliste suurmonopolide tekkimisega ja valitsemise kindlustamisega, millised on oma kätte haaranud kõik võimupositsioonid ja täiesti enda teenistusse rakendanud riigiaparaadi, muutub objektiivselt võimalikuks suurima kasumi saamine.

Imperialismi-ajajärgule omane kapitali kõrge orgaaniline struktuur on materiaalseks aluseks tööliklassi pidevalt kasvavale ekspluateerimisele, mille vahetuks tulemuseks on monopolistide kasumite tohutu kasv. Kapitali vaba ümberpaigutamist raskendavate monopolide valitsemise tingimustes jäävad need tohutud kasumid kõrvale vaba konkurentsi võrdsustavast toimest ning lähevad täielikult monopolistide tasku. Seega on imperialismi tin-

gimused põhjustanud seda, et kapitalismile tema kõigil arenemisastmeil omasele püüdele saada maksimaalset kasumit on lisandunud reaalne võimalus selle omastamiseks monopolistliku kapitali haide poolt ning see maksimaalse kasumi saamise püüe on muutunud kaasaegse kapitalismi tüüpiliseks ja määravaks nähtuseks.

Koos sellega on muutunud majanduslikud tingimused imperialismi ajal teinud mitte ainult võimalikuks, vaid ka objektiivselt vajalikuks maksimaalse kasumi saamise, millela kaasaegne kapitalism ei saa eksisteerida. See on maksev nii üksikute monopolide suhtes kui ka kogu monopolistliku kapitali suhtes.

Maksimaalse kapitalistliku kasumi kindlustamise vajadus tuleneb eelkõige kaasaegse kapitalismi majanduslikest tingimustest, mida iseloomustab monopolide valitsemine.

Mitte ükski monopolistlik koondis oma hiiglasuure tootmismahuga ning enneolematult kõrge kapitali orgaanilise struktuuriga ei suuda säilitada oma positsioone, oma olemasolu, teostada enam või vähem regulaarselt laiendatud taastootmist, kindlustamata maksimaalse kasumi saamist. Monopol, millel ei õnnestu saada maksimaalset kasumit, kaotab võimaluse kapitali reaalse akumulatsiooni teostamiseks ning lõpptulemusena paratamatult neelatakse teiste võimsamate monopolide poolt. Näiteks ajavahemikul 1946. kuni 1951. aastani suurenes avaldatud andmete kohaselt laostunud ettevõtete arv Ameerika Ühendriikides enam kui 7 korda, Inglismaal 5,6 korda. Ameerika Ühendriikides laostub iga päev kaks ettevõtet, Inglismaal aga lakkab iga kahe päeva jooksul olemast üks ettevõtte. Monopolide valitsemise ajajärgule üleminekust tingitud olulised muudatused tootmise arenemise ja töö ning kapitali jaotamise seadustes leidsid väljenduse selles, et ühelt poolt on raskemaks muutunud keskmise kasumi kujunemisele viiv kapitalide ümbervalgumise protsess, keskmise kasumi saamine aga on teinud võimatuks laiendatud taastootmise teostamise, teiselt poolt on muutunud objektiivselt vajalikuks maksimaalse kasumi saamine, mis kindlustab kapitali säilimise ja kasvu ning võimaluse taastada kapitali eksisteerimise majanduslikke tingimusi.

Imperialismile ja eriti üldkriisi ajajärgule omane kapitalistliku tsükli suurenev deformeerumine, kus kriisid on

muutunud pikaajalisteks ja eriti laastavateks, kus on tekkinud pikaajaline depressioon — eriliiki depressioon, — on veelgi enam tugevdanud maksimaalse kasumi saamise vajadust. Kriisilt depressioonile, mõningale ajutisele elavnemisele ja osalisele tõusule üleminek ise on võimalik ainult maksimaalse kasumi alusel. Seega „kaasaegne monopolistlik kapitalism nõuab mitte keskmist kasumit, vaid maksimaalset kasumit, mis on vajalik selleks, et teostada laiendatud taastootmist enam või vähem regulaarselt“.¹

Tuleb aga märkida, et kuigi maksimaalse kasumi saamine on laiendatud taastootmise teostamise vajalikuks tingimuseks ja eelduseks, ei ole laiendatud taastootmine ise siiski mitte alati maksimaalse kasumi kindlustamise tingimuseks. Ajaloos on rikkalikult näiteid, kus monopolid kõrgete monopoolsete hindade kehtestamiseks ja säilitamiseks piiravad tootmise mahtu, vähendavad tootmist.

Olulist osa maksimaalse kasumi majanduslikus vajaduses etendab ka konkurentsivõitluse iseloomu ja vormide muutumine imperialismi tingimustes. Vaba konkurents, mis näis vankumatu „loodusseadusena“, muutus XIX ja XX sajandi piiril oma vastandiks — monopoliks. Kuid monopol, kasvades välja vabast konkurentsist, ei hävita konkurentsivõitlust, vaid vastupidi, annab sellele eriti teravad ja purustavad vormid.

Just sellepärast, et maksimaalse kasumi kindlustamine teatud määral tugineb vaba konkurentsi kõrvaldamisele, puhkebki konkurentsivõitlus võrratult suurema jõu ja ägedusega.

Tingimustes, kus tootmine tervetes tootmisharudes on monopoliseeritud väheste tööstusmagnaatide poolt, võtab konkurents monopolide poolt kõigi nende lämmatamise iseloomu, kes ei allu monopolidele, nende rõhumisele ja omavolile. Erakordse jõuga möllav meeletu võitlus konkurendi kõrvaldamise eest, üksikute monopolide piiramatu valitsemise eest omal maal, imperialistlike haide ülemaailmse võimu eest nõuab tungivalt maksimaalse kasumi kindlustamist.

On täiesti ilmne, et ükski kapitalistlik monopol ei suuda neis tingimustes säilitada oma positsiooni ja vastu panna

¹ J. Stalin, Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus, lk. 35.

ägedale konkurentsile, kindlustamata maksimaalse kasumi saamist. Samadele tulemustele viib kaasaegse kodanliku ühiskonna ekspluataatorlike klasside kasvav parasitism ja priiskamine, mis raiskab ja viib tootlikust kasutamisest kõrvale tohutuid vahendeid.

Lõpuks dikteerib maksimaalse kasumi kindlustamist imperialismi ajal kõigi kapitalismile omaste vastuolude enneolematu teravnemine, eriti seoses kapitalismi üleminekuga üldkriisi.

Kõik kapitalismi üldkriisi põhijooned — kunagise ühtse ja kõikehõlmava maailmamajanduse lõhenemine, imperialismi alustugede vankumine asumaades ja sõltuvates maades ning võimatus imperialismil seal endist viisi valitseda, ettevõtete krooniline alakoormatus, miljoniliste töötute armeede olemasolu, turgudeprobleemi äärmine teravnemine — väljendavad seda kaheldamatut fakti, et kaasaegne kapitalism ei või rahulduda keskmise kasumi saamisega, vaid nõuab maksimaalse kasumi kindlustamist.

Ülemaailmse kapitalismi arenemine näitab vaieldamatult, et maksimaalse kasumi seadus, läbides kogu kapitalismi majandusliku ja poliitilise korra, viib möödapääsmatult vastuolude kasvule ja klassivõitluse teravnemisele, mille tulemusena proletaarne revolutsioon muutub vahetu praktika küsimuseks.

Püüdes igasuguste abinõudega säilitada oma nõrgenevat võimu, kulutab imperialistlik kodanlus tohutuid summasid politseiaparaadi ülalpidamiseks ning kasutab laialdaselt tööliklassi ladviku ülesostmist ning demoraliseerimist saadavate maksimaalsete kasumite arvel.

Seega on imperialismile üleminekuga, kapitalismi monopolistlikuks, parasiitlikuks, roiskuvaks ja surevaks kapitalismiks muutumisega seotud kapitalismi arenemise uued tingimused loonud maksimaalse kasumi saamise objektiivse majandusliku võimaluse ja vajalikkuse ning muutnud maksimaalse kasumi monopolistliku kapitalismi tõiukejõuks.

Maksimaalne kasum, mis väljendab valitsemise ja allumise suhteid, monopolistliku kapitali poolt töötajate röövelliku ekspluateerimise suhteid, ei ole igavesti muutumatu suurus. Maksimaalse kasumi suurus muutub vältimatult koos majandusliku, poliitilise ja rahvusvahelise

olukorra, kapitali kasutamise sfääride, kapitalistliku tsükli jne. muutumisega. Olles suurimaks kasumiks igal antud momendil, maksimaalne kasum mitte ainult ei ületa tunduvalt keskmist kasumit ja lisakasumit, vaid püüab ka pidevalt kasvada. Kaasaegne kapitalistlik tege- likkus näitab kapitalimagnaatide poolt saadavate kasu- mite tohutut kasvu. Nii on Ameerika suurimate monopo- lide kasumid viimase 10—12 aasta jooksul kasvanud mitmekordselt. Kui „General Motors“ 1939. aastal sai 24,3% kasumit, siis 1951. aastal sai ta juba 61,6%. Teise suurema korporatsiooni „General Electric“ kasuminorm kasvas sama aja jooksul 19%-lt 52,8%-le. Kompanii „Du Pont de Nemurs“ suurendas kasuminormi 16,6%-lt 1939. aastal 43,3%-ni 1951. aastal.

Loomulikult on niisugune suur kasuminormi kasv kapi- tali orgaanilise struktuuri pideva tõusu tingimustes või- malikuks saanud ainult lisaväärtuse normi tohutu kasvu tõttu, mis töölisklassi ekspluateerimise astet tegelikult väljendab.

Maksimaalse kasumi seaduse toime ei eita siiski kes- mise kasumi kui kapitalistlike ettevõtete rentaablu- se alammäära olemasolu. Keskmise kasum eksisteerib edasi ja eelkõige seepärast, et imperialism on ainult pealisehi- tuseks vanale kapitalismile, tekkides kapitalismi üldiste omaduste edasiarenemise ja otsese jätkumise tulemusena. Majanduses valitsevate kapitalistlike monopolide kõrval eksisteerib edasi suur hulk monopoliseerimata ettevõt- teid, mis on teatud ajani sunnitud leppima keskmise kasumi saamisega. Peale selle, kuigi majanduse monopo- liseerimine raskendab kapitalide ümberpaigutamist, ei katkesta ta seda täiesti, mistõttu keskmise kasuminormi kujunemise protsess (kuigi piiratult) tegutseb edasi. Kes- mise kasumi seadus ei etenda siiski otsustavat osa, vaid vastupidi, tema tegevuse määrab täielikult ära maks- maalse kasumi seadus.

Maksimaalse kasumi kindlustamise seadus iseloomus- tab kapitalistliku korra vastuolulist loomust imperialismi ajal, määrab ära majanduslike protsesside olemuse ning kaasaegse kapitalismi sisu ja arenemise suuna.

Kaasaegne kapitalism, mis on lõhestatud seesmistest vastuoludest, eksisteerib ainult sedavõrd, kuivõrd kind- lustatakse maksimaalse kasumi saamist. Selle saamise allikate nõrgenemine ja õõnestumine tähendab seega

vältimatule hukkamisele määratud kapitalismi enda nõrgenemist.

Maksimaalse kapitalistliku kasumi seaduse tähtsus seisab samuti ka selles, et just see seadus määrab ära teiste kapitalismile omaste arenguseaduste toime.

Muuhulgas muutub selle seaduse mõjul oma toimelt järsult teravamaks kapitalismi majandusliku ja poliitilise arenemise ebaühtluse seadus imperialismi ajal, mis vahe- tult viib maailma kapitalistliku majandussüsteemi krii- side tekkimisele.

„Ebaühtluse seadusel imperialismieelse kapitalismi ajal oli teatud kuju ja tal olid vastavad tagajärjed, imperialist-liku kapitalismi ajal aga võtab see seadus teise kuju ja tema tagajärjed muutuvad seetõttu teissugusteks. Selle- pärast võib ja tulebki rääkida kapitalistlike maade arene- mise ebaühtlusest imperialismi ajal, erinevalt ebaühtlu- sest vana kapitalismi ajal.“¹

Kaasaegse monopolistliku kapitalismi arenemise eba- ühtlus väljendub ühtede maade hüppelises arenemises teistega võrreldes, kõigi kapitalistlike vastuolude enne- olematus teravnemises, imperialistlike maailmasõdade tekkimise paratamatuses.

Ebaühtlase, hüppelise arenemise tõttu tekib lepitamatu vastuolu kapitalistlike riikide muutunud jõuvahekorra ja kujunenud maailma-jaotuse vahel. Need vastuolud on kahel korral avaldunud maailma kapitalistliku süsteemi kriisides, mis kujutavad endast üldkriisi etappe.

Kapitalismi üldkriis, mis algas juba Esimese maailma- sõja perioodil ja eriti pärast meie maa väljalangemist kapitalistlikust süsteemist, on igakülgne kriis, mis hõlmab nii majandust kui ka poliitikat, s. o. nii kapitalistliku baasi kui ka sellele vastava pealisehituse nähtusi.

Teine maailmasõda, olles kaasaegse monopolistliku kapitalismi baasil toimunud maailma majanduslike ja poliitiliste jõudude arenemise paratamatu tulemus, põhjus- tas kapitalismi üldkriisi edasist enneolematut süvenemist.

Kapitalismi üldkriisi teist etappi iseloomustab eelkõige kahe vastandliku leeri — rahu, demokraatia ja sotsialismi maade leeri, eesotsas Nõukogude Liiduga ja imperialist-liku, demokraatiavastase leeri, eesotsas Ameerika Ühend- riikidega — kujunemine. Selle kahte vastandlikku majan-

¹ J. V. Stalin, Teosed, 9. kd., lk. 160.

dusliku ja poliitilise arengu teed mineva kahe leeri üheaegne olemasolu ja võitlus moodustab kapitalismi üldkriisi kaasaegse, teise etapi peamise sisu.

Kapitalismi üldkriisi aluseks on kapitalistliku maailma majandussüsteemi üha suurenev lagunemine ühelt poolt ja demokraatia ning sotsialismi leeri maade kasvav majanduslik võimsus teiselt poolt.

Sotsialismi võidu tulemusena fašismi üle muutusid pärast Teist maailmasõda järsult jõuvahekorrad rahvusvahelisel areenil. Kasvasid ja tugevnesid sotsialismi ja demokraatia jõud, tunduvalt nõrgenesid imperialismi ja reaktsiooni positsioonid. Imperialismi süsteemist langes välja terve rida Euroopa ja Aasia maid, kus tuli võimule rahvademokraatlik kord. Sotsialismi ja demokraatia ürituse suurimaks võiduks oli rahvademokraatia triumf Hiinas ning Hiina Rahvavabariigi moodustamine.

Nõukogude Liit, kes juhib võimsat demokraatlikku leeri, väljus lõplikult rahvusvahelise isoleerituse seisundist. Mõõtmatult on tugevnenud ja kindlustunud Nõukogude Liidu positsioonid, suuresti on kasvanud tema autoriteet ja mõju kogu rahvusvahelisele arenemisele.

Rahu, demokraatia ja sotsialismi maade leer ühendab ühe kolmandiku maakera elanikkonnast ning omab miljonite lihtsate inimeste võimsat toetust kapitalistlikes maades.

Maailmas ei ole jõude, mis saaksid sundida demokraatliku leeri maade rahvaid — üle 900 miljoni inimese — loobuma nende poolt suurimate ohvrite hinnaga kätte võidetud ajaloolistest saavutustest.

Teise maailmasõja ja tema majanduslike tagajärgede tähtsaimaks majanduslikuks tulemuseks on ühtse kõikehõlmava maailmaturu lagunemine, mis tingib kapitalistliku maailmasüsteemi üldkriisi edasist süvenemist.

Teise maailmasõja tulemusena tekkis kapitalistliku maailmaturu kõrval uus, demokraatlik turg, kuhu kuuluvad NSV Liit, Hiina Rahvavabariik, Poola, Tšehhoslovakkia, Ungari, Bulgaaria, Rumeenia, Albaania, Saksa Demokraatlik Vabariik, Korea Rahvademokraatlik Vabariik, Mongoolia Rahvavabariik. Uue, paralleelse maailmaturu — demokraatliku leeri maade turu tekkimine tõi kaasa väga tähtsaid muudatusi rahvusvahelise kaubanduse alal. Läks ajalukku kapitalistlike turgude suhteline stabiilsus, mis oli olemas enne Teist maailmasõda. Kapitalismi-maade

vastastikuses seoses olevate siseturgude koguhulgast koosneva kapitalistliku maailmaturu arenemine on lahutamatult seotud kapitalistlike maade väliskaubanduse arenemisega.

Kapitalistliku leeri maade väliskaubanduse üldmaht on praegusel ajal ligikaudu samal tasemel kui umbes 20 aastat tagasi. Seejuures on eriti kahanenud rahvusvaheline kapitalistlik kaubandus laiatarbekaupade alal. Nagu teatab aruandes Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni juures olev Rahvusvaheline Toiduaineteorganisatsioon, on „maailmakaubandus toiduainete alal kahanenud peaaegu ühe kolmandiku võrra sõjaeelse tasemega võrreldes“.

Kapitalistliku maailmaturu progresseeruva kahanemise protsess kaasaegse kapitalismi põhilise majandusseaduse purustava toime tõttu on vältimatu ja seaduspärane. Kaasaegse kapitalismi põhilise majandusseaduse hukutava toime tagajärjel langeb üha enam ääretusse viletsusse ja vaesusse paisatud elanikkonna ostuvõime, suurenevad kaupade realiseerimise raskused. Säilinud kapitalistliku turu maht väheneb tohutult Ameerika monopolistliku kapitali ekspansionistliku, desorganiseeriva tegevuse tõttu.

Kasutades teiste ja eeskätt nõrgalt arenenud asumaade poliitilist ja majanduslikku sõltuvust, ekspluateerib Ameerika monopolistlik kapital neid maid, sunnib neile peale laostavaid hindu, teostab nendega kaubandust mitteekvivalentse vahetuse alusel.

Ulbe diktaadipoliitika ning kitsenduste pealesundimine Ameerika Ühendriikidest sõltuvatele maadele kaubanduse alal mõjub negatiivselt nende majandusele ja kapitalistliku maailmaturu seisundile.

Järjest vähenev kapitalistliku maailmaturu maht annab tunnistust sellest, et kapitalismile omane järsk mittevastavus tootlike jõudude ja tootmissuhete vahel kasvab pidevalt. Seetõttu ei ole peamistel kapitalistlikel maadel enam tootmise kasvu perspektiivi seesmiste majanduslike jõudude toimel. Otseseks vastandiks sellele on demokraatia ja sotsialismi leeri maade majanduse ja turu seisund. Kapitalistlike tootmissuhete ahelaist vabastatud ühiskondliku tootmise pideva kasvu alusel kasvab lakkamatult uue, demokraatliku turu maht.

Tööstuse kõrge arengutempo tulemusena demokraatliku leeri maad lähemal ajal mitte ainult et ei vaja kau-

pade sissevedamist kapitalistlikest riikidest, vaid võivad ka ise välja vedada oma toodangu ülejääke.

Uhtse maailmaturu lagunemine tähendab, et peamiste kapitalistlike maade (Ameerika Ühendriikide, Inglismaa, Prantsusmaa) jõu maailma ressurssidele rakendamise sfäär kogu aeg kahaneb ja et ülemaailmse realiseerimisturu tingimused nende jaoks halvenevad. Seejuures peab kapitalistliku majanduse arenemise tsükliline iseloom säilima, kuna säilivad kapitalismile omased arengu seaduspärasused. Kuid tootmise kasv hakkab nendel maadel toimuma kitseneval baasil, sest järelejäanud kapitalistlik turg järjest kahaneb. Peamiste kapitalistlike maade halvenevad realiseerimistingimused maailmaturul põhjustavad tööstusettevõtete alakoormatuse kasvu. Nii näiteks oli bülletääni „Economic Notes“ andmeil kogu Ameerika Ühendriikide tööstuse tootmisvõimsuste kasutamise aste 1952. aastal 56%. Inglismaal oli 1948. aastal elektrotehnika tööstuse alakoormatus 40%, laevaehituse — 35%; 1951. aastal oli terasetööstuse alakoormatus 20%, keemiatööstuse — 33%; Prantsusmaal oli 1951. aastal villatööstuse ettevõtete alakoormatus 36%, jalatsitööstuse — 44%, laevaehituse — 50%, traktoritööstuse (1950. a.) — 50%. Itaalia metallurgia- ja tööpingitööstuse tootmisvõimsused olid 1950. aastal koormatud ainult 50%.

Imperialistliku rõhumise leeri kahanemine, kapitalistliku maailmasüsteemi järsk nõrgenemine, realiseerimiskasv jne. — kõik see kokku on raskendanud maksimaalse kasumi saamist ja toonud endaga kaasa kaasaegse kapitalismi põhilise majandusseaduse toime hukatuslike, purustavate tagajärgede tugevnemise.

Kaasaegse kapitalismi arenemise vastuolulise protsessi olemus muuhulgas selles seisabki, et ühelt poolt kasvab maksimaalse kasumi saamise vajadus, teiselt poolt aga õõnestatakse selle saamise allikaid; üha enam paljastuvad kapitalismi lepitamatud vastuolud kui maksimaalse kasumi kindlustamise meetodite kasutamise paratamatu tulemus.

---

3. MAKSIMAALSE KAPITALISTLIKU KASUMI KINDLUSTAMISE TEED JA MEETODID

Monopolide valitsemise ja nendega seoses oleva ekspluateerimise suurenemise ajajärgul muutuvad oluliselt ka kapitalistliku kasumi kindlustamise abinõud ise.

Põhiliste teede ja meetodite analüüs, milliste abil kaasaegne monopolistlik kapitalism kindlustab endale maksimaalseid kasumeid, tunnistab ümberlökkamatult, et kapitalistlikus ühiskonnas on inimene allutatud halastamatule riisumise, rõhumise ja laostumise seadusele väikese käputäie monopolistlike ekspluataatorite piiramatuks rikastamiseks.

A. ARENENUD KAPITALISMI MAADE TÖÖTAJATE RIISUMINE JA EKSPLUATEERIMINE

Kaasaegse monopolistliku kapitalismi kogu ajalugu näitab, et monopolide maksimaalseid kasumeid kindlustatakse eelkõige kapitalistliku ekspluateerimise kõigi vanade meetodite erakordse tugevdamise ja töötajate kohutava riisumise ning rõhumise uute meetodite kasutamise teel.

Nagu näitas juba Marx, on kapitalistliku kasumi allikaks lisaväärtus, mida saadakse palgatöölise ekspluateerimise teel, kes on sunnitud kapitalistidele kaubana müüma kogu oma tööjõu.

Lisaväärtust loovate varatute proletaarlaste tasumata töö ongi kapitalistliku kasumi alus ning kapitalistide parasitliku eksisteerimise ja rikastumise allikas. Kaasaegne monopolistlik kapitalism, mis on allutatud maksimaalse kasumi kindlustamise seadusele, kasutab kõige julmemaid ja ebainimlikumaid töölisklassi riisumise meetodeid: tööpäeva avalikku ja varjatud pikendamist, kõikvõimalikke higiväljapressimise süsteeme, töö üha suuremat intensii-

vistamist ettevõtetes. Tööliste ekspluateerimise higiväljapressimise süsteem võimaldab suurendada kasumeid, mida kapitali magnaadid oma palgaorjadest välja pigistavad. Kui näiteks Ameerika monopolistide poolt saadav keskmine aastakasum iga töölise kohta 1949. aastal oli 1045 dollarit, siis 1951. aastal oli see juba 1619 dollarit, s. t. suurenes 55% võrra.

Nõukogude majandusteadlaste poolt kodanliku statistika ametlike andmete alusel tehtud arvestuste kohaselt kasvas Ameerika tööliste ekspluateerimise aste 286%-lt 1948. aastal 373%-ni 1950. aastal. See tähendab, et praegusel ajal töötab Ameerika tööline enda jaoks umbes ühe viiendiku tööpäevast, kogu ülejäänud aja aga kapitalisti jaoks.

Imperialistlik kodanlus sunnib näljasurma ähvardusel palgatöölisi tõstma tööintensiivsust üheaegselt tööpalga „kinnikülmutamisega“, mis tohutult suurendab lisaväärtuse normi ja suurust. Järsult suurendades lisaväärtuse normi tegutseb kodanlus vastu kasuminormi langusele, mis toimub kapitali orgaanilise struktuuri kasvu tagajärjel.

Töötootlikkuse kasv, mis on lisaväärtuse suurendamise oluliseks teguriks, on kaasaegse kapitalismi tingimustes lahutamatult seotud tööliste töö intensiivsuse kasvuga. Töö meeletu intensiivistamine on kaasaegse kapitalismi arenemise paratamatu kaaslane. Kapitalistlikes ettevõtetes rakendatakse töölisklassi rõövelliku ekspluateerimise kõige rafineeritumaid viise, nagu teilorism, fordism jt.

Selles suhtes andis imperialistlik Ameerika, nagu märkis V. I. Lenin juba 1913. aastal, eeskuju vanale Euroopale. Häbimärgistades Ameerika inseneri Tayloriga poolt leiutatud higiväljapressimise „teaduslikku“ süsteemi, kirjutas V. I. Lenin, et teilorismi meetodiga „sellesama 9—10 töötunniga pressitakse töölisest välja kolm korda rohkem tööd, kurnatakse halastamatult kogu tema jõud, imetakse kolmekordse kiirusega välja palgaorja närvide ja lihaste energia iga tilk. Sureb varem? — Palju teisi on värvate taga!...“¹

Kapitalismi üldkriisi ajal ja eriti selle teisel etapil on töö intensiivistamine saavutanud kohutava ulatuse.

¹ V. I. L e n i n, Teosed, 18. kd., Tallinn 1953, lk. 555.

Tööintensiivsuse kasvust kapitalistlikes ettevõtetes praegusel ajal annavad tunnistust järgmised andmed 1951. aasta kohta:

M a a d	Indeksi baas	Tööintensiivsuse kasv
Ameerika Ühendriigid	1938. a. = 100	131
Inglismaa	1938. a. = 100	115
Prantsusmaa	1938. a. = 100	115
Lääne-Saksamaa	1949. a. = 100	125

Kõik „uusimad“ tööpalka süsteemid — Halsey, Be-dault', Fordi jt., milliseid laialdaselt rakendatakse Ameerika Ühendriikides ja teistes kapitalistlikes maades, ongi üles ehitatud tööintensiivsuse tohutu kasvu kindlustamise alusel. Sedasama tööintensiivsuse tõstmise, äga järelikult monopolistide kasumite suurendamise eesmärgi teenib kogu kapitalistlik ratsionaliseerimine ja masinate rakendamine tootmisse.

Masin muutub kapitalisti käes objektiivseks ja süsteemiliselt kasutatavaks abinõuks selleks, et välja pigistada rohkem tööd teatud aja jooksul.

Kõigis kapitalistlikes ettevõtetes rakendatakse igasuguseid higiväljapressimise süsteeme, mis põhjustavad töölise kogu elujõu väljakurnamise. „Praegusel ajal,“ kirjutab Ameerika ajaleht „Worker“, „ei ole higiväljapressimise süsteem mitte lihtsalt abinõu, millega kapitalist sunnib oma töölisi tööle suurema jõupingutusega. Higiväljapressimise süsteem on saanud kogu Ameerika imperialistide klassi peamise majanduspoliitika tööriistaks. Finantsistid ja töösturid kasutavad seda meeletu kasumi saamiseks, vähendades seejuures pidevalt töötajate reaalpalka.“

Suurimad monopolid kapitalimaades ja eriti Ameerika Ühendriikides on praegusel ajal töö intensiivistamise viinud sellise piirini, mis muudab organismi väljakurnamise ja elufunktsioonide nõrgenemise absoluutselt paratamatuks.

Alludes konveieri meeletule tempole, muutudes lihtsalt masina lisandiks, langeb noor tugev tööline 5—10 aasta möödudes rivist välja ning heidetakse tänavale.

Seega määrab kasvav töö intensiivistamine, mida kasutatakse maksimaalse kasumi kindlustamise vahendina,

massiliselt töölisi nende elujõu enneaegsele väljakurnamisele ja tööpuudusele, sest nad aetakse paratamatult tänavale ning asendatakse noorte töolistega, keda pakub tööturg. Näiteks võetakse Fordi tehastes iga aasta kuni 100 000 uut töolist vigaseks jäänud ja tänavale heidetud tööliste asemele.

Tööintensiivsuse kasv kapitalistlikes ettevõtetes tähendab töökulu suurenemist ühe ja sama ajavahemiku jooksul ning on oma tulemustelt võrdne tööpäeva absoluutse pikendamisega. Intensiivsema või pingelisema tööpäeva kestel ei looda mitte ainult rohkem produkte, vaid luuakse ka rohkem lisaväärtust, mille omastavad kapitalistid. Tagasihutatud täitumatust kasumiahnusest, rafineerub imperialistlik kodanlus üha uute ja uute tööliste „tagasihutamise“ ning ebainimliku tööpinge loomise abinõude otsimisel.

Kapital on Marxi väljenduse järgi „surnud töö, mis nagu vampiir elustub ainult siis, kui imeb sisse elavat tööd ja elab seda täielikumalt, mida enam elavat tööd ta neelab“.

Püüdes omastada üha rohkem võõrast tööd, röövib kapital aega, mis on töölisele vajalik selleks, et kasutada värsket õhku ja päikesevalgust. Ta kärbib lõunaaega ja võimalust mööda lülitab selle tootmisprotsessi, võttes tööliselt võimaluse isegi normaalselt toituda.

Kapitalistlik tootmissüsteem, mis on rajatud võõra töö ekspluateerimisele, ei ole mitte ainult töölise ihu ja vere, vaid ka närvide ja aju tõeliseks õgijaks. See on eriti iseloomustav kaasaegsele kapitalismile, mille tingimustes töötajad on ekspluateerijatele inimtoormaterjaliks.

Tööjõu kiskjaliku raiskamise, „inimtoormaterjali“ barbaarse kasutamise vältimatuks tagajärjeks on õnnetusjuhtumite kasv kapitalistlikes ettevõtetes ning tööliste enneaegne vananemine ja kõrge surevus. Isegi Ameerika statistika ametlike, ilmselt vähendatud andmete kohaselt suurenes õnnetusjuhtumite arv ettevõtetes 1350 tuhandelt 1938. aastal enam kui kahe miljonini 1952. aastal. Ainuüksi 1951. aastal sai Ameerika Ühendriikides õnnetusjuhtumite tagajärjel ettevõtetes surma 16 tuhat inimest. 1951. aastal ületas vigastatute arv enam kui kaks korda Ameerika Ühendriikide surmasaanute, haavatute, teadmalt kadunute ja vangilangenute arvu kogu Teises maailmasõjas.

Erakordse kiirusega kasvab õnnetusjuhtumite arv teiste

kapitalistlike maade ettevõtetes. Nagu teatab Pariisi aja-
leht „Monde“, toimub Prantsuse ettevõtetes ja töökoda-
des igas tunnis üks õnnetusjuhtum, mis lõpeb surmaga.
Iga aasta saab 60 tuhat töölisi vigastusi, mis põhjus-
tavad alalise töövõimetuse. Lääne-Saksamaa mäetööstuses
oli õnnetusjuhtumeid 1951. aastal 48% rohkem kui 1949.
aastal. Itaalias hakkub õnnetusjuhtumite tagajärjel toot-
mises iga aasta üle 2300 inimese ja umbes 600 000 inimest
saab vigastada. Jaapanis hakkub iga tund keskmiselt
kaks inimest ning neli inimest igas minutis saab vigastada.
Eriliste kulutusteta sisseseadele, uute tehnoloogiliste prot-
sesside ja ohutustehnika rakendamise puüavad kapita-
listid minimaalselt lühikese aja jooksul välja pressida
töolistelt nii palju kui võimalik.

Kapitalismile otseseks vastandiks on töö organiseeri-
mine sotsialistlikes ettevõtetes, kus ei ole ega saagi olla
higiväljapressimise süsteemi, kus masinate rakendamine
mitte ainult ei säästa tööd ühiskonnale, vaid kergendab ka
töölise tööd, aitab kaasa nende kvalifikatsiooni, tootmis-
kultuuri ja heaolu tõstmisele. Ameerika ametiühingudele-
gatsioon, mis 1951. aastal külastas Nõukogude Liitu ja
tutvus üksikasjaliselt töötingimustega Nõukogude Liidu
ettevõtetes, märkis oma aruandes: „Me ei näinud nii-
sugust higiväljapressimise süsteemi, mis on olemas Ameer-
ika tehaste konveieriosakondades. Me nägime head sisse-
seadet, kaasaegseid masinaid ja tervislikke, ohutuid töö-
tingimusi: vabrikutes on palju õhku ja valgust, tööpin-
kide vahel on küllaldaselt ruumi. Üldse, tehased ja täna-
vad hoitakse puhtamad kui Ameerika majad.“

Hoolimata kogu maa ja kogu rahva püüdest tõsta töö-
tootlikkust, mis nähtub spetsiaalsete preemiate välja-
maksimisest parandatud tehnika ja täiendavate jõupingut-
uste eest, on olemas reaalsed garantiid õnnetusjuhtumite
vastu. Me nägime, et seal arvestatakse kõigest muust ole-
nematult töölise tervist, vanust ja füüsilist seisundit.“¹

Maksimaalse kasumi kindlustamise huvides kasutab
monopolistlik kapital laialdaselt odavat naiste ja laste
tööd. Kapitalile kasuliku naiste töö osatähtsus kasvab
tööstuslikus tootmises pidevalt. Kui näiteks 1940. aastal
moodustasid naised Ameerika Ühendriikides 25% kõigist
tööstustöolistest, siis 1951. aastal moodustasid nad juba

---

¹ „Pravda“, 13. VIII 1951. a.

31%. Prantsusmaal moodustavad naised sõjajärgsel perioodil rohkem kui kolmandiku töötajate üldarvust. Seejuures on isegi kodanlik ajakirjandus sunnitud tunnistama, et naiste ja meeste tööpalgas on tohtu erinevus. Ameerika statistika andmete kohaselt moodustab mitmesugustes majandusharudes töötavate naiste palk pärast sõda 50 kuni 75% meeste palgast.

Odava tööjõu ja maksimaalse kasumi jahil kasutab kodanlus suures ulatuses alaealiste laste tööd, jättes lapsed ilma tervislikust puhkusest ja üldse normaalsest arenemisest. Juba F. Engels, häbimärgistades kapitalistlikku tootmissüsteemi, kirjutas raevu ja nõrdimusega: "...laste aeg, mis peab olema pühendatud eranditult füüsilisele ja vaimsele kasvatusesele, tuuakse ohvriks tunneteta kodanluse ahnusele: lapsed jäetakse ilma koolist ja puhtast õhust, et neist välja pressida kasumit härrade vabrikantide jaoks".¹

Ameerika Ühendriikides on sunnitud iga aasta 1,3 miljonit kooliõpilast, töötajate last näljasurma ähvardusel kooli pooleli jätma ja tööd otsima. 1941. a. kuni 1951. aastani kasvas ettevõtetes töötavate Ameerika laste arv kolmekordseks. Sellest, kuivõrd raske ja kurnav on laste töö Ameerika Ühendriikides, annavad küllaldast ettekujutust järgmised ajakirjanduses avaldatud faktid.

"Kuueaastaseid lapsi kasutatakse puuvilla- ja tomatite saagi koristamisel. Uheksa-aastased lapsed teevad rasket tükitööd kodus valitsuse lepingute järgi. Poisid ja tüdrukud töötavad kuni 60 tundi nädalas köögivilja pakkimise ettevõtetes. Neljateistkümne-aastased poisid ja tüdrukud töötavad 12 tundi päevas autojuhiabidena, konservehastes ja pagarite juures. Poisid töötavad kuni kella kaheni öösi konservehastes. Ketrusvabrikutes töötavad 15-aastased tüdrukud öises vahetuses kella 12-st öösi kuni kella 8-ni hommikul."

See ongi „laste vere kapitaliks“ muutmise barbaarne süsteem, millest sellise hukkamõistuga kirjutas Marx.

Püüdes kindlustada maksimaalset kasumit, hoiab monopolistlik kapital tööliste palka tööjõu väärtusest tunduvalt madalamal tasemel. Massilise kroonilise tööpuuduse olemasolu, mille abil avaldatakse survet tööturule, kasutavad kapitalistid tööliste palga edasiseks alandami-

¹ K. Marx ja F. Engels, Teosed, III kd., lk. 439 (v. k.).

seks ja oma kasumite suurendamiseks. Killustatud tööjõu kui kauba müüjate vastas, kes on omavahel objektiivselt vastastikuse konkurentsi olukorras, eriti massilise tööpuuduse olemasolu tingimustes, seisavad monopolistlikud ostjad, kes Marxi väljenduse kohaselt näitavad „tõepoolest massoonlikku vendlust võitluses töölisklassi kui teraviku vastu“.

Selle tõttu saab tunduv osa töölisklassist nii madalat palka, mis ei ületa tööjõu väärtuse minimaalset piiri, mille määrab ära füüsiliselt hädavajalike elatusvahendite väärtus.

Nii näiteks oli Föderaalse Reservide Valitsuse ametlike, ilmselt moonutatud andmete kohaselt 1951. aastal Ameerika Ühendriikides iga viienda perekonna aastane tulu vähem kui üks kolmandik ametlikult tunnistatud elatusmiinimumist, mida arvestavad välja Ameerika kodanlikud majandusteadlased.

Riisudes töölisklassi maksimaalse kasumi kindlustamiseks, kasutavad monopolid selle juures laialdaselt imperialistlike riikide politseifunktsioone. Nad õiendavad toorelt arveid streikivate töölistega, organiseerivad streigimurdjate jõuke, kasutavad reeturlikku poliitikat, mida ajavad parempoolsed sotsialistid, püüdes lõhestada töölisklassi ridade ühtsust ja nõrgestada sellega tema majanduslikku ning poliitilist võitlust oma õiguste eest.

Laialt on levinud kapitali valitsemise maades, eelkõige aga Ameerika Ühendriikides, rassilise diskrimineerimise süsteem, mida monopolistid tööliste palkade määramisel kasutavad oma kasumite suurendamiseks.

Neegrite Rahvusliku Töölisnõukogu asepresidendi Evert Guinier' poolt avaldatud andmete kohaselt saavad neegertöölised oma töö eest 45% vähem kui valged.

Võttes arvesse, et Ameerika Ühendriikide tööstuslikus ja põllumajanduslikus tootmises töötab umbes neli miljonit neegrit, moodustab märgitud palgavahe, mis läheb monopolistide tasku, iga aasta miljardilisi summasid.

Seega kõik kapitalismile omased ekspluateerimise tugevdamise viisid: töö tootlikkuse ja intensiivsuse tõstmine, odava naiste ja laste töö massiline kasutamine, tööpalga säilitamine madalamal tasemel, võrreldes elukallidusega, rassiline diskriminatsioon töötasus jne. — kasvavad monopolide valitsemise tingimustes mõõtmatu ning „täiustuvad“. Töölisklassi ekspluateerimine kaas-

aegse monopolistliku kapitali poolt, mis ei vaja mitte keskmist, vaid maksimaalset kasumit, muutub enneolematuks oma julmuse ja täitmatu ahnuse poolest. Kuristik rikkuses ja luksuses uppuva imperialistliku kodanluse ja tööst vaevatud, nälga ning viletsust kannatava töölisklassi vahel kasvab pidevalt.

Monopolid ei kindlusta endale maksimaalset kasumit mitte ainult töölisklassi ekspluateerimise teel kapitalistliku tootmise sfääris, vaid ka töötajate riisumise teel ringlussfääris. Töötajate imperialistliku riisumise ja monopolistliku kasumi suurendamise üheks tähtsamaks vahendiks on monopoolsed hinnad.

On teada, et töölisklass kapitalismi tingimustes ei esine mitte ainult tööjõu müüjana ja lisaväärtuse loojana, vaid ka elatusvahendite ostjana. Imperialismi ajal müüakse tarbimisesemeid nagu teisigi kaupu kõrgete monopoolsete hindadega, mis tunduvalt ületavad tootmishinna ja väärtuse. Selle tagajärjel ei ekspluateerita varatut proletariaati mitte ainult kui tööjõu müüjat, vaid ka kui temale vajalike elatusvahendite ostjat.

Toiduainete, nagu teistegi esmajärgulise tähtsusega tarbeainete monopoolsed hinnad on rahva riisumise ja maksimaalse kasumi kindlustamise tähtsaks allikaks. On iseloomustav, et kapitalistlikel maadel jätkub kõigi tähtsamate laiatarbe-toidukaupade monopoolsete jaehindade tõus. Ametlike andmete kohaselt tõusid näiteks leivahinnad ainult 1947. aasta lõpust kuni 1952. aastani Ameerika Ühendriikides 28%, Inglismaal 90%, Prantsusmaal enam kui 2 korda; liyahinnad tõusid Ameerika Ühendriikides 26%, Inglismaal 35%, Prantsusmaal 88%.

Kõigil kapitalistlikel maadel tõuseb lakkamatult elukalidus. Eriti järsku laiatarbekaupade hindade kasvu võis märgata reas kapitalistlikes maades pärast sõja algust Koreas. Tunduvalt muutusid kallimaks toiduained, riided, korterid. Tõusis tasu elektrienergia, gaasi ja teiste kommunaalteenuste kasutamise eest, meditsiinilise teenendamise eest jne. Kallimaks muutus sõit trammides, autobussides, metroos, raudteedel jne.

Ainuüksi 1952. aastal tõusis leiva hind Inglismaal 25%, või ja liha hind — 20%, suhkru hind — 17%.

Prantsusmaal tõusid tsiviiltarbeesemete hinnad 1951/52. aastal võrreldes 1950/51. aastaga 22%.

Alatoitus, poolnäljas virelemine, nälg — see on kapi-

talistlike maade elanikkonna valdava enamuse saatus. Tuntud brasiilia teadlane Josua de Castro oma raamatus „Nälja geograafia“ (1950. a.) kirjutab, et nälga selle kõige mitmekesisemates vormides kannatab kuni 85% kapitalistlike maade elanikkonnast. Viidates Ameerika allikale näitab de Castro, et näiteks 1943. aastal kannatas Ameerika Ühendriikide lõunaosas 73% elanikkonnast alatoitluse all, olles peaaegu näljas.

Töötajate laiade hulkade viletsus ja nälg esineb kõrvuti selliste produktide sihiliku hävitamisega, mis ei leia turgu ja seega ei kindlusta maksimaalse kasumi saamist. Ametlike andmete kohaselt hävitas üks Ameerika firma kõrgete monopoolsete hindade säilitamiseks 1950. aastal 1 680 miljonit kanamuna ja määndas 20 miljonit kg musti ploome.

Oma toodangu nn. „ülejääkide“ teadlik hävitamine kapitalistide poolt, samal ajal kui rahvahulgas kannatavad puudust ja nälga, annab tunnistust kapitalistliku süsteemi ebakindlusest ja hukkumisele määratud seisundist.

Kaasaegse kapitalismi põhilise majandusseaduse toimega on samuti seletatav monopoolset madalate hindade poliitika teostamine farmeritelt kokkuostetava põllumajandusliku tooraine ja toiduainete suhtes. Külaelanikkonna poolt toodetavate produktide kokkuostmine odavate hindadega on monopolistide küllaltki suure täiendava rikastumise allikaks. Niisugused Ameerika toiduainetemonopolid, nagu „Swift“, „Armour“ jt. saavad tohutuid kasumeid. Näiteks sai kompanii „Swift“ 1952. aastal umbes 22 miljonit puhaskasu, peaaegu kahekordistades oma kasumi võrreldes 1951. aastaga. Palju miljoneid dollareid rohkem kasumeid said ka teised monopolid. 1953. aastal jätkus Ameerika toiduainetemonopolide kasumite kasv. Toiduainetetööstuse monopolide kasumite kasvu ei kindlusta mitte ainult tööliste halastamatu ekspluateerimine tööstusettevõtetes. Märkimisväärset ja seejuures üha kasvavat osa maksimaalseist kasumeist saavad toiduainetemonopolid ka kokkuostuhindade röövpoliitika tulemusel. Töötavaid farmereid röövivad monopolid eelkõige kui toorainete andjaid toiduainete- ja kergetööstusele. Kasutades väike- ja keskmiste farmerite väljapääsmatut olukorda, kes on sunnitud müüma oma saadused hulgi põllumajanduslikele korporatsioonidele, sunnivad need

korporatsioonid farmereile peale ülemäära madalaid monopoolseid hindu.

Niigi madalad kokkuostuhinnad langevad viimastel aastatel pidevalt. 26 kuu jooksul — 1951. aasta veebruari keskpaigast kuni 1953. aasta aprilli keskpaigani langesid farmerite poolt müüdavate saaduste hulgihinnad isegi ametlike andmete järgi 18%. Ostes farmereilt kokku produkte, müüvad monopolid neid tarbijatele kõrgete hindadega. Isegi ametlikel andmetel oli näiteks Ameerika farmeritele minev osa nisuleiva jaehinnast kõigest 16%. Ulejäänud osa läks monopolistide tasku.

Monopolid ei röövi farmerit mitte ainult kui müüjat, vaid ka kui ostjat. Samal ajal kui jätkub farmerite poolt müüdavate produktide hindade langus, muutub kõik, mida peab ostma farmer, iga aastaga üha kallimaks. Mitte juhuslikult ei kuulunud kompanii „International harvester“, mis haaras enda kätte umbes poole kogu Ameerika Ühendriikide põllumajandus-masinaehitusest, 1952. aastal 66 Ameerika monopoli-miljardäri hulka.

Põllumajandussaaduste allasurutud hindade ja tööstuskaupade kõrgendatud hindade süsteem põhjustab talurahva tulude ja ostuvõime järsku langust. Küla on sunnitud kasutama väetisi ja põllutööriistu üha vähem ja vähem, mis on kaasa toonud põllumajanduse ja selle tootlikkuse languse suurenemise. Oma raamatus „Talurahva vabastamise eest“ toob Waldek Rocher (Pariis, 1952. a.) iseloomustavaid andmeid, mis näitavad, et enne Teist maailmasõda tootis näiteks Prantsusmaa keskmiselt 80,5 miljonit kvintaali nisu, 1951. aastal aga ainult 70 milj. kvintaali. Järsult langeb põllumajanduse osa kapitalistlike maade rahvatulus. Näiteks on see Prantsusmaal vähenenud 23,8%-lt 1938. aastal 17%-ni 1952. aastal. Suur hulk farmereid laostub täiesti monopolide ikke all, kapitalistliku konkurentsi hoopide all, täiendades „rändelanike“, oma nurgakest mitte omavate põllutööliste ridu. Näiteks laostus ja „kadus“ maa pealt ainult ajavahemikul 1940. kuni 1950. a. Ameerika Ühendriikides enam kui 750 000 farmerimajandit.

Talurahva riisumine kapitalistlike monopolide poolt, millised rakendavad kogu maa endile maksimaalse kasumi kindlustamiseks, põhjustab talurahva tulude järsku langust. Nii langesid Ameerika Ühendriikides farmerite reaaltulud sõjajärgsel perioodil ühe neljandiku võrra,

12 286 miljonilt dollarilt 1945. aastal 9 400 miljonile dollarile 1952. aastal.

Suureneb farmerite hüpoteek- ja lühiajaline võlgnevus. Ametlikel andmetel kasvas farmerite üldine võlgnevus 7,6 miljardilt dollarilt 1946. aastal 14 miljardi dollarini 1952. aastal.

Lääne-Saksamaal suurenes talumajandite võlgnevus 2,5 miljardilt margalt 1948. aastal enam kui 5 miljardi margani 1952. aastal. Prantsusmaal kasvas talupoegade poolt suurmaaomanikele makstav rendisumma 1947. kuni 1950. aastani enam kui 4 korda. Vaesuses on Inglismaa põllumajanduslik elanikkond. Kodanliku ajakirjanduse tunnistuse kohaselt sinne maaelanikkond „elab ja töötab tingimustes, mis põhiliselt on samasugused kui sada aastat tagasi“.

Lääne-Euroopa maade põllumajanduse tootlike jõudude langus suureneb tunduvalt nende maade turu üleujutamise tagajärjel Ameerika põllumajandussaadustega. Nagu näitavad ametlikud andmed, veavad Ameerika Ühendriigid iga aasta Lääne-Euroopa maadesse peaaegu kolm neljandikku kogu oma toiduteravilja ekspordist.

Üheaegselt dumpingu kasutamisega põhjustab Lääne-Euroopa maade turgude üleujutamine Ameerika põllumajandussaadustega nende maade talurahva kõrvaletõrjumise kodusel müügiturul. Talurahvahulga väesuvad, täiendades ringihulkuvate, hooajatööd otsivate põllumajandustöölise armee ridu. Ühes Ameerika ajakirjas kirjeldab Itaalia korrespondent Itaalia talupoegade ja põllumajandustöölise olukorda järgmiselt: „Mitte kusagil maailmas ei ole ma näinud inimesi, kes oleksid niivõrd kurnatud, haigustest jõuetuks muutunud, üleni korpas, kärbseparvedega kaetud . . . Leiba ei jätku, liha aga loetakse kättesaamatuks luksuseks.“¹

Töötajate elu muutub kapitalismi tingimustes iga päevaga üha halvemaks ja talumatumaks. Kõikjal kodanlikes maades kasvavad otsesed ja kaudsed maksud, tugevneb inflatsioon, langeb tööliste ja teenistujate reaalpalk, halvenevad korteritingimused, kasvab nälg ja viletsus. Kõik see võtab töölistelt normaalse puhkuse ja normaalsete töötingimuste võimalused, põhjustab haigestumiste ja surevuse kasvu, sündivuse vähenemist.

¹ „New Republic“, 19. XII 1949, p. 10.

Riigivõimu täielikult allutanud monopolistlik kapital koormab töötavaid hulki ülemäära kõrgete maksudega, mis peamistel kapitalistlikel maadel moodustavad kuni üheksa kümnendikku eelarvelaekumistest ja mis suunatakse põhiliselt militariseerimiseks ja relvastuse võidujooksuks. Järsult suureneb riisumine töötavate hulkade maksustamise teel. Ameerika Ühendriikides suurenes maksumaksjate arv seetõttu, et hakati maksustama madalamaid sissetulekuid kui varem, 3 miljonilt 1938. aastal 44,3 miljonile 1951. aastal, s. o. 15 korda, Inglismaal — 3,7 miljonilt 1937/38. aastal 15,1 miljonile 1950/51. aastal, s. o. 4 korda.

Ainuüksi otsesed maksud elanikkonnalt, arvestades isegi valuuta väärtuse langust, kasvasid Ameerika Ühendriikides 1952/53. aastaks enam kui kaheteistkümnekordseks, võrreldes 1937/38. aastaga, neelates ühe kolmandiku kuni poole kogu tööliste palgast.

„Meie maksukoormis,“ ütles omal ajal endine Iowa osariigi peaprokurör George Cosson, „läheneb praegu 275 miljardile dollarile. See on ju fakt, et Trumani valitsus on kogunud makse 262 miljardi dollari eest, s. o. 8 400 miljoni eest rohkem, kui on kogutud ajavahemikul Ameerika Ühendriikide esimesest presidendist Washingtonist kuni Trumanini... Selle pillamise ja maksudega koormamise tulemusel oleme me riisunud elavaid, surnuid ja isegi veel sündimata lapsi. Elavaid — föderaalset maksukoormise suurendamise teel seitsmekordseks ja dollari väärtuse languse teel inflatsiooni tõttu. Surnuid — leskede ja surnu laste toetuseks jäävate kindlustuspoliiside ja laenuobligatsioonide reaalkaotuse vähendamise teel poole võrra.

Riisusime veel sündimata lapsi, kuna iga vastsündinu tuleb ilmale juba võlasilmusega kaelas, mis tähendab, et ta peab maksma föderaalvalitsusele selle peadpööritava võla tasumiseks keskmiselt 1770 dollarit.“ Kümned miljardid dollarid, mida pumbatakse välja elanikkonnalt maksude kogumise teel, muutuvad kapitalimagnaatide tuludeks, kes saavad erakordselt kasulikke sõjatellimusi Ameerika Ühendriikide valitsuselt.

Pidevalt kasvab töötajate maksukoormis ka teistes kapitalistlikes maades. Prantsusmaal näiteks suurenesid maksud pärast sõda 2,6 korda, Inglismaal — 2 korda, Itaalias 1,5 korda.

Kõrvuti otsesete maksudega kasvavad üha enam kaud-

sed maksud esmajärgulistele tarbeainetele, millega töötavatel hulkadelt pigistatakse välja täiendavaid andameid. Näiteks moodustavad Prantsusmaal kaudsed maksud kuni 40% töötajate poolt ostetavate kaupade (või kommunaalteenuste) hindade summast. Kaudsete maksude osatähtsus kapitalistlike riikide eelarve tuludest kasvab järjest. Nii näiteks kasvas see Prantsusmaal 55% -lt 1948. aastal 70% -ni 1952. aastal. Itaalias kindlustati 1952. aastal 85% eelarve tuludest kaudsete maksudega. Norras ületas kaudsete maksude summa 1952/53. eelarveaastal 2,5 korda kaudsete maksude summa 1945/46. aastal.

Kapitalistlike maade eelarved ja kogu riigi finantsüsteem on muutunud miljonäride ja miljardäride poolt rahva otsese riisumise tööriistaks. Olulist osa selles suhtes etendab paberraha inflatsioon, mis põhjustab valuuta ostuvõime järsku langust. Nii moodustas dollari ostuvõime 1951. aastal, võrreldes 1939. aastaga, ametlikel andmetel ainult 43%, naelsterlingil — 32%, Prantsuse frangil — 3,8%, Itaalia liiril — vähem kui 2% jne.

Ringluskanalite üleujutamine paberrahaga ning seoses sellega paberraha ostujõu langus annab tunnistust kaasaege kapitalismi maade rahasüsteemi sügavast segipaisatusest.

Inflatsiooni kasutavad monopolid rahvatulu ümberjagamiseks oma kasuks, suurimate kasumite kindlustamiseks ja tööliste palkade edasiseks kärpimiseks.

Monopoolsete hindade ja maksukoormise kasv, suurenev inflatsioon ja tööpalga „kinnikülmutamine“ — kõik see tingib töötajate elutingimuste äärmist halvenemist, elukalliduse lakkamatut tõusu.

Elektrikute ametiühingu andmetel kasvas Ameerika Ühendriikides elukallidus 1952. aastal peaaegu kolmekordseks, võrreldes 1939. aastaga. 39% Ameerika perekondadest saavad vähem kui 2000 dollarit, 23% — vähem kui 1000, 13,7% — vähem kui 500 dollarit aastas. Samal ajal küllaltki tagasihoidlik elatusmiinimum (nn. Gelleri miinimum), mis on vajalik töölis perekonna „talutavate elutingimuste“ kindlustamiseks, oli 1950. aastal 4000 dollarit. Järelikult ei ole kolmel neljandikul kõigist Ameerika Ühendriikides elavaist perekondadest pooltki sellest, mis on vaja „talutavaks eluks“. Inglise ajalehed kirjutavad, et paljud perekonnad ei suuda välja osta isegi äärmiselt nigelat normi, mis on ette nähtud kaartide järgi. Ainuüksi

1952. aasta novembris ei suutnud vähemalt 2 300 000 inglasi välja osta kuunormi raha puudumise tõttu.

Artiklis „Sotsiaalne kindlustatus ja tööpuudus Lancshires“, mis on avaldatud ajakirjas „Political and Economic Plainning“, kirjeldatakse küllaltki veenvalt kapitalistliku Inglismaa töötajate viletsat olukorda. „Nelja kuu jooksul,“ kirjutatakse selles artiklis, „ei ostnud perekond liha, võid, mune, rööska piima, jäi välja ostmata osa peekonij- ja enamus margariininormist, ei ostnud suhkrut ja maiustusi, oli ilma puuviljata, hankis vaid veidi juurvilja. Isa ja ema olid sunnitud loobuma hommikueinest, läksid vara magama, et kokku hoida elektrienergiat, müüsid riideid, et osta süüa lastele.“

Niisugune on kümnete tuhandete tänavale heidetud Lancashire tekstiilitöölise saatus.

Võrreldes 1938. aastaga moodustas töölise ja teenistujate reaalpalk Prantsusmaal 1946. aastal 58%. Itaalias, kus toiduainete hinnad on kasvanud sõjaeelse tasemega võrreldes 64-kordseks, on töölise reaalpalk praegu äärmiselt madalal tasemel.

Samuti on iseloomustav, et 18 miljonit inimest ehk 37% kogu Lääne-Saksamaa elanikkonnast ei oma elatusmiinimumi. Isegi ametlikel andmetel, mis hõlmavad ainult mehi, saab kõigest 7,3% töolistest palka, mis vastab elatusmiinimumile. Päevast päeva halveneb Jaapani töölise olukord. Näiteks moodustas Jaapani töölise reaalpalk 1953. aastal ainult poole sõjaeelsest.

Uha enam halvenevad töölisklassi niigi rasked korteringimused, mis samuti on tema progresseeruva absoluutse vaesumise väga oluliseks näitajaks.

Kapitalistlikud majaomanikud, kasutades korterikriisi kõrge kasumi saamiseks, paisutavad tohutult kõrgeks üüri, mis neelab tunduva osa töölise palgast. Nii kulutavad Ameerika Ühendriikides töölised üüriks 25—40% oma palgast. Kõrgete üüride ja töölise madalate palgade tõttu on heakorrastatud elamud kapitalistlikel maadel töölisele kättesaamatud ning töölised peavad elama urkais, keldreis, poollagunenud majades.

Oma sõnavõtu majanduslikul nõupidamisel Moskvas 1952. aasta aprillis märkis Louis Saillant „... Prantsusmaal on puudu 5 miljonit korterit, Lääne-Saksamaal 6 miljonit; 4 miljonit itaallast elavad hurtsikuis“. URO sekretariaadi poolt koostatud ettekandes maailma majandusliku

olukorra kohta on märgitud, et käesoleval ajal on kapitalimaades terav puudus 30 miljonist korterist. Asumaa-des ja sõltuvates maades on peavarjuta 150 miljonit perekonda.

Kaasaegse kapitalismi põhilise majandusseaduse toime tagajärjel suureneva töölisklassi absoluutse vaesumise üheks kõige iseloomustavamaks tunnuseks on töötute armee kasv.

Tööpuudus on vältimatuks nähtuseks kapitalismi tingimustes, kus sedamööda, kuidas kasvab töö tootlik jõud, nagu märkis Marx, luuakse töajõu suurendatud pakkumine kiiremini kui kasvab nõudmine töajõule.

Töötute reservarmee olemasolu annab tunnistust mitte absoluutsest ülerahvastusest, nagu seda on püüdnud tõestada kapitalismi apoloogeetid, vaid näitab ainult suhtelist ülerahvastust, s. o. maksimaalset kasumit kindlustada püüdva kapitali vajaduste suhtes liigset rahvastikku.

Kapitalismi üldkriisi ajajärgul, millal esineb ettevõtete krooniline alakoormatus, muutub tööpuudus kõigis oma vormides paljumiljoniliseks ja alaliseks. Kroonilise massilise tööpuuduse olemasolu avaldab hukatuslikku mõju töölisklassi olukorrale, kelle viletsus ja kannatused kasvavad veelgi enam.

Töölisklassi materiaalsele olukorrale kapitalismi tingimustes avaldab mõju nn. töötute reservarmee kerjuslik olukord. Kui on olemas töötute reservarmee, mille liikmetel ei ole millest elada, peale oma töajõu müümise, siis peab vabrikute ja tehaste väravate taha heidetud inimestehulga kerjuslik olukord paratamatult mõju avaldama tootmises tegutsevate tööliste materiaalsele olukorrale.

Kapitalismi kaasaegsele perioodile on iseloomustav samuti osalise tööpuuduse, paljude miljonite osaliselt töötute olemasolu, kellel ei ole tööd mitte kogu nädal, vaid vahel on seda ainult mõni tund nädalas.

Käesoleval ajal, hoolimata militarismi märatsemisest ja lakkamatust relvastumise võidujooksust, ulatub töötute ja osaliselt töötute arv mitmete kümnete miljoniteni.

Nagu märkis seltsimees Malenkov ettekandes partei XIX kongressile, ületab tööpuudus Itaalias ja Lääne-Saksamaal 1929.—1933. aasta ülemaailmse majanduskriisi kõige raskemate aastate taseme. Ameerika Ühendriikides moodustab täielikult ja osaliselt töötute arv 13 miljonit

inimest, Jaapanis — umbes 10 miljonit, Inglismaal on töötuid üle 500 000, Belgias üle 300 000 inimese jne. Ameerika Ühendriikides, Jaapanis, Inglismaal, Itaalias, Belgias ja Lääne-Saksamaal kokku ületab täiesti ja osaliselt töötute arv 32 miljonit inimest. Need paljud miljonid inimesed on ilma peavarjust ja toidust, nad on kapitalismi poolt mõistetud nälgima ja välja surema. Nad otsivad iga päev tööd, on nõus vastu võtma peaaegu igasuguseid tingimusi, kuid neid ei võeta tööle, sest nad on „liigsed“ inimesed.

Töotuile keeldutakse süüa andmast, sest neil ei ole millegagi maksta toidu eest, neile keeldutakse peavarju andmast, sest neil ei ole millegagi maksta korteri eest.

Töö puudumine töölisklassi ühel osal sunnib üle jõu käivale kurnavale tööle töölisklassi teise osa. Hirm tööpuuduse ees sunnib töölisi töötama kõigi oma jõudude suurima pingega äärmiselt madala palga eest, mis kaugeltki ei kindlusta nende poolt kulutatud lihaste-energia lihtsat taastamist.

Uheaegselt progresseeruva absoluutse vaesumisega toimub kaasaegse kapitalismi tingimustes ka töötajate relatiivse vaesumise lakkamatu kasv. „Tööline,“ kirjutas Lenin, „vaesub *absoluutselt*, s. t. ta muutub otseses mõttes vaesemaks, kui ta oli varem, ta on sunnitud elama halvemini, sööma kehvemini, rohkem alatoitluse all kannatama, elama keldreis ja põõninguil.

Kuid veelgi kujukam on töölise *suhteline* vaesumine, s. o. töölise *osa* vähenemine ühiskondlikus tulus.“¹

Töötajate suhtelise vaesumise kasvu objektiivseks näitajaks on nende osa langus rahvatulus. On teada, et töötavad hulgad, kes moodustavad maa elanikkonna valdava enamuse ja on materiaalsete hüvete vahetud loojad, saavad ise ainult tähtsusetu osa rahvatulust.

See tuleneb otseselt asjaolust, et kapitalismi tingimustes ei toimu rahvatulu jaotus mitte töötajate materiaalse olukorra parandamise huvides, vaid ekspluataatoreile kasumite maksimumi kindlustamise huvides.

Ameerika Ühendriikides langes umbes 80% iseseisvast tööst elatuva elanikkonna — töölise, teenistujate ja teiste kihtide — osa rahvatulus 56,7%-lt 1900. aastal 41,9%-le 1951. aastal, s. o. enam kui veerandi võrra. Inglismaal langes 1950. aastal elanikkonna jõuka ühe küm-

¹ V. I. Lenin, Teosed, 18. kd., lk. 403—404.

nendiku osaks 34% rahvatulust, kuna elanikkonnast umbes pool, mis koosnes töötajatest, sai ainult 21%. Prantsusmaal langes tööpalka osa rahvatulus 1938. a. kuni 1952. aastani 40,5%-lt 20,5%-le; Lääne-Saksamaa ametiühingute Kölni majandusinstituudi andmetel langes Lääne-Saksamaal töötajate osa rahvatulus 56%-lt 1928. aastal 46%-le 1951. aastal.

Samal ajal kui kümned miljonid töölised, hoolimata kurnava töö piinadest, ei suuda rahuldada oma igapäevaseid vajadusi isegi leivatüki järele, kasvavad monopolistide kasumid tohutult. Morganite ja rokefellerite, mellonite ja düpoonide poolt Ameerika tööliste ekspluateerimisest saadavate kasumite tohutust kasvust kõnelevad küllalt ilmekalt kaks järgmist fakti, mis on avaldatud Ameerika ajakirjanduse poolt. Kompanii „General Motors“ esimees saab iga päev enam kui 11 000 dollarit (peale dividendide kompanii aktsiatelt), selle kompanii tööline saab aga ainult 66 dollarit nädalas. Ühe tubakakompanii esimehe päevane sissetulek on 1289 dollarit, töölise päevane teenistus aga on umbes 6 dollarit. Järelikult tubakatöölisel tuleb töötada umbes 9 kuud, et teenida kompanii esimehe päevapalka suurune summa.

Avaldatud bilansside ametlikud andmed näitavad, et suurima Ameerika korporatsiooni „General Motors“ keskmine aastane kasum (enne maksude mahaarvamist) moodustas viie aasta jooksul (1947.—1951. a.) 1 156 miljonit dollarit, mis on peaaegu poolteist korda suurem kogu põhikapitalist. Kasuminorm, mida arvestatakse saadud aastase kasumi jagamisega kogu avansseeritud kapitalile, moodustas märgitud ajavahemikul 56,2%. Enneolematu ulatuse saavutas selle trusti kasum 1950. aastal seoses sõjaga Koreas.

Monopolistide muinasjutulised kasumid ühelt poolt ja lakkamatult kasvav viletsus ning nälg, tööpuuduse ja kurnava töö koledused, üha enam halvenevad korteritingimused, haiguste ja surevuse kasv töötajate laiade hulkade seas teiselt poolt —, niisugused on kaas-aegse kapitalismi põhilise majandusseaduse toime paratamatud tagajärjed.

Veel mitte kunagi varem kapitalismi arenemise ajaloos ei ole töötavate hulkade olukord olnud nii talumatult raske, nende absoluutse ja relatiivse vaesumise aste aga nii kõrge kui praegusel ajal.

Täielikuks vastandiks sellele on võitnud sotsialismi maa, kus üha täielikumalt ja igakülgsemalt rahuldatakse töötajate kasvavaid vajadusi. Kommunistliku partei poolt juhitud Nõukogude riik hoolitseb väsimatult töötajate heaolu ja kultuuri kasvu eest, sest nõukogude inimese heaolu, nõukogude rahva õitseng on meie partei elu ja tegevuse seaduseks.

Vaimustatud Nõukogude rahva innustavast eeskujust, astuvad viletsuse ja puuduse kuristikku heidetud kapitalistlike maade töötajad üha otsustavamalt võitlusse kapitali vastu oma eluõiguste eest, oma helge tuleviku eest. Teravnevad vastuolud töö ja kapitali vahel väljenduvad proletariaadi streigivõitluse kasvus.

Rohked faktid tunnistavad, et ei draakonlikud tööliste vastased seadused, ei politseilised repressioonid ega parempoolsete sotsialistide liidrite ning ametiühingute reaktsioonilise ladviku reeturlik poliitika ei suuda peatada töölisklassi poolt oma eluliste õiguste eest peetava võitluse kasvavat hoogu. Iga aastaga kasvab üha enam streigivõitlus Ameerika Ühendriikides, võttes massilise iseloomu. Suurimateks sündmusteks Ameerika tööliikumises olid terasevalajate, raudteelaste, tekstiilitöölise ja teiste tööstusharude tööliste streigid. Miljonid tööliselised tõusid streigivõitlusele Inglismaal, Prantsusmaal, Itaalias, Jaapanis ja teistes maades.

Streigiliikumise kasv kapitalistlikes maades annab tunnistust vastuolude äärmisest teravnemisest töö ja kapitali vahel, sellest, et töötavad hulgad ei kavatse vagusalt taluda röövelliku ekspluaterimise, viletsuse ja nälja süsteemi monopolistide rikastamise nimel.

Proletariaadi klassivõitlust kõigis maades juhivad kommunistlikud parteid — töölisklassi ja kõigi töötajate huvide tõelised kaitsjad. Kommunistlikud parteid, täiel määral mõistes oma vastutust töörahva saatuse eest, esitavad selgeid ja reaalseid programmilisi nõudmisi, mille teostamine on ainsaks pääseteeks viletsusest ja näljast, majanduslikest ja sõjalistest katastroofidest, imperiaalistlikust ekspluaterimisest ja rõhumisest pääsemise vahendiks.

B. ASUMAADE JA SÕLTUVATE MAADE TÖÖTAJATE RIISUMINE

Mitte vähem tähtsaks monopolistidele maksimaalse kasumi kindlustamise allikaks on teiste maade, eriti mahaäänud maade rahvaste orjastamine ja süstemaatiline riisumine.

Nõrgemate maade rahvaste ekspluateerimise, orjastamise ja süstemaatilise riisumise majanduslik alus seisab finantsoligarhia valitsemises, mis on muutnud koloniaalpoliitika vahendiks oma monopoolse seisundi kindlustamisel maailma turgudel kõige suuremate kasumite kindlustamiseks.

Imperialismi ajal on kapitalistlikud maad eraldi lakanud olemast iseseisvad majanduslikud üksused. Nad on muutunud kapitalistlikuks maailmamajanduseks nimetatava ühise ahela lülideks. Imperialismi ajajärgu kapitalistlik maailmamajandus on rajatud valitsemise ja allumise suhetele, ühe maa orjuslikule sõltuvusele teisest, imperialistlike maade finantsoligarhia poolt kogu ülejäänud kapitalistliku maailma süstemaatilisele ekspluateerimisele. V. I. Lenin pidas eriti tähtsaks objektiivset majanduslikku alust, mis tekitab ja tingib imperialismi koloniaalpoliitikat. „Kapitalistid jaotavad maailma mitte oma erilise kurjuse tõttu, vaid seepärast, et saavutatud kontsentratsiooniate sunnib asuma sellele teele kasumi saamiseks...“¹

Just maksimaalsete kasumite saamise vajadus tõukab imperialistlikke kiskjaid niisugustele riskantsetele sammudele nagu asumaade orjastamine ja süstemaatiline riisumine, rea sõltumatute maade muutmine sõltuvaiks, samuti katsed saavutada majanduslikku ülevõimu kogu maailmas.

Omades valitsevat seisundit asumaade ja sõltuvate maade majanduses, kasutavad välismaised monopolid kõige mitmekesisemaid riisumise meetodeid ja vorme. Monopolid pressivad välja liigkasuprotsenti orjastavatelt laenudelt, mida antakse nendele maadele; saavad tohuid kasumeid kapitali väljaveost tootlikus vormis, mitte-ekvivalentsest vahetusest, samuti asumaade ja sõltuvate maade elanikkonna sundtöö laialdasest kasutami-

¹ V. I. Lenin, Teosed, 22. kd., Tallinn 1953, lk. 235.

sest; üha enam rikastuvad monopolid nende maade riigikassa arvel, nende rahasüsteemi desorganiseerimise arvel, igasuguste maksude määramise arvel, mis on seotud laevandusega, teenindamisega krediidi alal jne. Monopolid võtavad kohalikult elanikkonnalt ära viljakad maad, jäta-
vad nad metsata ja niisutuseks vajaliku veeta. Nii näiteks on välismaised monopolid anastanud Malais kolm neljandikku kõigist kautšukiistandikest. Edela-Aafrikas on kapitalistlike kompaniide käes 40% kõige viljakamaid maid. Parimad suhkruistanduste all olevad maad Kuubas kuuluvad Ameerika monopolidele. Tuntud trusti „Standard Oil Company“ tütarühing „Lago Petroleum“ valdab Venetsueelas 2,1 miljoni aakri suurust maa-ala.

Kõrvuti parimate maade anastamise ja röövelliku ekspluateerimisega ahnitsevad kapitalistlikud monopolid oma kätte ka asumaade ja sõltuvate maade tooraineallikad. Monopolid toodavad ja suunavad oma maale mitmesugust defitsiitset toorainet — naftat, tina, seatina, kulda jne. Piisab, kui märkida, et nõrgalt arenenud maad annavad praegu 57% Ameerika Ühendriikide üldimpordist ning 73% kogu Ameerika Ühendriikide poolt imporditavast sõjalis-strateegilisest defitsiitsest toorainest. Asumaadel ja sõltuvatel maadel peremehetsevad välismaised monopolid ei piirdu sellega, et nad kurnavad nende maade majanduse verest tühjaks, vaid ka moonutavad seda, muutes need maad oma agraar- ja tooraineid andvaiks ripatseiks. Välismaalt sinna valguv kapital suundub peamiselt ringlussfääri, kaubandusse, pankadesse, samuti transporti jne. Näiteks moodustavad Indias välismaised kapitalimahutused ringlussfääris 52%. Mis puutub tööstusse paigutatavasse väliskapitalisse, siis suundub see peamiselt kerge- ja töötleva tööstuse harudesse. Kõrvuti tööstusega allutab väliskapital oma võimule ka põllumajanduse, andes sellele monokultuuristliku ühekülgse moonutatud iseloomu. Selle tulemusel näiteks toodab Brasiilia ekspordiks peamiselt kohvi ja puuvilla, Kolumbia — kohvi ja banaane, Kuuba ja Porto-Rico — suhkrut, Uruguay — loomakasvatussaadusi jne.

Monopolistlik kapital püüab veeretada mahajäänud maadele suurema osa koormast, mis on seotud sõjaliste ettevalmistustega, tugevdades sellega koloniaalset rõhumist ja ekspluateerimist.

Pigistades välja maksimaalset kasumit asumaadest ja

sõltuvatest maadest, määravad imperialistid nende maade majanduse soikumisele ja langusele, nende rahvad aga laostumisele, viletsusele, nälgimisele ja väljasuremisele. Piisab, kui märkida, et Indias, Indoneesias, Iraanis ja Aafrikas ähvardab kümneid miljoneid inimesi näljasurm, mis on juba hauda viinud miljoneid inimesi. Brasiilias, Argentiinas, Tšiilis ja teistes Lõuna-Ameerika maades kannatab pidevalt alatoitluse all 60 miljonit inimest. 1950.—1951. a. suri Uus-Guineal alatoitluse tagajärjel 13,3% põhielanikkonnast. India põllumajandus- ja toiduaineteministri teate kohaselt nälgis seal 1953. aastal üle 27 miljoni inimese.

URO sekretariaadi poolt esitatud andmete alusel maailma majandusliku olukorra kohta 1949.—1950. aastal on ligikaudu *maakera elanikkonna ühe kolmandiku*, kuhu kuuluvad Birma, Indoneesia, Filipiinide, Etioopia, Haiti, Saudi-Araabia, Tailandi ja teiste sõltuvate maade rahvad, rahvatulu *vähem kui 5% üldisest maailma tulust*.

Püüdes kindlustada hiiglakasumite saamist, kasutab monopolistlik kapital elanikkonna ekspluateerimise kõige elajalikumaid vorme. Siin kasutatakse laialdaselt sunnitööd selle sõna otseses mõttes. Värviliste tööliste palk on tavaliselt mitu korda madalam kui Ameerika töölistel. Nii näiteks on naftatööstuse tööliste palk Araabia maades isegi *vähem kui üks kümnendik* naftatööstuste palgast Ameerika Ühendriikides, kuigi toodang ühe tööliste kohta Araabia maades on suurem kui Ameerika Ühendriikides. Ameerika koloonias Porto-Ricos on kohaliku tööliste palk *3—4 korda väiksem* kui samades ettevõtetes Ameerika Ühendriikides, kuigi tunnitoodang on mõlemal võrdne. Tšiilis on tööpalk Ameerika monopolidele kuuluvates vasekaevandustes peaaegu *5 korda väiksem* kui vasekaevandustes Ameerika Ühendriikides. Mis puutub aga neegrite päevapalka Morgani kompanii „Newmont Mining Corporation“ poolt anastatud Edela-Aafrika vasekaevandustes, siis on see madalam kui tööliste keskmine *tunnipalk* Ameerika Ühendriikides.

Loomulikult on kohalike tööliste niisugune kasin palk tööpäeva pikendamise ja tööintensiivsuse tõstmise tingimustes üks tähtsamaid vahendeid maksimaalsete kasumite kindlustamiseks, mida saavad monopolistid, „võttes alati kaks nahka rõhutud rahvuste tööliste seljast“.

Mitmesuguste abinõude hulgas, mille abil imperialistli-

kud kiskjad teostavad teiste maade rahvaste orjastamist ja süstemaatilist riisumist, on eriti suur tähtsus kapitali ja kaupade väljaveol. Kapitali väljavedu, millel imperialismi ajal on esmajärguline tähtsus võrreldes kaupade väljaveoga, on finantsoligarhia poolt maksimaalse kasumi saamise võimsaks tööriistaks.

Kapitali väljaveo võimalus imperialismi ajal tekib sellega, et rida mahajäänud maid on juba tõmmatud ülemaailmse kapitalismi ringkäiku, on ehitatud raudtee pealiinid või alustatud nende ehitamist, kindlustatud elementaarsed tingimused tööstuse arenemiseks jne.

Kapitali väljaveo vajadus tekib sellest, et mõnedes maades kapitalism on „üliküps“ ja kapitalil puudub tegevusväli „tulutoovaks“ investeerimiseks.

Peamistes tööstusmaades tekkinud „kapitali ülejäägil“ on täiesti suhteline iseloom. V. I. Lenin rõhutas, et kui kapitalism oleks suutnud ületada põllumajanduse mahajäämise tööstusest ning tõsta töötavate hulkade elatusaset, siis poleks olnud mitte mingisugust kapitalide ülejääki. Kuid siis kapitalism ei oleks olnud kapitalism. Imperialismi tingimustes, mille peamiseks tõukejõuks on maksimaalse kasumi ahnitsemine, ei suunata „liigset“ kapitali mitte antud maa rahvahulkade elatustaseme tõstmiseks, sest see tähendaks kapitalistide kasumi vähenemist, vaid kasumi suurendamiseks kapitali väljavedamise teel välismaale, mahajäänud maadesse.

Madalad tootmiskulud, tööstuse nõrgast arenemisest tingitud kapitali madal orgaaniline struktuur ja eriti töötajate eksploateerimise kõrge aste asumaades ja sõltuvates maades annavad monopolistidele võimaluse saada tohuid kasumeid.

Ameerika kompaniide ametlikud andmed sõjajärgsel perioodil näitavad, et kasuminorm välismaistelt kapitalimahutustelt ületab mitmekordselt kasuminormi sisemaiselt kapitalimahutustelt.

Kui Ameerika korporatsioonide kogu kasum kasvas 1946.—1950. aastani 82%, siis nende tulud välismaistelt kapitalimahutustelt suurenesid peaaegu 2,5 korda. Ameerika suurima monopoli „General Motors“ kasuminorm välismaistelt kapitalimahutustelt oli 1949.—1950. a. 3,3—3,6 korda suurem kui sisemaiselt kapitalimahutustelt.

Iseloomustav on seejuures pidev ja kiire kasuminormi tõus välismaistelt investeringutelt. Sellest kõnelevad

järgmised andmed kasuminormi dünaamika kohta Ameerika Ühendriikide otsestelt kapitalimahutustelt asumaades ja sõltuvates maades (kasuminorm Ameerika Ühendriikide töötlevas tööstuses 1946.—1950. a. = 100).

Maade grupid	Keskmine kasuminorm (%-des eespool märgitud tasemest)	
	1946.—1950. a.	1951. a.
Ladina-Ameerika	119	166
Maršalliseeritud maade asumaad	125	145
Teised asumaad ja sõltuvad maad	119	214

Kapitali väljavedu moodustab imperialistliku rõhumise poliitika aluse ning on asumaade ja sõltuvate maade ekspluateerimise ja orjastamise vahendiks, vahendiks nende muutmisel peamiste imperialistlike riikide agrarseteks ja tooraineid andvateks ripatsiteks. Väike arv rikkaid maid, millised ekspuateerivad maailma enamust, muutuvad riikideks-liigkasuvõtjateks, rantjeeriikideks.

Kapitalismi üldkriisi perioodil omandab kapitali väljavedu eriti reaktsioonilise, sõjalis-politseilise iseloomu ja ei suundu mitte ainult asumaadesse, vaid ka arenenud tööstusega maadesse, taotledes varem sõltumatute maade sõltuvaks muutmise eesmärki. Kapitali väljavedamisega kapitalismi keskmise ja kõrge arenguga maadesse taotlevad monopolid oma konkurentide lämmatamise, nende maade siseturgude vallutamise ja nende majandusliku, poliitilise ja sõjalise orjastamise eesmärki.

Kapitali veetakse välja kahes peamises vormis: laenukapitali vormis (peamiselt riiklike laenude andmise teel) ja tootliku kapitali vormis (mahutused tööstusettevõtetesse, raudteede ehitamine jne.).

V. I. Lenin selgitas laenude ja krediitide üha kasvavat osatähtsust imperialismi tingimustes kaupade väljaveo stimuleerimise ja monopolide poolt välisturgude ning suurimate kasumite kindlustamise eest peetava võitluse vahendina.

Andes krediiti sõltuvatele ja nõrgalt arenenud maadele, sunnivad monopolid muuhulgas neid ostma nende summade eest monopolide kaupa üleskrivitud hindadega.

Just niisugune oli oma iseloomult „Marshalli plaan“,

mille üheks ülesandeks oli Euroopas kõrgete hindadega realiseerida seismajäänud, siseturul maksuvõimelist nõudmist mitte leidvat Ameerika kaupa, et sel teel ületada majanduslikke raskusi ning ühtlasi kindlustada kõrgeima kasumi saamist.

Kapitali väljavedu on parasitism ruudus, sest kapitalimagnaadid pressivad välja tohutuid kasumeid mitte ainult oma maade töötajate, vaid ka asumaade, poolasumaade ja sõltuvate maade sadade miljonite elanike ekspluateerimise teel, nõrgestades ja pidurdades tootlike jõudude arenemist nii oma maal kui ka teistel maadel.

Peamiseks maaks, mis tohtul hulgal veab välja kapitali ja ekspluateerib ülejäänud kapitalistlikku maailma, on käesoleval ajal Ameerika Ühendriigid.

Rikastunud Teise maailmasõja aastate jooksul, on Ameerika imperialistid arendanud ohjeldamatut ekspansiooni kõigis maailmajagudes oma kapitali intensiivse edasitungi teel. Ameerika Ühendriikide väliskapitalimahutuste üldmaht kasvas 12 480 miljonilt dollarilt 1939. aastal 36 100 miljoni dollarini 1951. aastal. Ainuüksi ajavahemikul 1945. kuni 1951. aastani kasvasid Ameerika väliskapitalimahutused enam kui kahekordseks. Uksnes Ameerika Ühendriikide välismaised erakapitalimahutused moodustasid 1951. aastal 22,3 miljardit dollarit ja olid suuremad kui kõigi teiste imperialistlike maade väliskapitalimahutused kokku. Laenude tasumise ja krediidi protsentide tasumise arvel maksavad võlgnevate maade valitsused Ameerika Ühendriikidele tohutuid summasid.

Ameerika Ühendriikide monopolistide poolt teostatava kapitalide väljaveo rööviseloom avaldub ilmekalt järgmises näites. Ameerika monopolistid saavad Saudi-Araabias igalt toodetud naftatonnilt kasumit, mis ületab seitsmekordselt nende kulud selle nafta tootmiseks. On iseloomustav, et sõjajärgsel perioodil kasumid varem väljaveetud kapitalidelt aasta-aastalt ületavad Ameerika Ühendriikide erakapitali jooksva väljaveo. Nii näiteks, kui Ameerika Ühendriikide otsesed kapitalimahutused välismaale olid 1946.—1950. a. 4 696 miljonit dollarit, siis kasumid otsestelt kapitalimahutustelt sama aja jooksul olid 5 288 miljonit dollarit.

Otseste kapitalimahutuste, orjastavate välislaenude andmise, mitteekvivalentse vahetuse, ebapopulaarse „Marshalli plaani“, „Trumani programmi“ neljanda punkti

jm. teel on Ameerika imperialism mahajäänud ja sõltuvatest maadest iga aasta välja pumbanud üle 7,5 miljardi dollari.

Ameerika monopolistid röövivad asumaid ja sõltuvaid maid Ameerika tööstuse poolt toodetud kaupade monopoliselt kõrgete hindade tõttu, samuti asumaades toodetavate toor- ja toiduainete monopoolselt madalate (ülesostu) hindade tõttu. Nii näiteks sai Malais tina tootev kompanii 1951.—1952. a. 180% kasumit.

Ameerika Ühendriigid ostavad poolmuidu vaske Tšiilis, tina Boliivias, naftat Venetsueelas, kohvi Brasiilias, kautšukit Aasia maades jne. „Brasiilia Põllumajandusühing“ näiteks teatas, et kui 1929. aastal võis osta „Fordi“ auto 20 koti kohvi eest, siis 1949. aastal oli samauguse auto ostmiseks vaja müüa juba 200 kotti kohvi.

Ameerika imperialistid võtavad asumaade ja sõltuvate maade rahvastelt ka andameid ja makse, peavad nende arvel ülal hiiglasuurt sõdurite ja ametnike armeed.

Asumaade ja sõltuvate maade ekspluateerimine, nende majanduslik ja poliitiline orjastamine Ameerika monopolistide poolt põhjustab vastuolu järsku teravnemist ühelt poolt Ameerika Ühendriikide monopolistliku kapitali ja teiselt poolt Ameerika orjusse sattunud sõltuvate ja asumaade paljumiljoniliste rahvahulkade vahel. See kutsub paratamatult esile orjastatud rahvaste vastupanu kasvu välismaiste monopolide ekspansioonipoliitikale.

Ühiskondliku arenemise objektiivsed seadused ja eelkõige kaasaegse kapitalismi põhilise majandusseaduse purustav toime ongi lõpptulemusena esile kutsunud asumaade muutumise imperialismi reservist proletaarse, sotsialistliku revolutsiooni reserviks.

Meie päevil on rõhutatud rahvaste võitlus oma sõltumatuse eest omandanud eriti laia ulatuse. Vietnami ja Malai, Filipiinide ja Indoneesia rahvad, Lähis- ja Kesk-Ida, Põhja- ja Lõuna-Aafrika maade rahvad võitlevad otsustavalt oma rahvusliku sõltumatuse ja sotsiaalse vabanemise eest.

Kapitalismi üldine nõrgenemine Teise maailmasõja tulemusena on õõnestanud imperialismi jõu ja mõju asumaades ja poolasumaades, erakordselt teravdanud koloniaalsüsteemi kriisi, loonud soodsa olukorra rahvusliku vabadusliikumise võimsaks kasvuks. Keskkomitee aruandes Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei XIX kongressile

ütles G. M. Malenkov: „Fašistliku Saksamaa ja imperialistliku Jaapani purustamise vahetuks tagajärjeks oli imperialismi rinde läbimurdmine Hiinas, Koreas ja Vietnaxis, kus poolasumaade ja asumaade asemel tekkisid rahvavabariigid. Hiina rahva võit revolutsioneeris veelgi rohkem Ida ja soodustas imperialismi poolt rõhutavate rahvaste vabadusvõitluse tõusu.“¹

Kaasaegne rahvuslik vabadusliikumine asumaades ja poolasumaades sulab ühte kaasaja suurima liikumisega — liikumisega rahu eest. Võitlus imperialistliku orjuse vastu, rahvusliku sõltumatuse eest, rahu ja vabaduse eest, mida peavad asumaade ja poolasumaade rahvad, leiab kogu progressiivse inimkonna sügavat poolehoidu ja palavat toetust.

Rahvusliku vabadusliikumise kasvav areng on otseselt seotud kaasaegse kapitalismi põhilise majandusseaduse toimega, mis annab võtme selleks, et selgitada, miks imperialismi arenedes asumaade ja sõltuvate maade rahvaste rõhumine ja orjastamine ei vähene, vaid vastupidi, pidevalt kasvab. Kaasaegse kapitalismi põhiline majandusseadus määrab kindlaks kapitalistide monopolistlike liitude poolt tervete maade ja mandrite orjastamise tõukejõu, toob esile ja selgitab aset leidva imperialismi koloniaalsüsteemi lagunemise põhjused.

Selleks, et säilitada ja suurendada maksimaalseid kasumeid ahenenud kapitalistliku maailmaturu ja kapitali rakendamise sfääri järsu kitsenemise tingimustes, seavad Ameerika monopolid oma eesmärgiks maailmavallutamise.

Ameerika krediidid ei ole määratud mitte Ameerika Ühendriikidega konkureeriva Euroopa riikide tööstuse taastamiseks ja arendamiseks, nagu väidavad Ameerika imperialismi ideoloogid ja poliitikud, vaid selleks, et kindlustada Ameerika kaupade ulatuslikumat realiseerimist Euroopas ja et panna Euroopa riigid majanduslikku ja poliitilisse sõltuvusse Ameerika Ühendriikide valitsevatest kapitalistlikest monopolidest ja nende agressiivsetest plaanidest, arvestamata Euroopa rahvaste endi huve.

Eriti iseloomustav Ameerika kapitali ja kaupade ekspordile pärast Teist maailmasõda on ekspansiooni teostamine nn. „abi“ mitmesuguste variantide sildi all, mis toimub agressiivse Põhja-Atlandi pakti raamides.

¹ G. M. Malenkov, Aruandekõne UK(b)P Keskkomitee tööst partei XIX kongressile, lk. 17.

Ameerika monopolid, kes on allutanud endale riigiaparaadi, kasutavad töötajate miljoniliste hulkade maksustamise teel saadud vahendeid omapärase „müüri lõhkujana“ tee rajamiseks majanduslikuks, poliitiliseks ja sõjalisstrateegiliseks ekspansiooniks maksimaalse kasumi kindlustamise eesmärgil. Nagu teada, ostab Ameerika Ühendriikide valitsus maksumaksjate vahendite arvel monopolidelt kõrgete monopoolsete hindadega nn. „liigseid“ kaupu, seejärel aga paiskab neid „abi“ sildi all teiste kapitalistlike maade turgudele. Teostades dumpingut riigi, lõpptulemusena aga kõrgete maksudega koormatavate töötajate laiade hulkade arvel, vallutavad Ameerika monopolid uusi müügiturge ja tooraineallikaid. Samal ajal tõkestavad nad üha enam oma turge välismaise konkurentsi eest kõrgete tollidega. Tollid sisseveetavaile kaupadele on niivõrd kõrged, et nad moodustavad kauba hinnast sageli 50% ja enam. Säilitades proteksionismi abil kõrgeid monopoolseid hindu, saavad kapitalimagnaadid täiendavaid miljoneid dollareid lisakasumit.

Ameerika Ühendriikide väliskaubanduspoliitika, mida iseloomustab kasvav impordi piiramine ja laialdane dumpingu kasutamine, õhnestab Lääne-Euroopa kapitalistide kõrgete kasumite aluseid ning avaldab purustavat mõju võlgnevate maade majandusele.

ÜRO majanduskomisjon oma ettekandes Euroopa maade majandusliku olukorra kohta 1953. aastal märkis, et väliskaubanduse häirituse tõttu toimub kapitalistlikel maadel ekspordi ja impordi vähenemine. Esmajoones väheneb tööstuse sisseseadete eksport.

Näiteks vähenes masinate väljavedu Lääne-Euroopa maadest 1953. a. esimesel kvartalil, võrreldes 1952. aasta esimese kvartaliga. Inglismaal moodustab see vähenemine 77 miljonit dollarit, Prantsusmaal 10 miljonit dollarit, Itaalias 8 miljonit dollarit.

Ameerika „abi“ kapitalistlikele riikidele põhjustab paratamatult terava dollaritepuuduse edasist süvenemist, nende maade eelarvete ja majanduse allutamist Wall Streetile, raskuste uut kasvu nendes maades. Selle „abi“ kurvaks tulemuseks on tsiviiltööstuse rahvuslike harude laostumine ja süvenev põllumajanduse langus. Ameerika Ühendriikidelt saadav „abi“ ei saa kompenseerida kahju kaubanduse vähenemiselt, nagu tõestab näide Lääne-Euroopaga. Seepärast pole juhuslik, et mitte ainult kapi-

talistlike maade rahvahulgad, vaid ka nn. ärikingkonnad avaldavad varjamatut rahulolematust Ameerika majandusliku „abi“ suhtes. Asi läheb sageli otsese keeldumiseni sellest. Inglismaa, kes on Ameerika Ühendriikide järel suurim kapitalistlik maa, osutab üha aktiivsemat vastupanu Ameerika ekspansionistlikule kaubanduspoliitikale. Mitte „abi“, vaid kaubandus, kõnelevad inglise ärikingkonnad.

Vaieldamatud faktid tõendavad sügavate ja üha enam teravnevate majanduslike vastuolude olemasolu Ameerika Ühendriikide monopolistide huvi ja teiste maade kapitalimagnaatide huvi vahel. Isegi Ameerika ajaleht „New York Times“ oli sunnitud tunnistama, et „oleks rumal jätta tähelepanu pööramata sellele, et ameerikavastased meeolelud on olemas, et nad levivad ja on kasvanud viimasel aastal“. Teostades ohjeldamatut ekspansiooni, haarab Ameerika monopolistlik kapital oma kätte Lääne-Euroopa riikide koloniaalterritooriume.

Ameerika monopolistid on seadnud oma otseseks ülesandeks vallutada Inglismaa ja Prantsusmaa asumaad. Just seda eesmärki — oma partnereilt koloniaalterritooriumide äravõtmise eesmärki — teenib forsseeritud ekspord asumaadesse ja sõltuvatesse maadesse, mille tulemusena toimub Ameerika Ühendriikide ja Inglismaa positsioonide muutumine Ladina-Ameerika, Kagu-Aasia ja Lähis-Ida turgudel. Sõjajärgsetel aastatel kasvas tunduvalt Ameerika ekspord näiteks Ladina-Ameerikasse ning oli 1951. aastal peaaegu 8 korda suurem Inglise ekspordist. Ameerika Ühendriikide ekspord Lähis-Ida maadesse ületas samuti Inglise ekspordi ning selle maht 1951. aastal ületas 1937. aasta taseme 9-kordselt.

Ameerika ekspord Kagu-Aasia ja Okeania maadesse suurenes ajavahemikul 1937. kuni 1951. aastani 4,5 korda, samal ajal kui Inglismaa ekspord, kes säilitab veel tugevaid positsioone selles rajoonis, suurenes sellesama ajajooksul 3,6 korda. Inglise monopolide positsioone on hakanud ohustama samuti Ameerika kapitali tung Indiasse, kusjuures see kapital püüab välja tõrjuda Inglismaad selle looduslike ressursside poolest ülikka maa valitsevatelt positsioonidelt. India ekspordis jätkub Ameerika Ühendriikide osa kasv Inglismaa kahjuks.

Vallutanud kõige rikkalikumad tooraineallikad ja müügiturud asumaades, pumpavad Ameerika monopolid

sealt välja kolossaalseid kasumeid, millised veel hilja-aegu läksid Inglise, Prantsuse ja teiste kapitalistide taskusse. Sedamööda, kuidas Ameerika imperialism ahnitseb oma kätte paljude asumaade majanduse, ära kiskudes kasumeid oma partneritelt, kasvavad ja teravnevad üha enam vastuolud Ameerika Ühendriikide ja teiste kapitalistlike maade vahel. Need vastuolud tugevnevad veel Wall Streeti poolt teostatava ekspansioonipoliitika ja ülbe diktaadipoliitika tagajärjel.

Ameerika Ühendriigid võtavad Lääne-Euroopa maadelt võimaluse saada toidukaupu endistelt turgudelt Ida-Euroopas, purustavad ajalooliselt kujunenud mitmekülgseid sidemeid kapitalistlike maade vahel, üha enam õõnestades ja nõrgestades kapitalistlike maade rahvamajandust.

Ameerika imperialism esineb tänapäeval mitte ainult rahvusvahelise ekspluateerijana ja rahvaste orjastajana, vaid ka teiste kapitalistlike maade majandust desorganiseeriva jõuna.

See põhjustab vastuolude edasist teravnemist imperialismi leeris. Need vastuolud, olles seotud võitlusega müügiturgude ja tooraineallikate pärast, kõige kõrgemate kasumite pärast, põimuvad omavahel ja hõlmavad kapitalistliku maailma kõiki maid, kuid peamisteks nendest jäävad endiselt vastuolud Ameerika Ühendriikide ja Inglismaa vahel. Need vastuolud puhkevad sageli Ameerika ja Inglise monopolide avalikuks võitluseks nafta, kautšuki, värviliste ja haruldaste metallide ressursside pärast, oma kaupade realiseerimise turgude pärast jne.

Teatavasti sõltub Ameerika Ühendriikide monopolistlik kapital paljude kasvavale sõjatööstusele vajalike tooraineliikide osas Briti impeeriumist. Nii näiteks impordisid Ameerika Ühendriigid 1951. aastal Briti impeeriumi maadest 56% kogu sisseveetavast kautšukist, 32% tinast, 39% seatinast, 71% mangaanimaagist, 93% džuudist, 59% villast jne.

Ameerika monopolide püüded on suunatud sellele, et Inglismaad täielikult välja tõrjuda tema koloniaalvaldustest ning haarata oma kätte tähtsamate toorainete allikad.

Aheneva kapitalistliku maailmaturu tingimustes omandab Ameerika ja Inglise monopolide vaheline võitlus eriti terava vormi. Võitluses Inglise kapitali vastu kasutavad Ameerika monopolistid nende poolt taastatavaid Lääne-Euroopa ja Jaapani monopole. Ameerika ajakiri „Business

Week" kirjutas hiljuti, mõeldes Jaapani monopole, et „Ameerika Ühendriigid andsid ahvatlevaid lubadusi kaubanduse suhtes Kagu-Aasiaga“.

Ent Inglismaa osutab tõsist vastupanu Ameerika Ühendriikide püüdlustele, soovimata loovutada oma positsioone kapitalistlikul maailmaturul. 1952. aasta detsembris lõppenud Impeeriumi majanduskonverentsil töötati välja spetsiaalne programm Briti impeeriumi peamiste strateegiliste ja majanduslike positsioonide kaitsmiseks Ameerika monopolistliku kapitali kallalekippumise eest.

Inglise, Prantsuse ja teiste Lääne-Euroopa monopolistide võitlus oma Ameerika konkurentide vastu muutub keerukamaks seetõttu, et dollari võim maršalliseeritud maade valuutade üle ei nõrgene, vaid tugevneb. Dollarinälg, mida säilitatakse Ameerika turgude sulgemisega Euroopa kaupadele ja kulla hinna tõstmisest keeldumisega, rõhub Lääne-Euroopa riikide valuutasid, mis samal ajal kannatavad maksebilansside kroonilise defitsiidi all, aga samuti eelarvedefitsiidi ja inflatsiooni kui laostava relvastumisprogrammi teostamise tulemuse all.

Ameerika monopolide tugevnev sissetung Lääne-Euroopa maade majandusse ja nende koloniaalvaldustesse, Ameerika Ühendriikide poolt teostatav demokraatliku leeri maadega kaubanduse keelamise poliitika, avaldatav surve Lääne-Euroopa maadele seoses nende pikaajalise kasutamisega nn. „Ühendatud Euroopa“ loomisel jne., — kõik see põhjustab süvenevate vastuolude kasvu Ameerika Ühendriikide ja nende liitlaste vahel. Inglismaa, Prantsusmaa ja teiste Ameerika Ühendriikide sõltuvusse sattunud Lääne-Euroopa maade laiad ühiskondlikud ringkonnad nõuavad üha visamalt lõpu tegemist Ameerika diktaadile allumise poliitikale, nõuavad sõltumatu poliitika teostamist, mis vastaks nende maade rahvuslikele huvidele. Inglismaa, Prantsusmaa ja teised kapitalistlikud riigid ei saa lõpmatuseni kannatada olukorda, et Ameerika imperialism haarab nende kolooniaid ja müügiturge, jätab neid kõrgete kasumiteta ja paneb vasalliseisundisse enda suhtes.

Küllaltki oluliseks teguriks on ka süvenevad vastuolud Ameerika Ühendriikide ja Lääne-Saksamaa, Ameerika Ühendriikide ja Itaalia, Ameerika Ühendriikide ja Jaapani vahel.

Kasutades okupatsioonirežiimi on Ameerika Ühendrii-

kide monopolid hakanud forsseeritud tempoga taastama Lääne-Saksamaa tööstuskontsernide endisi positsioone, teostama Lääne-Saksamaa militariseerimist, muutes ta militarismi ja agressiivse revanšismi koldeks. Saksa imperialismi taastamine viib paratamatult selleni, et Lääne-Saksamaa monopolid hakkavad üha enam püüdma välja pääseda Ameerika Ühendriikide „embusest“ ja püüavad teostada omaenda anastuspoliitikat.

Lääne-Saksamaa vasalliseisundis hoidmiseks seovad Ameerika monopolid teda igasuguste kohustustega, nagu „Schumani plaan“ ja separaatne „Bonni leping“, mis sanktsioneerib Saksamaa lõhestamise vastupidi saksa rahva tahte, kes tohutute ohvrite hinnaga saavutas umbes sajand tagasi oma ühtsuse, jne.

Riisudes ja õõnestades Lääne-Saksamaa majandust, suurendavad Ameerika monopolid oma kaupade sissevedu sinna, piirates samal ajal sealt väljavedu. Ameerika Ühendriikide osatähtsus Lääne-Saksamaa impordis kasvas 5,5% -lt 1937. aastal 18,4% -ni 1952. aastal. Ekspordis aga kasvas Ameerika Ühendriikide osatähtsus sama aja jooksul ainult 6,7% -ni 3,6% vastu. Ameerika Ühendriikide monopolid on muutnud Lääne-Saksamaa oma majanduslikuks ripatsiks, oma „liigsete“ kaupade realiseerimise turuks.

Ent taassündiva Lääne-Saksamaa kontsernid hakkavad üha sagedamini ja otsustavamalt konkureerima oma praeguste allutajatega. Selle kinnituseks on näiteks Ameerika firmadelt tellimuste enda kätte haaramise fakt. 1952. aasta algul, nagu teatab ajakirjandus, sai Lääne-Saksamaa firma „Siemens“ tellimuse Argentiinast ühe suure elektriijaama sisseseadele, hoolimata sellest, et seda tellimust taotlesid monopolid „General Electric“ ja „Westinghaus“. Suure tellimuse traktoritele Argentiinasse said Lääne-Saksamaa firmad, olgugi et traktoreid varem veeti sisse Ameerika Ühendriikidest. Lääne-Saksamaa töösturid hakkavad samuti tungima Ameerika Ühendriikide turgudele Ladina-Ameerikas. Lääne-Saksamaa, kelle eksport Ladina-Ameerikasse oli esimestel aastatel pärast sõda võrdne nulliga, on nüüd muutunud Ameerika Ühendriikide peamiseks konkurendiks.

Märkides asjaolu, et tunduvat osa Lääne-Saksamaa ekspordist Ladina-Ameerika maadesse forsseerisid Ameerika Ühendriikide monopolistid ise, kirjutas ajakiri

„Export Trade and Shipper“, et „pettunud Ameerika ettevõtjaile sai selgeks, et nad aitasid majanduslikult tugevned a ühel oma kõige tugevamal konkurendil“.

Jaapani positsioonide tugevnemine Kagu-Aasia turgudel põhjustab samuti konkurentsivõitluse teravnemist ning hõõrumiste kasvu Jaapani ja Ameerika monopolide vahel.

Lääne-Saksamaa ja Jaapani imperialismi taassünniga tugevneb pealetung ka Inglise ja Prantsuse monopolide positsioonidele.

Lääne-Saksamaa kapital läks Lääne-Euroopa turgudele teostatava ekspordi alal juba 1951. aastal ette oma Inglise ja Prantsuse konkurentidest. 1952. aastal suurenes väljavedu Lääne-Saksamaalt Lääne-Euroopa maadesse 17% võrra, samal ajal kui Inglise eksport jäi muutumatuks, Prantsusmaa aga vähendas oma eksporti 6% võrra.

Kasvavat rahutust tekitab Inglismaal viimasel ajal Lääne-Saksamaa kapitali sissetung Lähis-Itta — Türgisse, Egiptusesse, Iraani.

Inglise ajakirjandus märgib samuti ärevusega, et üha enam hakkab end Inglise eksportööridele tunda andma Jaapani dumping. Kõik see tunnistab ümberlökkamatult, et kasvavate raskuste ja teravneva realiseerimisprobleemi tingimustes tugevneb võitlus valitsemise eest kapitalistlikul maailmaturul, kasvavad ja süvenevad vastuolud imperialistlikus leeris.

Marksism-leninism õpetab, ajalookäik aga tõestab, et just need imperialismi sügavad sisevastuolud on määranud ja määravad rahvusvahelise elu sündmuste käigu. Seoses sellega saab silmanähtavaks mõnede meie majandusteadlaste väidete paikapidamatus selles suhtes, et praegusel ajal, kahe vastandliku leeri üheaegse olemasolu ja võitluse perioodil, olevat sõjad imperialistlike maade vahel võimalikud ainult abstraktselt, teoreetiliselt, võimatud aga konkreetselt, praktiliselt. Imperialistlike kiskjate võitlus kõige kõrgemate kasumite ja kindlustatud müügiturgude pärast, soov hävitada oma konkurente osutub praktiliselt tugevamaks kui vastuolud imperialismi- ja sotsialismileeri vahel. Seejuures peavad imperialistid paratamatult arvestama ka niisugust fakti, et sõda demokraatia- ja sotsialismileeri maade vastu muudab küsitavaks juba kapitalismi olemasolu üldse, seepärast on see kapitalismile võrratult ohtlikum kui sõda imperialistlike maade

vahel. Sõja põhjus, nagu õpetab marksistlik-leninlik teooria, peitub kapitalismis endas ja selle imperialistlikes avaldustes.

V. I. Lenini tees selle kohta, et imperialism tekitab paratamatult sõdu, säilitab oma tähtsuse ka käesoleval ajal, kus on kasvanud võimsad rahvajõud, kes astuvad välja rahu kaitseks, uue maailmasõja vastu. Seoses sellega loeb Nõukogude rahvas, nagu ka rahvademokraatia maade töötajad, oma tähtsaimaks ülesandeks aktiivse kaitse edasist kindlustamist ning revolutsioonilise valvsuse igakülgset tõstmist.

C. SÕJAD JA MAJANDUSE MILITARISEERIMINE KUI KÕIGE KÕRGEMA KASUMI KINDLUSTAMISE VAHEND

Kaasaegse kapitalismi põhilise majandusseaduse üheks peamiseks küljeks on rahvamajanduse militariseerimine, kapitalistlike maade majanduse viimine rahuajal sõjarõbastele, ja lõpuks, sõdade ettevalmistamine ja vallapäätmine kõige kõrgemate kasumite saamise eesmärgil. Kaasaegse kapitalismi põhilise majandusseaduse see külg, nagu teisedki küljed, tuleneb täielikult kapitalismi monopolistliku staadiumi majanduslikust olemusest. Monopolide valitsemine majanduses tekitab paratamatult sõdu riikide vahel. Kapitalistlikud monopolid ja imperialistlikud vallutussõjad on üksteisest lahutamatud.

Imperialism ei ole oma olemuse ja majanduslike omaduste poolest kunagi silma paistnud rahu- ja vabadusearmastusega. Vastupidi, imperialismile on omane igakülgne militarismi arendamine. On teada, et sõda on „paradiis“ kapitalistidele ja „sõjaline sunnitöö“ tööliste. Just sõja ajal saab monopolistlik kapital mitu korda suuremaid kasumeid, võrreldes sellega, mida ta „teenis“ rahuajal, sest „kapitalistlik majandus „sõja jaoks““ on Lenini sõnade järgi süstemaatiline, seaduslikuks muudetud riigivargus, tööliste meeletu ekspluateerimine, kõigi töötajate riisumine ja laostamine.

Imperialistlikud ärimehed muudavad kasumiks mitte ainult töörahva higi, vaid ka tema verd, saades veriste tapluste ajal miljardeid kasumit.

Imperialistlikud sõjad on kapitalismi parim „äri“, mis kindlustab tugevatele tohutute kasumite saamist nõrkade riisumise teel.

„Neli sõja-aastat,“ kirjutas V. I. Lenin pärast Esimest maailmasõda, „näitasid sõja tagajärgede najal kapitalismi üldist seadust, rakendatuna röövlitevahelises sõjas nende saagi jaotamise pärast: kes oli kõige rikkam ja kõige tugevam, see kraapis ja röövis kokku kõige rohkem; kes oli kõige nõrgem, seda rööviti, piinati, rõhuti, see lammata-tati lõplikult.“¹

On teada, et Esimese maailmasõja arvel teenisid kõige enam Ameerika miljardärid. Veel enam teenisid Ameerika monopolid Teise maailmasõja aastatel. Kasutades ära oma konkurentide nõrgenemist, haaras Ameerika Ühendriikide monopolistlik kapitalism pärast sõda oma valdusse tunduva osa maailma kapitalistlikust turust. Ameerika Ühendriikide osa ülemaailmses kapitalistlikus ekspordis kasvas 13,4%-lt 1937. aastal 19,4%-le 1951. aastal. Ameerika Ühendriikide monopolide üldine kasum ületas 13 korda sõjaeelse taseme, tõustes 1951. aastal 42,9 miljardi dollarini. 13 aasta jooksul kokku (1939.—1951. aastani) said Ameerika Ühendriikide monopolistid 320,6 miljardit dollarit kasumit.

Allutades tööstusliku tootmise arendamise suurte kasumite saamise eesmärgile, lootsid Ameerika Ühendriikide monopolid suurendada seda 4—5-kordseks, pärast seda kui rivist välja langesid nende peamised konkurendid — Saksamaa ja Jaapan. Tegelikult suurendasid Ameerika monopolid tootmise ainult kahekordseks ning järsult teravneva turuprobleemi tingimustes olid nad juba 1948. aasta oktoobris seatud kiiresti areneva majanduskriisi ette.

Ameerika Ühendriikide tööstusliku tootmise indeks, saavutanud oma kõrgpunkti 1943. aasta oktoobris, langes järgnevatel aastatel 217-lt 1943. aastal (1929. aasta = 100) 204-le sõja lõpuks ning 155-le 1946. aastal; seejärel aga, tõusnud 181-le (1948. aasta oktoober), hakkas uuesti järsult langema. 1949. aasta juulis oli Ameerika Ühendriikide tööstuslik tootmine 18 protsenti madalam, 1949. aasta oktoobris aga 22 protsenti madalam kui 1948. aasta oktoobris, mis näitab, et Ameerika Ühendriikide majandus väga kiires tempos langes esimesse sõjajärgsesse ületootmiskriisi. Ajavahemikul 1948. aasta oktoobrist kuni 1949. aasta juulini langes terase tootmine 28%, üld-masinaehitus — 21%, värviliste metallide tootmine — 32%, tekstii-

¹ V. I. Lenin, Teosed, 28. kd., lk. 45 (v. k.).

litööstuse toodang — 27%. 1949. aastal langes Ameerika Ühendriikide tööstusliku tootmise keskmine kuuindeks 160-le.

Nii tsiviiltööstuse kiires kahanemises kui ka tööstus- ja põllumajanduskaupade hulgihindade languses ning aktsiate kursi languses väljenduva kriisi arenemine kutsus esile tööpuuduse kiire kasvu, tööliste palgafondi ja töötavate farmerite tulude vähenemise, sise- ja väliskaubanduse vähenemise, kaupade seismajäämise ning pankrotite kasvu.

1948. aastal alanud majanduslik ületootmiskriis, mis tabas tööstuse, transpordi ja ringlussfääri põhilisi harusid, põimus agraarkriisiga ning põhjustas Ameerika imperialismi kõigi vastuolude teravnemist.

Ainult sõjahüsteeria sütitamine ja sellega seotud tugevnev relvastumise võidujooks ning tööstuse militariseerimine peatasid ajutiselt majandusliku ületootmiskriisi edasist arenemist.

Imperialismi magnaadid, kes on end tihedalt sidunud rahvusvahelise olukorra teravdamise poliitikaga ja on huvitatud tohututest kasumitest, mida toob relvastuse võidujooks ja rahvamajanduse militariseerimine, loodavad endiselt sõja peale, mürgitades niisuguse poliitikaga rahvusvahelist õhkkonda.

Agressiivsete ringkondade poliitika teenistuses on nn. „külma sõja strateegia“ ja mitmesugused rahvusvahelised provokatsioonid. Imperialistlike ringkondade agressiivse õõnestustöö ja nende poolt teostatava Nõukogude Liidu ja rahvademokraatia maade vastu suunatud „külma sõja strateegia“ maskeerimine rahuarmastava fraasitsemisega on nende avantüristliku välispoliitika iseloomustavaks jooneks. Faktid aga näitavad, et tegelikkuses Ameerika Ühendriikide välispoliitika suund ei vasta kaugeltki neile rahuarmastavatele avaldustele. Ameerika Ühendriikide poolt teostatava poliitika tõeline mõte avaldub plaanides organiseerida „ühendatud relvastatud jõud, kuhu kuuluksid ka Prantsuse ja Saksa jõud“, sõjaliste baaside ehitamises ja ülalpidamises paljude tuhandete kilomeetrite kaugusel Ameerika Ühendriikidest, palavikulistes sõjalistes ettevalmistustes.

Rikastunud sõja-aastatel ja sõjajärgsel perioodil, on Ameerika imperialism avalikult võtnud suuna oma ülemaailmse võimu kehtestamisele. Selleks klopsib ta kokku

agressiivseid sõjalis-poliitilisi blokke, nagu näiteks „Euroopa kaitseühendus“, teostab kiirendatud tempos Lääne-Saksamaa ja Jaapani militariseerimist, surub peale üle jõu käivat relvastumise programmi Lääne-Euroopa riikidele.

On teada, et Ameerika Ühendriikide valitsevad ringkonnad ning nende näpunäitel ka teiste kapitalistlike maade valitsevad ringkonnad viisid oma maa majanduse otsekohe pärast Teise maailmasõja lõppemist sõjarööbastele, suurendades kõigest jõust relvastuse võidujooksu.

Militarismi sõjajärgne märatsemine ja relvastumise võidujooks väljendub esiteks sõjatööstuse intensiivses laiendamises, kusjuures samal ajal kahaneb tsiviiltootmine; teiseks, ühiskonna tootlike jõudude järjest kasvavas muutmises purustavateks jõududeks ning tehnilise ja teadusliku töö koondamises sõjatööstuse alale; kolmandaks, rahvatulu kasvavas kõrvalejuhtimises mittetootlikeks sõjalisteks eesmärkideks ning rahvatulu ümberjaotamises monopolistliku kapitali huvides; neljandaks, sõjaliste eelarvete kasvus ja neis elanikkonna käest välja pigistatavate otseste ja kaudsete maksude osatähtsuse paisutamises; viiendaks, inflatsiooni ja valuutasegaduse kasvus, üldse kogu rahanduse ja krediidi ning finantssüsteemi vankumises ja parasiitlikus degenerereerumises; kuuendaks, töötajate absoluutse ja relatiivse vaesumise edasises suurenemises, vastuolude äärmises teravnemises ning ägeda klassivõitluse arenemises.

Majanduse pidevalt kasvava militariseerimise ulatust näitab see fakt, et käesoleval ajal üha kasvav ühiskondliku produkti ja rahvatulu hulk juhitakse kõrvale tsiviiltootmisest ning suunatakse purustamise ja surma relvade tootmiseks. On iseloomulik, et Ameerika Ühendriikide otsesed sõjalised kulud 1952/53. eelarveaastal olid kolm korda suuremad sõjalistest kuludest enne sõja algust Koreas ning 58 korda suuremad 1937/38. eelarveaasta sõjalistest kuludest, moodustades 74% kogu riigieelarvest.

Samasugune ohjeldamatu militariseerimise protsess toimub Inglismaal, kus sõjalised kulud 1952/53. eelarveaastal ületasid 8-kordselt sõjaeelse taseme, moodustades 34% kogu eelarvest 17% vastu sõjaeelisel perioodil. Prantsusmaal moodustavad sõjalised kulud peaaegu 40% kogu eelarvest.

Vastupidi demokraatialeeri maadele, kus eelarvesum-

mad suunatakse rahulikuks majanduslikuks ülesehitustöök, on agressiivse Atlandi bloki maade eelarved muutunud tüüpilisteks sõjalisteks eelarveteks.

Veeretanud oma maa ja teiste agressiivsest Atlandi blokist osa võtvate maade rahvaste õlgadele mitmekordselt kasvanud sõjaliste kulude koorma, on Ameerika imperialism sellega ühtlasi tohutult suurendanud miljonite lihtsate inimeste vaesust ja kannatust. Samal ajal kui paljude Lääne-Euroopa maade linnad on varemeis, miljonid lihtsad inimesed aga elavad urgastes ja muldonnides, kulutavad Ameerika ja teiste maršalliseeritud maade valitsevad ringkonnad üha suuremaid ja suuremaid summasid sõjalisteks eesmärkideks. Vahendid, mis on kogutud maksude teel elanikkonnalt ja oleksid vajalikud elamuehituseks, tervishoiuks ja hariduseks, kasutatakse sõjalisteks ettevalmistusteks.

Allpool toodud välismaiste progressiivsete majandusteadlaste arvestused tunnistavad küllaltki selgelt, milliseks maksumaksjatelt kogutud vahendite tohutuks raiskamiseks on suurenev valmistumine sõjaks. Nende arvestuste kohaselt oleks võinud 75 miljardi dollari eest, millise summa moodustavad Atlandi blokist osa võtvate maade otsesed sõjalised kulud ainuüksi 1952/53. aastal, ehitada 4 miljonit kahe- ja kolmetoalist korterit, valmistada ette 50 tuhat arsti, ehitada haiglaid 900 tuhande voodikohaga ja mitmekordselt suurendada assigneeringuid tervishoiule, ehitada 500 tuhat klassiruumi alg- ja keskkooli jaoks ning anda 1 200 miljonit dollarit nende laste abistamiseks, kelle vanemad on vaesed, ehitada 160 tuhat kilomeetrit kahesuunalisi automagistraale, eraldada vähemalt 2 miljardit dollarit raamatukogude, muuseumide, parkide, spordiväljakute jm. ehitamiseks, assigneerida 18 miljardit dollarit pensioni maksmiseks 10 miljonile vanale ja 2,6 miljardit toetusteks töötuile.

Iseloomustav on samuti Inglise ajakirja „Reynolds News“ teade, kus kõneldakse, et „lapsõpetamine alg- ja keskkoolis, tema ettevalmistamine eluks maksab 380 naelsterlingit. Lenduri ettevalmistamine surma ja hävituse tekitamiseks maksab 15 000—20 000 naelsterlingit“.

Niisugused on faktid, mis kõnelevad kaasaegse kapitalismi põhilise majandusseaduse hukatuslikust toimest, mille tõttu ühiskonna majandusliku arengu otseseks eesmärgiks ei ole mitte inimese vajaduste rahuldamine, vaid

suurimate kasumite saamine kõikvõimalike inimese massilise hävitamise vahendite intensiivse tootmise teel.

Majanduse militariseerimine, mis on kaasäegse kapitalismi roiskumise äärmiseks nähtuseks, põhjustab ühiskondliku töö tohutut raiskamist, kapitali akumulatsiooni tempo aeglustumist ja üha suuremat tootlike jõudude langust.

Hiiglasuured kapitalisummad, mis on mahutatud relvastuse tootmiseks, langevad välja kapitali tegelikust ringkäigust ega pöördu sinna enam tagasi. Majanduse üleviimine sõjarööbastele ei põhjusta mitte ainult seda, et suur hulk materiaalseid väärtusi kulutatakse ebatootlikuks sõjaliseks tarbimiseks, vaid ka nende tohutut suretamist loodavate strateegiliste varude näol. Militarismi tingimustes muutuvad kodanliku ühiskonna tootlikud jõud üha enam purustavateks jõududeks, tugevdades seega kapitalistliku maailmasüsteemi langust ja lagunemist.

Sõjaaegne inflatsioonikonjunktuur on ainult mõnede, peamiselt sõjaliste tööstusharude elustamise vahendiks. Nagu näitavad ametlikud andmed, kasvas intensiivsele relvastumise võidujooksule ülemineku algperioodil, eriti seoses sõjaga Koreas, Ameerika Ühendriikide ja teiste agressiivse Atlandi bloki maade tööstuslik tootmine mõningal määral oma mahult.

Kodanlikud võltsteadlased, kes ei ole suutelised tungima asetleidvate majanduslike nähtuste sisusse ning on huvitatud kapitalistliku orjusliku korra vastuolude kinnimäsimisest, püüdsid väita, et sõjaaegsed inflatsioonilised tegurid võivad lõpmatult alal hoida „ärilise aktiivsuse“ kõrget taset. Tegelikkus aga kummutas need laialdaste rahvahulkade petmiseks määratud põhjendamatud väited. Kapitalistliku majanduse intensiivse militariseerimise aastad paljastasid kogu selguses selle hukatuslikud tagajärjed. Ajutised, mööduvad tegurid, mis võimaldasid monopolistidel sõjamajanduse arendamise algperioodil saavutada tööstusliku tootmise mõningat suurenemist, on juba oma jõu kaotanud. On tugevnenud nende määravate tegurite toime, mis viivad kapitalistliku tootmise nõrgenemisele ja langusele, kriisiliste nähtuste kasvule.

Majanduse viimine sõjarööbastele tähendab tööstusele ühekülgse, sõjalise suuna andmist, sõjaks vajalike esemete tootmise igakülgset laiendamist, mis ei ole seotud elanikkonna tarbimisega, tarbekaupade tootmise

igakülget kahandamist, elanikkonna tarbimise vähendamist ning sel kombel maa seadmist paratamatu majanduskriisi ette.

Militarism, mis toob muinasjutulisi kasumeid monopolistidele ning vaesust ja kannatusi laiadele töötajate hulka-dele, põhjustab seda, et teravneb kapitalismi põhivastuolu, mis on kodanliku ühiskonna kõigi teiste vastuolude aluseks.

Kapitalismimaade sõjamajanduse kasv süvendab mittevastavust maksimaalse kapitalistliku kasumi saamiseks arvestatud tootmisvõimsuste ja elanikkonna ostujõu madala taseme vahel. Sealjuures langeb elanikkonna ostujõud hoogsalt seetõttu, et suureneb töötajate laiade hulkade riisumine kapitalistlike monopolide ja nende teenistuses oleva kodanliku riigi poolt. Elanikkonna maksujõulise nõudmise langus aga põhjustab kauba realiseerimise tingimuste halvenemist, realiseerimata kaupade hulga kuhjumist, kriisinähtuste tekkimist majanduses. Marx märkis, et kapitalistlike kriiside lõpp-põhjuseks on töötavate hulkade vaesus ja alatarbimine.

Seega põhjustab majanduse militariseerimine, mille abil monopolistlik kapital püüdis ületada majanduslikke raskusi ning kapitalismi lõhestavaid vastuolusid, tegelikult majanduslike raskuste kasvu, vastuolude äärmist teravnemist, sügavat ületootmiskriisi.

Kapitalismi apologeedid — kodanlikud majandusteadlased Chase, Hanson, Mowleton Ameerika Ühendriikides ning Beveridge, Trawter, Coll jt. Inglismaal, täites oma peremeeste sotsiaalset tellimust, püüavad teoreetiliselt „põhjendada“ ja õigustada laiadele töötajate hulkadele kirjeldamatut viletsust ja kannatusi põhjustava militariseerimise teostamist. Nad väidavad, et see poliitika kindlustavat „täieliku hõivatuse“, „tootmise õitsengu“, „tööpuuduse kaotamise“, „konjunktuuri stabiilsuse“ jne. Kõigi nende väljamõeldiste eesmärgiks on petta rahvahulki, varjata seda vastuvaieldamatut fakti, et sõda ja selle ettevalmistamine on kasulik ainult monopolidele ning tekitab töötajate absoluutse ja relatiivse vaesumise suurenemist, põhjustab viletsuse, tööpuuduse ning nälja suurenemist.

Majanduse militariseerimine on käputäie monopolistide muinasjutulise rikastumise allikaks. Näiteks on teada, et ainuüksi seitsme sõjajärgse aasta vältel, millal

ei lakanud sõjalised ettevalmistused, olid Ameerika Ühendriikide monopolistide kasumid peaaegu 220 miljardit dollarit. Uhe Korea sõja aasta jooksul olid korporatsioonide tulud keskmiselt 42,5 miljardit dollarit, s. o. kaks korda suuremad aasta keskmisest Teise maailmasõja perioodil.

Ka teistes maades toimub monopolistide kasumite tohtu kasv. Inglismaal kasvas kasumite summa ametlikel, ilmselt vähendatud andmetel 839 miljonilt naelsterlingilt 1938. aastal 2 447 miljonile naelsterlingile 1950. aastal ning 2 953 miljonile naelsterlingile 1951. aastal.¹

Prantsusmaal kasvasid 113 suurima aktsiaseltsi puhaskasud 1952. aastaks, võrreldes 1946. aastaga, 9,7-kordseks. Lääne-Saksamaal kasvasid militarismi taassünni tulemusena aktsiaseltside kasumid 28,3 miljardilt Lääne-Saksa margalt 48 miljardile 1951. aastal, s. o. 70⁰/o.²

Tunduvalt kasvasid kasumid ka teistes agressiivse Atlandi-bloki maades, mis teostavad sõjaliste ettevalmistuste hiiglaprogrammi.

Siit selgub monopolistide püüe säilitada ja üles puhuda sõjalist „boomi“, ja nende rahukartus. Agressiivsed ringkonnad kardavad rahvusvahelise pinge tõelist langust, mis võib põhjustada relvatööstureile tohtuid kasumeid kindlustava sõjalise tootmise kahanemist.

Nii tuleb avalikuks otsene seos Atlandi bloki maade imperialistlike ringkondade poolt teostatava intensiivsete sõjaliste ettevalmistuste poliitika ja kaasaegse kapitalismi põhilise majandusseaduse toime vahel.

Majanduse militariseerimises avaldub riiklik-monopolistliku kapitalismi kasv, mis seisab riigiaparaadi täielikus allutamises monopolidele ja riigi piiramatuse kasutamises maksimaalse kasumi saamiseks.

Kaasaegse kapitalismi põhilise majandusseaduse toime viib selleni, et igakülgne maksimaalse kasumi kindlustamine monopolide valitsevale klikile muutub kodanliku riigiaparaadi üheks põhifunktsiooniks. Oma küllastumatus maksimaalse kasumi ahnitsemises, kasutades kõikvõimalikke majanduslikke ja mittemajanduslikke meetodeid, muudavad miljardärid ja miljonärid riigivõimuaparaadi ja imperialistliku riigi majanduslikud vahendid enneolematu ulatuses oma rikastumise vahendiks.

¹ „Records and Statistics“, 21. IV 1941, lk. 289; 15. III 1952, lk. 95.

² „Die Wirtschaft“, 25. VII 1952.

Finantskapitali esindajad valitsustes ja nn. „reguleerivates“ organites kindlustavad monopolistidele kolossaalseid kasumeid mitmesugusel viisil: monopolistidele kasulike tellimuste andmisega relvastusele, sõjalisele varustusele ja toiduainetele, sõjalaenude väljalaskmisega, tööpalga „kinnikülmutamisega“ madalal tasemel, monopolide vabastamisega maksude maksmisest või soodustuste andmisega maksude alal, defitsiitse tooraine ja sisseseade võimaldamisega eestkätt monopolidele, ekspordipreemiade maksmisega monopolidele ning kõrgete keelutollide kehtestamisega nendega konkureerivate maade kaupade sisseveole jne.

Kapitalismi ideoloogilised kaitsjad Keynes, Clark, Larwin jt. oma kirjutistes õigustavad riigiaparaadi täielikku allutamist monopolide poolt mitmesuguste valelike „teooriatega“ kodanliku riigi nn. „reguleerivast“ ja „planeerivast“ osast. Tegelikult seisab kodanliku riigi „reguleeriv“ osa ainult maksimaalse kasumi saamise kindlustamises monopolidele.

Majanduse militariseerimise tingimustes toimub kiirendatud tempoga Ameerika Ühendriikide, Inglismaa, Prantsusmaa ja teiste kapitalistlike maade monopolistliku kapitalismi ülekasvamine sõjalis-riiklikuks monopolistlikuks kapitalismiks. Riikliku „reguleerimise“ kaudu teostatav sõjaliste tellimuste mahutamise poliitika on suunatud väikeste ja keskmiste ettevõtete neelamisele, see kiirendab kapitali ja tootmise kontsentratsiooni ja tsentralisatsiooni protsessi, tugevdab suurimate monopolistide positsioone, aitab kaasa nende kolossaalsele rikastumisele.

Sõjajärgsel perioodil jätkub see kogu maa majanduslikku võimsust oma kätte koondavate monopolistliku kapitali haide poolt keskmiste ja väikeste ettevõtete neelamise protsess uue jõuga.

Hiiglasuured sõjalised tellimused antakse riigi poolt üksikutele suurimatele firmadele, millised teenivad neilt tohutuid kasumeid. Väikesed ja keskmised firmad, millel ei ole neid kasulikke sõjalisi tellimusi, riiklike subsideidume ja võimalust saada defitsiitset toorainet jm., laostuvad võimsate monopolide löökide all.

Näiteks ainuüksi 1952. aasta jaanuarist septembrini laostus Ameerika Ühendriikides üle 3800 väikese ja keskmise firma. Itaalia ajalehe „Unita“ andmetel suure-

nes tööstus- ja kaubandusfirmade pankrottide arv Itaalias 2409-lt 1948. aastal 7313-le 1951. aastal. Arenev tootmise ja kapitali kontsentratsiooni protsess ning riiklik-monopolistliku kapitalismi kasv põhjustab kapitalismi põhivastuolu — tootmise ühiskondliku iseloomu ja omanduse erakapitalistliku vormi vahelise vastuolu süvenemist.

Kaasaegse monopolistliku kapitali magnaadid ei nõustu valitsuse juhtimisega n. ö. eemalt. Nad võtavad ise enda kätte kõik juhtivad kohad valitsuses, teostades vahetult nii sise- kui ka välispoliitikat.

Samal ajal kui kapitalistlikud monopolid, kasutades piiramatult riigiaparaati, tohutult rikastuvad, muutub töötajate laiade hulkade olukord talumatult raskeks.

Niisugused on monopolistidele hiiglakasumeid kindlustavad teed ja meetodid, milliste kasutamine kutsub esile kapitalismi kõigi vastuolude kasvu.

Käsitletud kaasaegse kapitalismi põhilise majanduseaduse peamised jooned ja nõuded on omavahel seotud, tegutsevad koos ning tugevdavad üksteist.

---

4. KAASAEGSE KAPITALISMI MAJANDUSE PROGRESSEERUV ROISKUMINE JA LANGUS KUI KAPITALISMI PÕHILISE MAJANDUSSEADUSE TOIME TULEMUS

Määrates ära kapitalistliku tootmisviisi vastuolulise arenemise kogu protsessi, tingib maksimaalse kasumi kindlustamise seadus kaasaegse kapitalismi parasiitlikkuse ja roiskumise pidevat kasvu, kutsub esile kapitalismi kõigi vastuolude kasvu, lähendab kapitalismi objektiivse paratamatusega tema vältimatule hukkumisele.

A. KAASAEGSE KAPITALISMI PARASIITLIKKUSE JA ROISKUMISE TUGEVNEMINE

Roiskumine hõlmab kapitalistliku baasi ja sellele vastava pealisehituse kõiki nähtusi. Kapitalistlik baas muutub üha võimetumaks täitma oma teenindavat osa kaasaegse kodanliku ühiskonna suhtes, s. t. muutub üha võimetumaks teenindama seda majanduslikult, sest kogu olemasolev ekspluataatorlike suhete süsteem on muutunud tootlike jõudude arengu pidurdajaks.

Suurima kasumi saamist taotlevate monopolide valitsemine tekitab paratamatult seisaku ja roiskumise tendentsi. Monopolid pidurdavad teadlikult tehnika progressi, hoiavad vaka all tähtsamaid tehnilisi avastusi ja täiendusi, kui nende rakendamine tootmises toob vähem kasumit kui odava tööjõu kasutamine, kui see ähvardab muuta väärtusetuks funktsioneerivat kapitali ja vähendada kasuminormi. Kaasaegse kapitalismi ajalugu on rikas faktidest tehnika arengu pidurdamise kohta reas tootmisharudes, kus kapitalistid esinevad reaktionääradena uue tehnika arendamisel ning sageli viivad ettevõtted üle käsitsi töötamisele.

Kapitalile ei oma töö tootliku jõu kasvu seadus tingimatut tähtsust. Kapitali jaoks kasvab see tootlik jõud mitte siis, kui sellega üldse säästetakse elavat tööd, vaid ainult sel juhul, kui v ä l j a m a k s t a v a t elavat tööd hoitakse kokku rohkem kui lisatakse eelnevat, asjastatud tööd.

Monopolistliku kapitalismi ajajärgul on tehnika arengule seatud võrratult kitsamad piirid, milliseid tingib kaasaegse kapitalismi põhilise majandusseaduse toime.

„Kapitalism on uue tehnika poolt, kui see töötab talle suurimaid kasumeid. Kapitalism on uue tehnika vastu ja käsitsi töötamisele ülemineku poolt, kui uus tehnika ei tööta enam suurimaid kasumeid.“¹

Kapitalismi tugevneva roiskumise ilmekaks väljenduseks on tema võimetus ratsionaalselt kasutada tehnilisi ja teaduslikke avastusi tsiviiltootmise arendamiseks. Püüdes säilitada oma valitsevat positsiooni, ostavad monopolid tuhandete viisi kokku patente leiutustele, andmata võimalust neid kasutada. Tehnilise progressi pidurdamise näiteks on aatomienergia kasutamine Ameerika Ühendriikides ainult sõjalistel eesmärkidel, tootlike jõudude arenguks hiiglasuuri võimalusi avava aatomienergia muutmine inimeste massilise hävitamise ning rahvaste rikkuse barbaarse hävitamise vahendiks.

Otse vastupidised on Nõukogude riigi huvid, kes, omades reaalseid võimalusi aatomienergia tootmiseks, suunab oma jõupingutused sellele, et seda energialiiki kasutataks rahulikel eesmärkidel. Niisugune aatomienergia kasutamine, mida tingivad sotsialismi põhilise majandusseaduse peamised nõuded ja jooned, laiendab piiritult inimese võimu looduse stiihiliste jõudude üle, avab inimkonnale tohutud võimalused tootlike jõudude kasvuks, tehniliseks ja kultuuriliseks progressiks, ühiskondliku rikkuse suurendamiseks.

Kapitali valitsemise maades areneb üha enam teaduse militariseerimise protsess. Monopolistlik kapital, püüdes kindlustada maksimaalset kasumit, allutas kaasaegse teaduse ja tehnika saavutused mitte loovateks eesmärkideks, vaid uute purustamisviiside loomiseks. Nagu näitavad ametlikud andmed, suunab Ameerika valitsus üle 90 protsendi kõigist teadusliku uurimistöö kulutustest

---

¹ J. Stalin, Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus, lk. 37.

sõjalisteks ettevalmistusteks ning peamiselt aatomirelva loomiseks. Inglismaal kulutatakse üle 80 protsendi teadusliku uurimistöö summadest sõjalisteks eesmärkideks.

Kapitalismi üldkriisi perioodile iseloomustavaks kaas-aegse kapitalismi roiskumise tähtsaks näitajaks on ettevõtete krooniline alakoormatus ja alaline massiline tööpuudus, mis on eriti süvenenud pärast Teist maailmasõda. Kapitalismi roiskumine avaldub samuti tootmise vähendamises monopolide poolt hindade üleskrüvimise ja maksimaalse kasumi kindlustamise eesmärgil, ning sisseseade, toorainevarude ja toiduainete massilises hävitamises nõudmise langemise puhul majanduskriiside ajal.

Üha enam aeglustub majandusliku arenemise tempo. Piisab, kui märkida, et rea tähtsate kapitalistlike maade majandus tammub aastakümnete kestel paigal, kuna mõningane elavnemine ja tõus vaheldub veelgi kiirema langusega. Näiteks on Prantsusmaa oma tööstusliku tootmise poolest praegu umbes 1929. a. tasemel.

Tänapäeva monopolistlikul kapitalismil ei ole enam üldise tõusu perspektiivi. Mõningane elavnemine, mõningane konjunktuuriline tõus ühtedes tootmisharudes või ühtedel maadel kaasneb langusega teistes tootmisharudes või teistel maadel.

Üha enam teravneva kapitalismi üldkriisi pihtide vahele surutud kapitalistliku majanduse üleviimine sõjaroobastele ei suuda ületada selle kasvavat langust. Kapitalismile omane antagonistlik vastuolu tootmise ja tarbimise vahel kasvab relvastuse võidujooksu tingimustes veelgi enam, tugevdades seega kriisinähtusi kapitalistlikus majanduses.

Seoses imperialistlike maade elanikkonna enamuse suureneva vaesumisega ja asumaade ning sõltuvate maade ohjeldamatu riisumisega väikese käputäie imperialistlike röövlite poolt pärast Teist maailmasõda, on tunduvalt halvenenud kaupade realiseerimise tingimused; tugevasti õhnestatuks osutusid ka kapitalistliku tootmise arendamise võimalused. On iseloomustav, et tööstusliku tootmise keskmine aastane kasvutempo ajavahemikul 1929. kuni 1949. aastani oli Ameerika Ühendriikides mitte enam kui kaks protsenti, samal ajal kui Nõukogude Liidus oli keskmine aastane kasvutempo sel ajavahemikul 20 protsenti. Praegu tammub kapitalistliku Euroopa tööstustoo-

dang 1929. aasta tasemel. Inglismaa tööstuslik tootmine suurenes 1929. kuni 1951. aastani ainult 60 protsenti, kuna aga Ameerika Ühendriikide tööstus, mis desorganiseerib muu kapitalistliku maailma majandust, kasvas sama aja jooksul, hoolimata sõjalis-inflatsioonilise konjunktuuri intensiivsest kasutamisest, ainult kahekordseks. NSV Liidu tööstus kasvas 1929. kuni 1951. aastani peaaegu 13-kordseks.

Kapitalistlike maade majanduse arenemine 1950.—1953. a. lakkamatu relvastuse võidujooksu teed paljastab täielikult kodanlike majandusteadlaste pingutuste tarbetust, kes püüdsid näidata sõda ja sõjamajandust parima vahendina, mis kindlustavat „kõrgkonjunktuuri“, „täieliku hõivatus“ säilitamist ja kriisidest vabanemist ning kinnitab veel kord ilmekalt marksismi klassikalist teesi selle kohta, et sõjaaja inflatsioonikonjunktuur võib ainult edasi lükata majandusliku ületootmiskriisi puhkemist. Sõjaaja inflatsioonikonjunktuur mitte ainult et ei suuda olla tööstusliku tootmise kestva üldise tõusu aluseks, vaid see põhjustab ka kapitalismi põhivastuolu edasist süvenemist ning uue, veel purustavama ületootmiskriisi eelduste küpsemist kapitalistlikus maailmas. Kõigis kapitalistlikes maades on järsult tugevnenud tsiviiltarbeesemete tootmise langus. Juba praegu näiteks elab kapitalistliku maailma tekstiilitööstus läbi sügavat kriisi. Sellest kõnelevad ilmekalt järgmised faktid. Inglismaal ja Belgias kasutatakse tekstiilikäitiste tootmisvõimsusi 60%, Austrias ja Itaalias — 50%, Prantsusmaal — 25% ulatuses. Ameerika Ühendriikides vallandati 1951. aastal tekstiilitööstusest 149 tuhat töölise, õmblustööstusest — 100 tuhat töölise.

Inglismaal oli 1952. aastal tekstiili- ja õmblustööstuses täielikult töötute ametlik arv juba 180 tuhat inimest, osaliselt töötute hulk aga tunduvalt suurem. Prantsusmaal on 650 tuhandest tekstiilitöölisest 500 tuhat täiesti või osaliselt töötä. Belgias on peaaegu pooled tekstiilitöölised täiesti või osaliselt töötä. Taanis on nahatööstuses 40 protsenti, tekstiilitööstuses 11 protsenti töötuid. Suletakse tekstiilitööstuse ettevõtteid Lääne-Saksamaal, Itaalias, Šveitsis, Hollandis.

Isegi neis tsiviiltööstuse harudes, mis toodavad kestvaks kasutamiseks määratud kaupu, on märgata tootmise tunduvalt vähenemist. Nii näiteks vähenes veoautode

tootmine Ameerika Ühendriikides 1952. aastal 1951. aastaga võrreldes 14%, sõiduautode tootmine aga 18,6%. Tsiiviiltootmise kahanemine on niivõrd suur, et sõjatööstuse kasv seda enam ei kata. Lõpptulemusena on saanud paratamatuseks tööstusliku tootmise kogumahu vähenemine. Juba väljakujunenud tööstustoodangu üldise langustendentsi arenemist võib jälgida järgmiste arvude varal. Kui kapitalistlike maade tööstusliku tootmise maht tervikuna suurenes 1950. aastal 12%, võrreldes 1949. aastaga, siis 1951. aastal oli juurdekasv veel kõigest 8%, 1952. aastal aga, hoolimata sellest, et relvastumise võidujooks kapitalistlikes maades kasvas veelgi enam, kahanes tööstusliku tootmise juurdekasv 1951. aastaga võrreldes 2%. 1952. aastal vähenes tööstuslik tootmine Ameerika Ühendriikides 1%, Inglismaal 3%, Belgias 7% jne.

Kõrvuti tsiiviiltootmise kahanemisega tööstuses suureneb realiseerimata kaupade hulk hulgi- ja jaekaubanduses, mis näiteks Ameerika Ühendriikides peale riiklike põllumajanduslike ja strateegiliste varude moodustab 75 miljardi dollari suuruse hiigelsumma. Majanduskriisi eelduste kasvu iseloomustavaks tunnuseks Ameerika Ühendriikides on tarbekaupade müümine krediidile, mille üldsumma on käesolevaks ajaks kasvanud 25 miljardi dollarini. Uute kapitalimahutuste maht tsiiviiltootmise harudesse on tunduvalt langenud; väheneb tellimuste hulk; kuhjuvad põllumajanduskaupade varud tootjate käes; nende kaupade hinnad langevad. 1952. aastal hakkas Ameerika Ühendriikide järel ka Lääne-Euroopa maades üha selgemalt avalduma majanduskriisi kujunemise tunnuseid. Prantsusmaal näiteks langes tsiiviiltarbimiseks tootvate tööstusharude tootmisindeks 1952. aastal 10%, võrreldes 1951. a. tasemega; samasugune langus leidis aset ka Belgias. Sellest kõneleb ka tööstusliku tootmise üldine langus ja tööpuuduse kasv Inglismaal ja Belgias, finantsiliste raskuste suurenemine Inglismaal, Prantsusmaal ja Belgias, tööpuuduse hiiglaslik kasv Lääne-Saksamaal, Itaalias jm.

Juba praegu kannatavad alanud mitmesuguste tööstusliku tooraine liikide ületootmise all Ladina-Ameerika ja Kagu-Aasia asumaad ja sõltuvad maad.

Kapitalistlikud maad ei suuda toime tulla uue majanduskriisi kasvava hädaohuga ning massilise tööpuuduse uue suurenemisega, mis kutsuvad esile vastuolude kasvu

kapitalistlike maade vahel ning klassivõitluse teravnemise nendel maadel.

Maksimaalse kasumi kindlustamise põhimõttele allutatud kaasaegse monopolistliku kapitalismi roiskumine avaldub samuti kapitalistliku tsükli deformeerumises. Kapitalistliku tsükli deformeerumise protsess algas üleminekuga imperialismile. Kapitalismi üldkriisi perioodil aga, mida iseloomustab proletariaadi revolutsiooniliste väljaastumiste tugevnemine, kapitalismi purunemine ja sotsialismi kindlustumine, väljendub see tsükli deformeerumine täielikult ning kujuneb lõplikult.

J. V. Stalin, arendades kapitalistliku taastootmise teooriat rakendatuna kapitalismi üldkriisi ajajärgu suhtes, tõi esile tsükli deformeerumise olemuse ning iseloomustavad iseärasused, mis seisavad eelkõige selles, et kriisi faas muutub kestvamaks, kriisid ise aga, mille kogu raskus langeb töötavate hulkage õlgadele, muutuvad sügavateks ja eriti laastavateks. Tsükli deformeerumise tähtsaks avalduseks on see, et kriisile järgnev eriliiki depressioon ei vii tööstuse tõusule ja õitsengule, s. t. tsükklis ei esine enam üldise tööstusliku tõusu faasi. Pärast väikest elavnemist ja osalist tõusu muutub ületootmiskriis uuesti vältimatuks.

Aheneval baasil areneva kapitalistliku tootmise iseärasustest järeldub ilmselt, et toimub ja hakkab veel tugevamini toimuma tsükli edasine deformeerumine. Allesjäänud kapitalistliku turu mahu ahenemine kutsub esile tõusufaasi täieliku puudumise kapitalistliku tootmise tsükklis. Kapitalistliku tsükli ühelt faasilt teisele üleminekut põhjustavate kapitalismi seesmise jõudude toime üha nõrgeneb, määrates kaasaegse kodanliku ühiskonna tootlikud jõud virelemisele.

Kaasaegse kapitalismi roiskumine ja parasiitlikkus avaldub rantjeekihi kasvus, nende inimeste kihi kasvus, kes elavad ainult väärtfabereilt saadavatest tuludest. Selle aktsiatest, riigilaenuobligatsioonidest ja „kupongide lõikamisest“ elatuva inimeste grupi suurus kasvab kaasaegses kapitalistlikus maailmas lakkamatult.

Imperialismi ajajärk, mille üheks põhitunnuseks on kapitali eksport, põhjustab seda, et ei toimu mitte ainult rantjeekihi kasv, vaid tekivad ka terved rantjeeriigid. Käesoleval ajal niisuguseks tüüpiliseks rantjeeriigiks, kes pressib välja kogu ülejäänud kapitalistlikult maailmalt,

eestkätt aga nende maade töötajatelt üha suuremaid summasid, on Ameerika Ühendriigid.

Kaasaegse kapitalismi parasiitlikkuse ja roiskumise kasv avaldub samuti riigivõlgade kuhjumises, krediidisüsteemi muutumises imperialistliku agressiooni ja sõjaliste ettevalmistuste finantseerimise tööriistaks, paberraha inflatsioonilises väljalaskmises, kogu rahasüsteemi parasiitlikus degenereerumises imperialistliku leeri maades. Imperialismi ja kapitalismi üldkriisi ajajärgul kasvab riigivõlg erakordselt kiiresti. Näiteks oli Teise maailmasõja alguseks 36 tähtsama kodanliku maa riigivõlg 124,7 miljardit dollarit, sõja lõpuks aga kasvas see 460 miljardi dollarini.

Sõjajärgsel perioodil kasvab laialdaste sõjaliste ettevalmistuste mõjul riigivõlg kiiresti kõigil kapitalistlikel maadel, kutsudes sellega esile maksukoormuse ning töötavate hulkade viletsuse suurenemise. Nii näiteks kasvas Ameerika Ühendriikide riigivõlg 259,4 miljardilt dollarilt 1951. a. lõpul 267,4 miljardi dollarini 1952. aasta lõpul. Riigilaenu on üheks maksimaalse kasumi kindlustamise tööriistaks. Kodanlikud valitsused maksavad kapitalistidele laenu eest hiiglasuuri summasid protsentide näol, võttes nende katteks suuri makse töötajailt.

Kaasaegsele kapitalismile on iseloomustav raharingluse krooniline desorganiseeritus. Paberraha inflatsiooniline väljalaskmine, mis on seotud militariseerimisega ja eelarve defitsiidi kasvuga, olles üheks töötajate riisumise vahendiks, põhjustab kogu imperialismi majandusliku süsteemi nõrgenemist ja õõnestab seda veelgi enam.

Imperialismi majanduse roiskumine ja parasiitlikkus avaldub samuti üha suuremas põllumajanduse mahajäämises tööstusest, küla ekspluateerimise suurenemises kapitalistliku linna poolt, monopolistliku kapitali poolt, üha suuremas vastandlikkuse süvenemises linna ja küla vahel.

Imperialism kasutab röövellikult looduslikke ressursse, õõnestades üha enam põllumajanduse tootlikke jõude. Loodusvarade raiskamine monopolistliku kapitali poolt on võtnud niivõrd hiiglasliku ulatuse, et mõned kirjanikud ja majandusteadlased nimetavad imperialismi õigustatult „mandri paljaksriisumise ajastuks“. Eriti röövellikult raiutakse metsi ja kurnatakse põllupinda. Viimase kolme-

kümne aasta jooksul raiuti Ameerika Ühendriikides maha 44% metsadest.

Ei kodanlikud valitsused ega kapitaliste teeniv teadus ei suuda põllumajandust välja viia sellest katastroofilisest olukorrast, millisesse teda on paisanud kapitalism. Juba praegu on suurimates kapitalistlikes maades 50—75% haritavast maast kas harimiskõlbmatu või muutub harimiskõlbmatuks lähemate aastate jooksul. Ameerika Ühendriikide põllumajanduses on maaharimise röövellike meetodite tulemusena erosiooni läbi kannatanud 50 miljonit aakrit maad. Üle 500 tuhande Ameerika farmeriperekonna nälgib, omamata võimalust koguda saaki, mis oleks küllaldane selleks, et ennast toita —, niivõrd on maa nende farmides välja kurnatud, nii kõrged on maksud, niivõrd madal on maa harimise tehnika.

Rahuüritusele peamist ohtu kujutava agressiivse Põhja-Atlandi pakti maades on hiiglasuured viljaka maa massiivid polügoonide, lennuväljade, sõjaliste baaside ning teiste sõjalis-strateegilise iseloomuga ehituste all. Lääne-Saksamaal konfiskeerivad Ameerika-Inglise okupatsiooni-võimud talupoegadelt põlde, metsi ja heinamaid sõjaliste ehituste jaoks. Prantsusmaa läänerannikul lõhutakse Ameerika aerodroomide ehitamiseks maha maju, hävitatakse aedu, põlde ja viinamarjavälju. Ajakirjanduse teateil on tuhanded jaapani kalurid jäänud elatusvahenditeta seepärast, et kalapüügirajooni kasutatakse Ameerika sõjaliste baasidena. Jaapanis kasutatakse samuti põllumaid Ameerika sõjaliste objektide ehitamiseks.

Intensiivsed sõjalised ettevalmistused ja sellega seotud maksukoormise kasv, hiigelkäärid toiduainete ja teiste põllumajandussaaduste ning põllumajandusega tegeleva elanikkonna poolt ostetavate tööstuskaupade hindade vahel jne. — kõik see põhjustab põllumajanduse edasist langust, töötava talurahva laialdaste kihtide, kellel sageli pole võimalust kindlustada isegi lihtsat taastootmist, laostumist ja vaesumist. Põllumajanduskultuuride külvipinnad vähenevad, seda eriti seoses kriisinähtuste kasvuga. Ületootmise vältimiseks andis Ameerika Ühendriikide põllumajandusministeerium juba 1949. aasta juulis korralduse vähendada nisu külvipinda 17%, sama aasta detsembris aga — korralduse vähendada 1950. aastal puuvilla külvipinda 23%. Eriti tugevasti vähenevad külvipinnad ning desorganiseeritakse ja kahjustatakse nii teraviljamajan-

dust kui ka loomakasvatust Lääne-Euroopa maades, millised on Ameerika monopolistliku kapitali ikke all.

Kapitalismi parasiitlikkuse ja roiskumise üheks väljenduseks on tööliklassi ladviku, niinimetatud „töölisarikraatia“ äraostmine ning demoraliseerimine imperialistide poolt kokkuröövitud maksimaalsete kasumite arvel. See „töölisarikraatia“ on oportunisti sotsiaalseks baasiks. Töölisarikraatia ostetakse ära imperialistliku kodanluse poolt tohutute kasumite ühe osa arvel, mida monopolistid saavad oma maa elanikkonna enamuse röövelliku ekspluateerimise ning teiste maade, eriti mahajäänud maade rahvaste röövelliku ekspluateerimise teel.

Imperialistliku kodanluse poolt äraostetud „töölisarikraatia“, mis moodustab ainult tühise vähemuse elanikkonna töötavatest hulkadest, püüab lõhkuda tööliklassi ridade ühtsust ning on seepärast tõsiseks hädaohuks revolutsioonilisele liikumisele. Oportunisti reeturliku osa iseärasus pärast Teist maailmasõda seisab selles, et kaasaeagsed parempoolsed sotsiaaldemokraadid on lisaks oma endisele rahvusliku kodanluse teenri osale muutunud Ameerika monopolistliku kapitali agentuuriks, olles selle kapitali kuulekaks tööriistaks võitluses rahvaste rahuarmastavate ja demokraatlike püüdluste vastu.

Parempoolsed sotsialistlikud parteid kohandavad oma taktikat Ameerika monopolide vajadustele ja seega üha enam paljastavad ennast tööliklassi silmis välismaise kapitali müüdavate teenritena.

Selles suhtes on ilmekaks näiteks Lääne-Saksamaa sotsiaaldemokraatia valimisprogramm, millega nad esinesid Bundestagi valimistel 1953. aasta sügisel.

Programmis ei ole sõnagi, mis oleks suunatud Saksamaa lõhestamist ette nägevate Bonni ja Pariisi sõjaliste lepingute vastu, samuti relvastumise võidujooksu ja sõjaliste blokkide loomise vastu.

Selle partei esimees Ollenhauer ütles Frankfurdi kongressil avalikult, et väited, nagu olevat saksa sotsiaaldemokraadid vastu „föderaal-vabariigi osavõtule Lääne ühisest kaitsmisest“, on „meie vaenlaste fantaasia“ vili.

Lääne-Saksamaa parempoolsete sotsialistide ladvik esitab „laialdase amnestia“ nõudmise hitlerlikele sõjariimareile, kutsub üles võitlema Potsdami otsuste vastu ning halastamatule arveteõiendamisele Lääne-Saksamaa

patriootlike jõududega, kes võitlevad ühtse, rahuarmastava, demokraatliku Saksamaa eest.

Parempoolsed sotsiaaldemokraadid on tuntud kui kõige julmemad patriootliku rahuliikumise, rahvusliku sõltumatususe ning rahvaste eluliste õiguste eest toimuva võitluse lämmatajad. Nad võtavad tarvitusele kõik abinõud selleks, et pidurdada tööliste streigiliikumise kasvu. Nii näiteks ütles Lääne-Saksamaa Ametiühingute Liidu esimees, parempoolne sotsiaaldemokraat Freitag avalikult, et ametiühingute juhatus võtab tarvitusele kõik abinõud selleks, et muuta „võimatuks ükskõik missugune üldine streigiliikumine“.

Vaieldamatud faktid tunnistavad, et parempoolsetel sotsialistidel ei ole midagi ühist ei sotsialismi ega demokraatiaga. Nad võitlevad üha avalikumalt marksismi vastu. Üks leiborismi liidreid, Morgan Phillips ütles oma esinemisel parempoolsete sotsialistide konverentsil Kopenhaagenis: „Inglismaa sotsiaaldemokraadid lükkavad kategooriliselt tagasi marksismi ja klassivõitluse doktriini selle kõigis vormides ja avaldustes... Ei mingit marksismi! Ei mingit materialismi ega klassivõitlust!“ See paljastab imperialismi teenreid, kes üdini on läbi imbunud kodanlikust reaktsioonilisest ideoloogiast.

Parempoolsete sotsialistide ideoloogilised kontseptsioonid, mis väljenduvad kurikuulsates „demokraatliku sotsialismi“, „kolmanda jõu“, „ülemaailmse valitsuse“ teooriates, tööliste ja kapitalistide huvide ühtsuse valelikus propandas jne., on praegu pankrotis. Etendades Ameerika reaktsioonilise kodanluse agentuuri osa, teostavad parempoolsed sotsialistid sõjakäiku rahvaste rahvusliku suveräänsuse vastu. Nad püüavad uinutada rahvaste valvsust valelike fraasidega „demokraatia kaitsmisest“, „üldinimlikest ideaalidest“, „sotsiaalseist garantiidest“ jne.

Seepärast on eriti tähtis parempoolsete sotsialistide igasuguse fraasitsemise paljastamine, kes püüavad tugevdada kodanluse diktatuuri, petta rahvahulki demokratismi jutlustamisega ning viia neid eksiteele kõlavate fraasidega rahust, et ette valmistada uut sõda.

Imperialismi parasiitlikkuse ja roiskumise eredaks väljenduseks on militarismi ohjeldamatu kasv, mis tuleneb vahetult imperialismi olemusest endast ja tema agressiivsetest taotlustest. Kaasaegne kapitalism, suutmata toot-

likke jõude edasi arendada ja isegi olemasolevaid tootlikke jõude kasutada, muudab militarismi ja agressiooni omamoodi „äritegevuseks“, muinasjutulise rikastumise allikaks.

On üldiselt teada, et Ameerika majandus viimase 30 aasta jooksul koos töötajate kõige julmema ekspluateerimisega toitis end miljonite inimeste verest, kes hukkusid ja jäid vigaseks võitlusväljadel. Ameerika Ühendriikide Kommunistliku Partei esimees W. Foster kirjutab oma raamatus „Maailma kapitalismi loojang“: „Kui viimase 30 aasta kestel ei oleks tegutsenud kõik need sõjalist laadi stiimulid, siis Ameerika tööstus... oleks olnud palju vähem arenenud ning palju nõrgem.“¹

Roiskumine ja parasitlikkus majanduses on lahutamatu seotud imperialismi kogu pealisehituse roiskumisega, kodanliku demokraatia pöördumisega poliitilisele reaktsioonile.

Kaasaegse imperialistliku kodanluse äärmine reaktsioonilisus, kes kunagisest tõusvast klassist on muutunud reaktsiooniliseks klassiks, on tingitud kaasaegse kapitalismi põhilise majandusseaduse tugevnevast hukatuslikust toimest.

Pärast Teist maailmasõda toimunud järsk imperialistliku ekspluateerimise sfääri ahenemine, ühtse maailmaturu lagunemine jne. on raskendanud maksimaalsete kasumite saamise võimalust ja tinginud kodanluse edasist majanduslikku nõrgenemist ning sellega ühtlasi veelgi enam tugevdanud tema reaktsioonilisust. See väljendub kodanlik-demokraatlike vabaduste avalikus likvideerimises, loobumises endisest liberalismist, igasuguste draakonlike rahvavaenulike seaduste vastuvõtmises, sõjalis-politsei-like ja fašistlike valitsemismeetodite rakendamises jne.

Ameerika Ühendriikide monopolistlik kapital likvideerib isegi kodanlik-demokraatlike vabaduste haledad jäänused, tekitades riigis hirmu, kahtlustuse ja ebakindluse õhkkonna. Nii näiteks võttis Ameerika valitsus vastu reaktsioonilise Taft-Hartley seaduse, mis likvideerib tööliste õiguse sõlmida kollektiivlepinguid ettevõtetega, ning teised tähtsamad ametiühingute õigused, samuti Mac Carreni-Woodi seaduse, „sisemise julgeoleku kohta“

---

¹ William Foster, Maailma kapitalismi loojang. Võõrkeelse Kirjanduse Kirjastus, 1951, lk. 43 (v. k.).

(1950. a.), mis faktiliselt asetab väljapoole seadust Kommunistliku Partei ja kõik Ameerika Ühendriikide progressiivsed organisatsioonid.

Ameerika kapitalismi reaktsiooniline iseloom avaldub häbiväärses käitumises neegerelanikkonnaga, lintšikohutuses, terroris Kommunistliku Partei ja demokraatlike organisatsioonide esindajate vastu, tagakiusamises kõige väiksemagi rahulolematuse puhul monopolide teenistuses oleva valitsuse poliitikaga.

Äraostetud kodanlikud „teadlased“, mässides rahvaid valedesse, püüavad varjata teostatavat maa fašiseerimise protsessi „demokraatliku“ ja „rahuarmastava“ fraseoloogiaga. Nad püüavad „veenda“ rahvahulki vajaduses teadlikult ohverdada oma vabadust, püüavad õigustada ohjeldamatu reaktsiooni ja maa fašiseerimise poliitikat. Nii näiteks kuulutab keegi Ameerika jurist Lasswell oma raamatus „Rahvuslik julgeolek ja isikuvabadus“ (1950. a.) otseselt, et „alati tuleb osata veenvalt tõestada isikuvabaduse igasuguse piiramise vajadust ja spetsiifiliste meetodite vajadust, millistega niisugused abinõud tuleb ellu viia“.

Ameerika imperialismi näpunäitel on Lääne-Euroopa valitsevad ringkonnad arendanud julma pealetungi töötajate poliitilistele õigustele, võttes neilt elementaarsed demokraatlikud vabadused. Ohustatakse vabariiklikke konstitutsioone. Prantsuse reaktsioon püüab likvideerida parlamentlikku korda ja kehtestada riigis avalikku terroristlikku diktatuuri. Seoses järjekordse valitsuskriisiga märgitakse ajalehes „Humanité“ avaldatud Kommunistliku Partei teadaandes „... Prantsuse Kommunistlik Partei kutsub üles töölisi — kommuniste ja sotsialiste ning kõiki töötajaid tugevdama ja laiendama oma ridade ühtsust võitluses reaktsiooni vastu. Partei kutsub üles kõiki uue poliitika teostamist soovivaid prantslasi... ühinema tööliklassi ümber demokraatliku ja rahvusliku valitsuse loomiseks, milline rahuldaks töötavate hulkade nõudeid, seaks rahvamajanduse rahuliku töö teenistusse, taastaks maa suveräänsuse ning aitaks kaasa sellele, et vaekauss langeks rahu kasuks.“

Prantsuse töölised jälgivad vaibumatu valvsusega reaktsiooni sepitsusi, koondudes veel tihedamini loosungite alla, millised püstitas Prantsuse Kommunistlik Partei oma teadaandes.

Kapitalistlike maade rahvahulgad osutavad üha otsustavamalt vastupanu reaktsioonilisele kodanlusele, tugevdades võitlust fašismi ja sõja ettevalmistamise vastu.

Kaasaegse kapitalismi roiskumine väljendub samuti teaduse moonutatud arengus, mida kasutatakse tööriistana ekspluateerimise tugevdamiseks, loodusrikkuste riisumiseks jne.

Kaasaegse kapitalismi tingimustes omavad kodanlik sotsioloogia, poliitiline ökonomia ja teised ühiskonna-teadused äärmiselt reaktsioonilist, apologetilist iseloomu. Muutunud võltsteaduseks, nad kas moonutavad majandusliku arenemise seadusi või eitavad neid hoopiski, õigustades töö elajalikku ekspluateerimist kapitali poolt, imperialistlikku ekspansiooni ja koloniaalset rõhumist. Uuesti on päevavalgele tassitud ja imperialistliku ideoloogia relvastusse võetud inimvaenulik Malthuse „teooria“. Fogt, Wans, Notstein jt. sellised kaasaegsed maltuslased kutsuvad avalikult üles inimeste massilisele hävitamisele sõdade, nälja ja epideemiatega monopolistide rikastumise nimel. Nii näiteks ütles Ameerika maltuslane Robert Cook: „Peale aatomipommi on praegu kõige ähvardavamaks jõuks maailmas ohjeldamatu sündivus.“ Fašistlik filosoof Russel kinnitab, et „tsiviliseeritud maailma on võimalik päästa liigse elanikkonna massilise vähendamise teel väljaspool lääneriike“. Reuteri agentuuri teate kohaselt ütles filosoofia doktor, kirikuõpetaja William Snow, esinedes uusaastajutlusega Lõuna-Inglismaal: „... maailma ähvardab mitte kolmas maailmasõda, vaid ülerahvastus...“ Ta pani ette luua rahvusvaheline parlament, mis kehtestaks kindla sündivuse kvoodi igale maale igaks aastaks.

Niisuguste marksismi poolt ammu paljastatud maltuslike jamsimiste kohta on täielikult rakendatavad V. I. Lenini poolt kodanliku teaduse kohta öeldud sõnad: „Niisuguse marasmi, dekadentsi ja prostitutsiooni astmeni on jõudnud kaasaegne professorlik teadus!“¹

Imperialismi ideoloogilised kaitsjad ülistavad küüniliselt sõda ja sõjamajandust, ülistavad „jõupoliitikat“, korrutavad jutte kodanliku riigi „kõikvõimsusest“, jutlustavad kosmopolitismi, geopoliitikat ja rassismi, kiidavad igal viisil kurikuulsat „ameerika elulaadi“ jne. Laialdaselt

¹ V. I. Lenin, Teosed, 20. kd., Tallinn 1953, lk. 182.

on kaasaegsetes kodanlikes maades ja eelkõige Ameerika Ühendriikides levinud rahvusliku reetmise poliitika — kosmopolitism.

Nende kosmopoliitiliste arutluste klassiline mõte seisab monopolistliku kapitali ideoloogide püüdes halvustada rahvusliku suveräänsuse ja rahvusliku kultuuri ideed, õigustada Wall-Streeti magnaatide pretensioone maailma valitsemisele.

Ameerika imperialism, kes püüab kehtestada oma ülemaailmset võimu, ei taha lubada suveräänsete riikide ja rahvusliku kultuuri olemasolu tema poolt rõhutavates maades. Ja see pole juhuslik, sest rahvuslik suveräänsus ja rahvuslik kultuur on rahvastevahelise rahu ja sõpruse tegureiks. Alla surudes rõhutatud rahvaste rahvuslikku suveräänsust ja rahvuslikku kultuuri, püüab Ameerika imperialism tõmmata neid rahvaid sõtta, suunata neid „ameerika elulaadi“ teele, veenda nn. ameerika „tsivilisatsiooni“ „üleolekus“.

Kapitalismi üldkriisi edasise süvenemise ning kogu kapitalistliku süsteemi nõrgenemise ja languse tingimustes püüavad kaasaegsed kodanlikud majandusteadlased ja parempoolsed sotsialistid, otsides „retsepte“ kapitalismi päästmiseks, uuesti ellu äratada marksismi poolt ammu paljastatud kodanlikke apologetilisi „teooriaid“ ning kohandada neid imperialistliku röövimise ja vägivalda poliitika teostamise huvidele.

Kaasaegse imperialistliku kodanluse ideoloogid (Hanson, Mowleton, Larwin, Clark jt.) pasundavad nn. „kodanliku riigi kasvava majandusliku osatähtsuse seadusest“, „revolutsioonist riigi majanduslikes funktsioonides“ jne. Moonutades kõige jämedamalt vastastikuseid suhteid kodanliku riigi ja kapitalistliku majanduse vahel, kujutavad nad riiklik-monopolistlikke abinõusid maksimaalse kasumi kindlustamiseks süsteemina, mille abil riik allutavat endale kapitalistlike monopolide tegevuse ja kogu majanduse.

Kuid tegelikkus kummutab need väited, tõestades, et kapitalismi tingimustes ei ole majandus kapitalistliku riigi käes, vaid vastupidi, riik on valitsevate monopolide käes.

Laialdaselt kasutab kaasaegne monopolistlik kapital reaktsioonilist võltsteooriat — geopolitiikat, mille abil imperialismi ideoloogid püüavad õigustada imperialist-

likku ekspansiooni ja vallutussõdasid, viidates sellele, et geograafilisel keskkonnal olevat otsustav tähtsus ühiskonna elus.

Geopoliitikute peamiseks võtteks on teadusevastane spekulatsioon niisuguste poliitilis-geograafiliste ja majandus-geograafiliste mõistetega, nagu näiteks riigi geograafiline asend, tema piirid, elanikkonna tihedus ja rahvastiku kasv, tooraineressurssidega varustatuse aste jne.

Täites oma peremeeste sotsiaalset tellimust, püüavad geopoliitikud, vastupidi tegelikkusele, näidata, et kapitalistliku ja demokraatliku leeri maade rahulik üheaegne olemasolu ning majanduslik koostöö olevat võimatu „olemasolu eest peetava võitluse“ seaduse tõttu.

Militarismi ja sõjasütitamise poliitika intensiivne jutlustamine kapitalismi apologetide poolt näitab kaasaegse kodanliku sotsioloogia ja poliitilise ökonomia täielikku teadusalast pankrotti ning kodanlike ideoloogide muutumist imperialistlike uue maailmasõja õhutajate üheks salgaks, kes kujutab endast tõsist ohtu rahvaste rahule ja julgeolekule.

B. KAASAEGSE KAPITALISMI MAJANDUSE LANGUSE KASV JA HUKKUMISE PARATAMATUS

Kaasaegse kapitalismi põhiline majandusseadus, mis määrab ära kapitalistliku arenemise tõukejõud ja suuna, muudab objektiivselt vältimatuks kogu kapitalistliku süsteemi languse ja krahhi. Selle seaduse toime tõttu tekivad kapitali valitsemise maades objektiivsed ja subjektiivsed eeldused üleminekuks sotsialismile. V. I. Lenin näitas, et maksimaalse kasumi kindlustamise põhimõttele allutatud monopolistliku kapitali ajastu on küpsenud ja üleküpsenud ning oma hukatuse äärel seisva imperialismi ajastu. Ent kuigi imperialism ongi surev kapitalism, ei sure ta siiski iseenesest, ei varise kokku automaatselt, nagu püüdsid jutlustada oportunistid.

Ainult proletaarne, sotsialistlik revolutsioon, kukutades kapitalistlikud tootmissuhted ja neile vastava pealishituse, suudab inimkonna välja viia ummikust, mille on loonud imperialism, ning luua tingimused ühiskonna pidevaks ja igakülgseks progressiks. Uhes sellega kaasaegse kapitalismi põhilise majandusseaduse toime, mis määrab

töötavad hulgad raskele kannatamisele, nälja ja viletsuse piinadele, töötusele ja veristele sõdadele, kutsub esile kõigi kapitalistlike vastuolude äärmise teravnemise ning sellesamaga lähendab proletaarse revolutsiooni momenti.

Imperialism on kapitalismi arenemise selleks staadiumiks, millal töölisklassi revolutsiooniks ettevalmistamise vana periood on vahetult üle kasvanud uueks perioodiks — kapitalismi otsese ründamise perioodiks.

V. I. Lenin nimetas imperialismi surevaks kapitalismiks eelkõige seepärast, et imperialism viib kapitalismi vastuolud viimse piirini, äärmuseni, mille järel algab revolutsioon.

Kaasaegse kapitalismi põhilise majandusseaduse toime viib kõigi vastuolude kasvamisele ja plahvatusele. Imperialismile on omane kolme põhilise vastuolude rühma olemasolu, milliste äärmine teravnemine viibki vahetult proletaarsele, sotsialistlikule revolutsioonile.

See on esiteks vastuolu töö ja kapitali vahel. Ajades taga maksimaalset kasumit, viivad kapitalistlikud monopolid töölisklassi ja töötavate hulkade ekspluateerimise ja rõhumise enneolematu ulatuseni, suurendades sellega nende pahameelt kapitalismi põhialuste vastu ning viies vahetult proletaarse revolutsioonini kui ainsa pääseteeni.

Teiseks on vastuolu finantskapitali ja imperialistlike riikide mitmesuguste rühmade vahel nende võitluses võõraste territooriumide vallutamise pärast, mõjusfääride ümberjaotamise pärast, kõige kõrgema kasumi saamise pärast. Imperialismi tingimustes paratamatud sõjad, milliseid kapitalistid käsitlevad efektiivsete abinõudena miljardiliste kasumite saamiseks, viivad imperialistide vastastikusele nõrgenemisele, kapitalismi positsioonide nõrgenemisele üldse, proletaarse revolutsiooni momendi lähenemisele, selle revolutsiooni muutumisele praktiliselt paratamatuks.

Kolmandaks on vastuolu käputäie „tsiviliseeritud“ rahvuste ja ebainimlikult ekspluateeritavate asumaade ja poolasumaade miljoniliste rahvaste vahel. Asumaade rahvad, kes on alandatud kapitali õigusetute orjade seisundisse, tõusevad üha otsustavamalt võitlusse kapitali vastu, kiirendades ja lähendades sellega kogu kapitalistliku süsteemi kokkuvarisemise hetke.

Peamist vastuolu kõigis neis kolmes rühmas väljendab see vaieldamatu fakt, et kapitalismi tootlikud jõud on

sattunud lepitamatusse konflikti kapitalistlike tootmissuhete kitsaste raamidega.

Kapitalistlikud tootmissuhted on tootlike jõudude arenamise vormist muutunud nende ahelateks. Hiiglasliku ulatuseni kasvanud ühiskondlik tootmine ei sobi enam kokku omandi erakapitalistliku vormiga ja sellest tingitud kapitalistliku omandamise süsteemiga.

Ajaloolise progressi juhtiv seadus — seadus, mille järgi tootmissuhted peavad tingimata vastama tootlike jõudude iseloomule, nõuab rikutud vastavuse taastamist, konflikti likvideerimist tootlike jõudude ja tootmissuhete vahel. See näitab, et kapitalism kui süsteem tervikuna on majanduslikult oma aja ammu ära elanud, et selle likvideerimine on muutunud küpsenud vajaduseks mitte ainult tootlike jõudude edasise kasvu kindlustamiseks, vaid ka olemasolevate tootlike jõudude päästmiseks. Kui aga kapitalism hoolimata kõigest sellest eksisteerib siiski edasi kaasaegsetes kodanlikes maades, majandusseadus aga, mille järgi tootmissuhted peavad tingimata vastama tootlike jõudude iseloomule, ei ole saavutanud täit tegevusvabadust, siis on see seletatav asjaoluga, et selle seaduse nõuete teostamisele (erakapitalistliku omandi asendamine ühiskondliku sotsialistliku omandiga) osutavad vastupanu kodanliku ühiskonna reaktsioonilised, väljasurevad jõud.

Püüdes kõigi jõududega säilitada olemasolevaid tootmissuhteid, kasutavad ekspluataatorlikud klassid laialdaselt neid kaitsvat poliitilist pealisehitust — kodanlikku riiki kõigi tema atribuutidega. Kapitalistliku pealisehituse reaktsiooniline ja purustav teenindav osa võib aeglustada ühiskonna arenemise protsessi, veidi edasi lükata majandusseaduse nõuete täitmist, mille järgi tootmissuhted peavad tingimata vastama tootlike jõudude iseloomule. Kuid siiski ei ole võimalik seisma panna, seda enam aga tagasi pöörata ajaloo edasiliikumist.

Neil juhtudel, kui poliitiline võim toimib risti vastu majanduslikule arenemisele, võib ta esile kutsuda tootlike jõudude tohutut purustamist ja ühiskondliku rikkuse massilist hukkumist, kuid lõpptulemusena tabab teda paratamatult krahh. Marksism-leninism õpetab, et majanduslikku arenemist seisma panna ei ole võimalik. Majandusseadus, mille järgi tootmissuhted peavad tingimata vastama tootlike jõudude iseloomule, rajab endale teed

hoolimata väljasurevate ekspluataatorlike klasside vastu-panust.

Nagu teada, on tootlikud jõud ühiskondliku tootmise kõige liikuvamaks ja revolutsioonilisemaks jõuks ning liiguvad alati tootmissuhete ees.

Kuid tootmissuhted ei või liiga kauaks maha jääda tootlike jõudude kasvust ja olla nendega vastuolus, sest tootlikud jõud võivad täiel määral areneda vaid siis, kui tootmissuhted vastavad tootlike jõudude seisundile. Kuidas ka tootmissuhted ei jääks maha tootlike jõudude arengust, tuleb nad varem või hiljem viia vastavusse tootlike jõudude iseloomuga, sest vastasel juhul rikutaks põhjalikult ühiskondliku tootmise kahe külje ühtsust, toimuks tootlike jõudude purustamine.

Vastuolu kapitalismi tootlike jõudude ja tootmissuhete vahel, üha enam teravnev konflikt nende vahel moodustab proletariaadi sotsiaalse revolutsiooni majandusliku aluse.

Vananenud kapitalistlike tootmissuhete revolutsiooni-line asendamine uute sotsialistlike tootmissuhetega, mis teostatakse vastavalt tingimatu vastavuse objektiivse seaduse nõuetele, tuleneb vahetult kaasaegse kapitalismi põhilise majandusseaduse enda toimest.

Kaasaegse kapitalismi põhiline majandusseadus põhjustab tingimatu vastavuse üldise seaduse toime avaldumise seda konkreetset vormi, mille puhul konflikt tootlike jõudude ja tootmissuhete vahel saavutab erilise teravuse. Selle konflikti väljenduseks kaasaegsete tootlike jõudude ja tootmissuhete vahel kodanlikus ühiskonnas on teravnev klassivastuolu töö ja kapitali vahel. Töötavad hulgad ja eelkõige töölisklass, kes on pandud kodanlikel maadel valitseva monopolistliku kapitali poolt talumatult rasketesse olemasolutingimustesse, viiakse objektiivselt vahetult proletarse revolutsioonini kui ainsa pääs-teeni viletsusest ja kannatusest.

Just sellepärast tuletab marksism-leninism kapitalistliku ühiskonna sotsialistlikuks muutmise paratamatuse kapita-lismi põhilisest majandusseadusest, aga samuti majan-dusseaduse nõuetest, mille järgi tootmissuhted peavad tin-gimata vastama tootlike jõudude iseloomule.

C. TÖOLISKLASSI JA TÖÖTAJATE LAIADE HULKADE VÕITLUS KAPITALI VALITSEMISE MAADES

Kaasaegse kapitalismi põhilise majandusseaduse toime tugevdab järsult töötajate ekspluateerimist, laostumist ja vaesumist, suurendab nälga ja kannatusi, tekitab tööpuuduse kasvu, tugevdab majanduse militariseerimist ja uute veriste sõdade ohtu.

Endale maksimaalset kasumit kindlustada püüdva kapitali julm pealetung töolisklassi ja kõigi töötajate elatus-tasemele kutsub esile nende kasvavat vastupanu.

Laiade elanikkonna hulka materiaalse olukorra suurenev halvenemine seoses relvastumise võidujooksuga tekitab rahulolematuse pidevat kasvu rahvahulkades ning põhjustab nende võitluse tugevnemist elatus-taseme lan-guse vastu, kogu uue maailmasõja ettevalmistamise poliitika vastu. Klassivastuolud imperialistliku kodanluse vahel ühelt poolt ja töolisklassi ning kõigi töötajate vahel teiselt poolt teravnevad järsult. Töötavad hulgad asuvad üha otsustavamale võitlusele ekspluataatorite vastu oma eluliste õiguste eest.

Töötajate võitlus ekspluateerimise ja rõhumise vastu võtab kõige mitmekesisemaid vorme — massilise iseloomuga majanduslikest streikidest kuni poliitiliste välja-astumisteni. Reas Lääne-Euroopa, Kesk- ja Lähis-Ida ning Ladina-Ameerika maades suureneb tööstustöölise strei-kide kõrval ka põllutöölise streikide arv, kasvab tööta-vate talupoegade liikumine feodaalsete igandite likvideerimise eest, mõisnike latifundiumide ülevõtmise eest.

Viimastel aastatel laieneb streigiliikumine üha enam üle kogu kapitalistliku maailma.

Suure ulatuse on võtnud streigiliikumine Ameerika Ühendriikides, kus streikijate arv on pärast Teist maailmasõda peaaegu kolmekordistunud. Kui Teisele maailmasõjale eelneva viie aasta jooksul streikis Ameerika Ühendriikides kokku 5,6 miljonit inimest, siis viie sõja-järgse aasta jooksul võttis streikidest osa üle 15 miljoni inimese. Kõige massilisem oli 1952. aasta suvel toimunud 665 tuhande terasetöölise streik. Kõige suurem oli strei-kide arv 1952. aastal. Ameerika Ühendriikide Tööminis-teriumi andmeil oli streikidest osavõtjate arv 1950. aastal 2410 tuhat, 1951. aastal — 2220 tuhat, 1952. aastal —

3500 tuhat inimest; 1952. aastal toimus 4950 streiki, mille tulemusena kaotati 55 miljonit tööpäeva.

Inglismaal toimus Teisele maailmasõjale eelneva viie aasta kestel keskmiselt 660 streiki aastas, viie sõjajärgse aasta jooksul aga 1880 streiki aastas. Ainuüksi 1952. aasta 8 esimese kuu jooksul toimus Inglise Tööministeeriumi andmeil 1256 streiki.

Prantsusmaal oli streikide arv juba 1950. aastal 2586, mis on peaaegu seitse korda rohkem kui 1935. aastal. 1953. aasta augustis veeres üle kogu Prantsusmaa enneolematu jõuga streigilaine, mis hõlmas neli miljonit töötajat ning andis tohutu jõuga löögi rahvavaenulikule valitsusele ja selle poliitikale. Prantsuse töötajad laiendavad julgelt võitlust oma vabaduse eest, rahvusliku sõltumatuse ja rahu eest.

Tohutu ulatuse võttis streigilaine Itaalias, kus streikidest osavõtjate arv kasvas 3,5 miljonilt 1949. aastal 4 miljonile 1950. aastal. 1952. aastal võtsid streigid juba üldrahvaliku iseloomu, hõlmates linna kõrval ka küla. 1953. aasta sügisel toimus Itaalias 8 miljoni töölise üldstreik. Töölised nõudsid otsustavalt tööpalga tõstmist ning nende äärmiselt raskete elutingimuste parandamist.

Jaapanis võttis streigiliikumine selle maa ajaloos enneolematu ulatuse. Streikijate arv kasvab siin aastast aastasse. 1950. aastal võttis streikidest osa 5 miljonit inimest, 1951. aastal — üle 6 miljoni, 1952. aastal aga võttis ainuüksi viiest üldstreigist osa 12,5 miljonit inimest. Streigid hõlmavad sageli terveid tööstusharusid kogu maa ulatuses. Ilmekas on selles suhtes kaevurite streik, mis kestis 63 päeva ja hõlmas 270 tuhat töolist. Jaapani töötavad hulgad mõistavad üha selgemini, et nende vilets olukord on välismaise okupatsiooni ja ameerika okupantidega vandenõusse astunud reaktsioonilise kliki valitsemise tagajärg.

Jaapani töötajate võitlus sotsiaalsete õiguste eest ja elutaseme tõusu eest on lahutamatu seotud võitlusega maa uue imperialistliku agressiooni koldeks muutmise poliitika vastu, võitlusega maa rahuliku arengu ja sõltumatuse eest.

Lääne-Saksamaa töölised tugevdavad oma võitlust Adenaueri valitsuse rahva- ja rahvusevaenuliku poliitika vastu, mis on suunatud Saksa militarismi, selle Euroopa kõige ohtlikuma sõjakolde taastamisele. Saksamaa töölis-

klassi ja kogu saksa rahva ees seisab tähtis ülesanne — veel aktiivsemalt võidelda Adenaueri valitsuse vastu, et takistada teda Saksamaale ohtlikku poliitikat teostamast.

Laia ulatuse on streigivõitlus võtnud ka teistes kapitalismimaades.

Pidades otsustavat võitlust oma materiaalse olukorra parandamise eest, röövelliku ekspluateerimise ja laostumise vastu, imperialistliku röövimise ja vägivalda poliitika vastu, ilmutab töölisklass erakordset püsivust ja tegevusühtsust. Iseloomustav on seejuures üleminek üksikstreikidelt organiseeritud üldstreikidele, mis vapustavad kogu kaasaegse kapitalistliku tööstusliku tootmise aluseid.

Oma kommunistliku avangardi poolt juhitud töölisklass püstitab visalt kõige lähemate nõudmistena tingimatu tööpalga tõstmise, pensionide ja abirahade maksmise vana-tele, töötutele ja sõjainvaliididele, draakonlike töölistevastaste seaduste tühistamise, hindade alandamise ja kasumite kärpimise, korteritingimuste parandamise ja üüri alandamise, hariduse, tervishoiu jm. süsteemi laiendamise.

Töölisklassi majanduslik võitlus liitub üha sagedamini poliitilise võitlusega kodanluse valitsevate ringkondade rahva- ja rahvusevaenuliku poliitika vastu. Enneolematu ulatuse võtab streigiliikumine asumaades ja sõltuvates maades, sulades vahetult ühte töötajate rahvusliku vabadusvõitlusega.

1952. aasta jooksul toimusid üldstreigid Tuneesias, Kalcutas, suured mäetöölise streigid Tšiilis, massilised tööliste streigid Täbrisises (Iraan), ühepäevane tee- ja kautšukiistandike tööliste streik Tseilonil jne. Kõrvuti tööliste streigiliikumise kasvuga asumaades ja sõltuvates maades tõuseb üha otsustavamalt võitlusele mõisnike ja kapitalistide rõhumise ja ekspluateerimise vastu töötav talurahvas. Suure ulatuse võttis talurahvaliikumine 1952. aastal Iraanis, kus talupojad võtsid üle mõisnike maid. Türgis toimus 1951. ja 1952. aasta kestel suur hulk talupoegade kokkupõrkeid mõisnike ja rentnikega. Rohked töötava talurahva väljaastumised mõisnike vastu leiavad aset Egiptuses, Süürias ja teistes maades.

Töötavate hulkade klassivõitluse tugevnemine tõestab vaieldamatult, et nad ei suuda enam elada vanaviisi, viletsuses ja kapitalistlikus orjuses. Töötavate hulkade ja eel-

kõige töölisklassi väljakannatamatud elutingimused, mida on tekitanud arenenud kapitalismimaades imperia-
lism, tõstab esile ja nõuab visalt oma aja äraelanud majandusliku viletsuse süsteemi likvideerimist, kapitalistliku palgaorjuse korra likvideerimist. Selles väljenduvad objektiivsete majandusseaduste ning eriti majandusseaduse, mille järgi tootmissuhted peavad tingimata vastama tootlike jõudude iseloomule, nõuded. Kõige eesrindlikuma ja revolutsioonilisema klassina, selle majandusseaduse kogu ühiskonna huvides kasutamise lipukandjana astubki välja töölisklass. Võrreldes kõigi eelnenud klassidega, kes kunagi on teostanud revolutsioone tootmissuhetes, on töölisklassil võrratult laiemad võimalused majandusseaduste kasutamiseks ühiskonna huvides. See on seletatav sellega, et proletariaadi kui klassi, kelle ülesandeks on likvideerida igasugune ekspluateerimine, huvid langevad ühte ühiskonna valdava enamuse huvidega.

Laiad töötajate hulgad veenduvad üha sügavamalt, et ei ole võimalik saavutada oma olukorra radikaalset paranemist, tegemata lõppu kapitalismile, mis on uputanud maa verre ning viinud töötavad hulgad nälgimise ja kerjamiseni.

Töölisklassi võitlus oma eluliste õiguste eest, oma helge tuleviku eest langeb ühte asumaade ja sõltuvate maade rahvaste kasvava rahvusliku vabadusliikumisega. Kagu-Aasia, Lähis- ja Kesk-Ida, Aafrika ja Ladina-Ameerika asumaade ja sõltuvate maade rahvad, kelle arv ulatub miljardi inimeseni, tõusevad üha otsustavamalt võitlusse rahvusliku vabaduse eest, imperialismi vastu.

Rahvarevolutsiooni võidu tulemusena Hiinas, kus kukutati imperialismi võim enam kui 600-miljonilise elanikkonnaga territooriumil, kahanes koloniaalse ja poolkoloniaalse orjuse ahelaisse needitud rahvaste arv tunduvalt.

Hiina revolutsiooniga algas uus ajajärk mitte ainult Hiina rahva, vaid kõigi imperialistide poolt rõhutavate Aasia rahvaste ajaloos. Aasia, Vaikse ookeani basseini rahvaste, kogu koloniaalse maailma rahvuslik vabadusvõitlus on tõusnud uuele, tunduvalt kõrgemale astmele.

Asumaade ja sõltuvate maade rahvuslikust vabadusliikumisest võtavad osa elanikkonna kõik kihid: töölised, talupojad, käsitöölised, väiksed ja keskmised töösturid ning kaupmehed. Selle liikumise avangardis lähevad kommunistlikud ja demokraatlikud parteid.

Kommunistlikud parteid ja töölisparteid on kogu töötava rahva huvide tõelised kaitsjad ja ennastsalgavad võitlejad reaktsiooni ning sõdade vastu. Truudus oma rahva revolutsioonilistele traditsioonidele, rahvusliku uhkuse tunne, tõeline armastus kodumaa vastu — kõik need õilsad jooned leiavad konkreetse väljenduse kommunistlike ja demokraatlike parteide poliitikas ja tegevuses. Just sellepärast kasvab pidevalt kõigis kapitalistlikes maades kommunistlike ja demokraatlike parteide autoriteet ja mõju. See kasv ei ole muidugi juhuslik. See on täiesti seaduspärane nähtus, mida põhjustab kaasaegse kapitalismi majanduslik kord ise ning selles toimuv klassivõitlus.

Kaasaegne imperialistlik kodanlus on jalge alla tallanud inimeste ja rahvaste võrdõiguslikkuse põhimõtte, asendades selle ekspluateeriva vähemuse valitsemise põhimõttega, kusjuures ekspluateeritav enamus on õigusteta.

Hirmutatud kapitalismi olemasolu põhialuseid ohustavate rahva revolutsiooniliste jõudude kasvust, teostab imperialistlik kodanlus kogu rindel järsu pöörde demokraatialt reaktsioonile.

Kaasaegsete imperialistlike riikide valitsevad ringkonnad rikuvad jämedalt konstitutsioone ja teisi seadusi, mis on vastu võetud monopolismieelsel ajajärgul, millal kodanlus lubas endale veel liberaalitemist, võitles kodanlik-demokraatlike vabaduste eest, luues sel teel endale populaarsust rahva hulgas. Püüdes kindlustada maksimaalset kasumit, tungib kapitalistlike maade imperialistlik kodanlus intensiivselt peale töölisklassi ning töötavate hulkade positsioonidele. Kodanlus on üle parda heitnud kodanlik-demokraatlike vabaduste lipu, likvideerib kõik töötajate saavutused, teostab töölisorganisatsioonide ja teiste progressiivsete organisatsioonide õigusi piirava reaktsioonilise seadusandluse poliitikat, kehtestab iga suguse progressiivse tegevuse eest tagakiusamise fašistlik-politseilise režiimi jne. Kaotanud sideme rahvaga ja muutunud demokraatia ja üldse vabadusliikumise peamiseks vaenlaseks, ei suuda imperialistlik kodanlus enam valitseda vanade parlamentarismimeetodite abil, vaid on sunnitud sisepoliitikas kasutusele võtma valitsemise terroristlikud meetodid.

Kommunistlikud ja töölisparteid, pidades järjekindlat

võitlust imperialistliku reaktsiooni vastu, rahvale lähedaste ja mõistetavate demokraatlike vabaduste teostamise eest, koondavad ja organiseerivad enda ümber töötajate laiu hulki.

Oli aeg, millal kodanlus võitluses feodalismi vastu astus välja rahvaste õiguste ja sõltumatuse kaitsmise lipu all. Ajades taga maksimaalset kasumit, püüab aga imperialistlik kodanlus nüüd hävitada rahvuslikke piire, välja juurida rahva hulgast rahvusliku au ja sõltumatuse tunnet. Rahvusliku suveräänsuse põhimõtte segab kodanlusel rahvaste orjastamise ja röövimise takistamatut teostamist ning seepärast kuulutab kodanlus selle põhimõtte „igane-nuks“. Nii näiteks kõnelevad Prantsuse kodanlikud majandusteadlased (Francois, Perroux ja teised) vajadusest luua „rahvustest kõrgemal seisvad organid“, vajadusest purustada „rahvuslikud raamid“; nende arvates peavad Ameerika monopolid täitma kapitalismi päästmise „ajaloolist missiooni“. Nad jutlustavad „maailmapoliitika“, s. o. Ameerika ülemaailmse valitsemise teooriat.

Wall-Streetist sõltuvusse sattunud kodanluse valitsevad ringkonnad on sunnitud sise- ja välispoliitika põhiküsimustes teostama mitte oma rahvuslikku poliitikat, vaid seda poliitikat, mida neile dikteeritakse ookeani tagant ja mille läbi töörahvas raskelt kannatab. Inglismaa, Prantsusmaa ja teiste kapitalistlike maade kodanlus loobub rahvusliku suveräänsuse põhimõttest ning müütab maa ise-seisvust dollarite eest.

Selle kinnituseks on muuhulgas agressiivse Põhja-Atlandi bloki loomine, kus küsimus relvastatud jõudude koosseisust ja hulgast, nende jõudude käsutamisest, sõjaliste assigneeringute suurusest ja suunast jne. otsustatakse mitte Lääne-Euroopa maade valitsuste poolt, vaid Wall-Streeti tuusade poolt. Seda tõestab samuti laialdane Ameerika sõja-lennuväebaaside süsteem Lääne-Euroopa maades. Piisab sellest, kui mainida, et näiteks Inglismaa territooriumil oli 1952. aastal 34 Ameerika sõja-lennuväebaasi, Ameerika sõdurite hulk Inglismaal aga oli 50 tuhat.

Prantsuse, Itaalia, Taani, Norra ja Hollandi imperialistlik kodanlus kinnitab rahvuslike huvide reetmist konstitutsiooniliselt.

Näiteks on Taanis 1953. aasta 5. juunist kehtestatud uus konstitutsioon. Kodanlike parteide esindajad viisid konstitutsiooni sisse 20. paragrahvi, mis näeb ette võima-

luse anda osa maa suveräänsusest üle nn. „rahvusvaheliste organitele“. Praktiliselt on siinkohal juttu sõjaliste baaside loomise õiguse andmisest sõjalise Atlandi bloki organisaatoritele Taani territooriumil.

Tõstes oma autoriteeti ja suurendades mõju, koondavad välisriikide kommunistlikud parteid üha tihedamalt enda ümber töötajate laiu hulki. Kuulsusrikas Prantsusmaa Kommunistlik Partei organiseerib ja innustab kogu oma rahva võitlust valitsuse demokraatiavastase vandenõu vastu. Prantsuse kommunistid astuvad otsustavalt välja maa okupeerimise vastu ameeriklaste poolt, sõltumatuse ja rahu valitsuse loomise eest, mis oleks püsiv rahva kõige laiemate hulkade toetuse tõttu.

Prantsusmaa Kommunistliku Partei mõju kasvu näitavad 1953. aasta aprillis ja mais toimunud munitsipaalvalimiste tulemused.

Valimiste tulemused annavad tunnistust kommunistide poolt juhitavate prantsuse demokraatlike jõudude suurest võidust. Prantsusmaa Kommunistlik Partei tuli 1953. aasta munitsipaalvalimistel esikohale, kogudes rohkem häali kui ükski teine partei ning säilitades täielikult oma seisundi Prantsusmaa esimese parteina, parteina, keda usaldavad prantsuse rahva kõige laiemad hulgad.

Kommunistlik partei sai kõige suurema hulga kohti 455 linna munitsipaalnõukogus. Kommunistid tulid esikohale häälte ja kohtade arvu poolest Pariisi munitsipaalnõukogus. Kommunistlik Partei mitte ainult et säilitas oma käes kõik munitsipaliteedid, millistes temale kuulus juhtiv osa ka varem, vaid võttis endale rea uusi munitsipaliteete.

1953. aasta juunis toimunud parlamendivalimistel näitas kuulsusrikas Itaalia Kommunistlik Partei veel kord, et tema sidemed kõige laiemate elanikkonna hulkadega on purustamatud, et need sidemed on viimastel aastatel veelgi enam arenenud ja tugevnenud. Itaalia töötavad hulgad osutasid suurt usaldust kommunistlikule parteile. Selle usalduse on kommunistid teeninud palju aastaid kestnud ennastsalgava võitlusega itaalia rahva püüete ja taotluste teostamise eest, tema rahvusliku sõltumatuse ja vabaduse eest. Kommunistliku partei kandidaatide poolt anti 6 122 038 häält; sotsialistliku partei kandidaatide poolt anti 3 440 222 häält. Kommunistlik ja sotsialistlik partei kokku said üle 35% häältest. Kommunistliku partei võit on saavutatud tihedas koostöös sotsialistliku parteiga,

nende ühises lahingutegevuses rahva eluliste nõudmiste täitmisel.

Otsustavat võitlust peavad Lääne-Saksamaa kommunistid rahvavaenuliku Bonni režiimi vastu, ühtse rahuarbastava demokraatliku Saksamaa loomise eest. Julgelt kaitsevad oma rahvaste vabadust ja elulisi rahvuslikke huvisid Ameerika Ühendriikide, Inglismaa, Hollandi, Belgia ja teiste maade kommunistid.

Inglismaa Kommunistliku Partei programm püstitab ülesande luua „vaba ja õnnelik, tugev ja võimas sotsialistlik Inglismaa Rahvaste Ühenduse vabas liidus“.

Verise terrori rasketes tingimustes võitlevad fašistliku türannia likvideerimise eest, rahva vabaduse ja rahvusliku sõltumatuse eest Hispaania ja Portugali, Kreeka, Türgi ja teiste maade kommunistid. Kommunistlikud ja demokraatlikud parteid, ühendades töölisklassi ümber kõiki progressiivseid jõude, saavutavad tõsisist edu võitluses demokraatlike vabaduste ja rahvusliku sõltumatuse eest.

Kommunistlikel ja demokraatlikel parteidel on praegusel ajal kergem võidelda demokraatlike vabaduste ja sotsialismi eest esiteks seepärast, et neil on võimalus kasutada võitluskogemusi, mida on kogunud Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei, kes on läbi käinud kangelasliku võitluse, raskete katsumuste ja maailma-ajalooliste võitude poolesajandilise kuulsusriikka tee. Nad võivad õppida meie partei kogemuste varal ning kergendada sellega oma tööd. Tänu oma suurtele jõupingutustele ja võitudele on Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei oma enam kui 50-aastase olemasolu kestel suutnud ellu viia inimkonna kõrgeimad ideaalid ja mõtted. Organiseerides töölisklassi ja töötava talurahva kindla liidu, kindlustas Kommunistlik Partei proletariaadi diktatuuri kättevõitmise ning sotsialismi ülesehitamise NSV Liidus, luues sellega soodsad tingimused võitluseks rahvusliku sõltumatuse, vabaduse, demokraatia ja sotsialismi eest. Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei rikkalikud ajaloolised kogemused on innustavaks eeskujuks kõigi maade kommunistlikele ja töölisparteidele nende järjekindlas võitluses ühiskonna revolutsioonilise ümberkujundamise eest.

Teiseks on kommunistlikel ja demokraatlikel parteidel kergem võidelda seetõttu, et kodanlus ise — vabaduslii-

kumise peamine vaenlane — on muutunud teistsuguseks, on muutunud reaktsioonilisemaks, kaotanud sideme rahvaga ja seega ennast nõrgestanud. On selge, et see asjaolu peaks samuti kergendama revolutsiooniliste ja demokraatlike parteide tööd.

Pöördudes nende kommunistlike ja demokraatlike parteide esindajate poole, millised veel ei ole tulnud võimule ning millised jätkavad tööd kodanlike draakonlike seaduste kannal, ütles J. V. Stalin oma kõnes Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei XIX kongressil: „... on kõik põhjused loota vennasparteide edusammudele ja võidule kapitali võimu maades.“

---

5. MAAILMA MAJANDUSLIKU ARENEMISE KAKS JOONT KUI KAHE PÕHILISE MAJANDUSSEADUSE TOIME TULEMUS

Kõigi maade miljonitele töötajatele selgub iga päevaga üha enam vastandlikkus kahe maailma vahel — üks neist on kapitalismi maailm, kus ühiskondlik tootmine on allutatud monopolistide rikastumise huvidele, töötajaid aga tabavad rasked kannatused ja verised sõjad, teine — sotsialismi maailm, mis ilmekalt näitab oma elujõudu ja üleolekut, kus ühiskondlik tootmine on allutatud töötajate endi huvidele, nende pidevalt kasvavate vajaduste rahuldamisele, maailm, mis teostab järjekindlalt rahu ja rahvastevahelise sõpruse poliitikat.

Sotsialistliku majanduse arenemine toimub vastavalt sotsialismi põhilise majandusseaduse nõuetele, mille olulisteks joonteks ja nõueteks on kogu ühiskonna järjest kasvavate materiaalsete ja kultuuriliste vajaduste maksimaalse rahuldamise kindlustamine sotsialistliku tootmise pideva suurendamise ja täiustamisega kõrgeima tehnika baasil.

Sotsialismi põhilise majandusseaduse vastandlikkus kaasaegse kapitalismi põhilisele majandusseadusele väljendub selles, et maksimaalsete kasumite kindlustamise asemel toimub sotsialismi tingimustes ühiskonna materiaalsete ja kultuuriliste vajaduste maksimaalne rahuldamine, tootmise arenemise asemel vaheaegadega, tõusust kriisini ja kriisist tõusuni — tootmise pidev suurenemine, perioodiliste vaheaegade asemel tehnika arengus, millega kaasneb ühiskonna tootlike jõudude purustamine — tootmise pidev täiustamine kõrgeima tehnika baasil.

Määrates ära sotsialistliku tootmisviisi otsese eesmärgi ja selle saavutamise abinõud, väljendab sotsialismi põhiline majandusseadus sotsialistliku korra otsustavaid eelseid võrreldes oma aja ära elanud kapitalistliku korraga.

Mitte üheski sotsialismile eelnenud ühiskondlikus format-sioonis ei ole olnud ega saanudki olla ühiskondliku toot-mise arendamise niisugust eesmärki, nagu on meie tingi-mustes, sotsialismi tingimustes. Eraomandusele ja ini-mese poolt inimese ekspluateerimisele rajatud ühiskon-dades on töötajad ainult ekspluateeritava vähemiku poolt omastatava rikkuse loomise tööriistaks.

Ainult üleminekuga sotsialismile on võimalik ühiskond-lik tootmine jäädavalt vabastada ekspluataatorite väikese käputäie huvide alluvusest ja juhtida seda tootmist vas-tavalt kogu ühiskonna huvidele.

Sotsialism kindlustab kõigile töötajaile vaba ja õnneliku elu, loob kõik vajalikud tingimused nende füüsiliste ja vaimsete võimete igakülgseks arendamiseks.

Juba Engels märkis, et sotsialismi tingimustes saavuta-takse „võimalus kindlustada kõigile ühiskonnaliikmeile ühiskondliku tootmise teel mitte ainult täiesti küllaldased ning iga päevaga paremaks muutuvad ainelised olemasolu tingimused, vaid ka nende füüsiliste ja vaimsete võimete täiesti vaba arendamine ja rakendamine...“¹

Sotsialismi tingimustes muutub printsiipiaalselt vahe-kord tootmise ja tarbimise vahel. Igaveseks on kõrvalda-tud tootmise ja tarbimise vaheline antagonistlik vastuolu, mille tangide vahel väljapääsmatult heitleb praegu kapi-talistlik maailm.

Sotsialistliku ühiskonna liikmete vajaduste pidev kasv on tähtis ühiskondliku tootmise lakkamatut kasvu stimu-leeriv tegur. Ühiskonna vajaduste maksimaalne rahulda-mine ei eelda mitte mingit kord ja igavesti kindlaks mää-ratud materiaalsete hüvede maksimumi, mida inimesed saavad ja tarbivad, vaid maksimumi, mis muutub koos ühiskonna liikmete vajaduste muutumisega ja rahva rikkuse kasvuga.

Ühiskonna vajadused kasvavad pidevalt, ning seepärast on sotsialistliku tootmise ülesandeks, tema arenemise objektiivseks eesmärgiks ühiskonna materiaalsete ja kul-tuuriliste vajaduste igakülgne rahuldamine.

Toodetud ühiskondliku koguprodukti jaotamist sotsia-lismi tingimustes teostataksegi nii, et kindlustada tööta-jate heaolu süstemaatilist tõusu.

---

¹ Friedrich Engels, Anti-Dühring, Tallinn 1954, lk. 249.

Uhiskondliku koguprodukti iga koostisosa, sõltumata sellest, kas ta läheb töötajate isiklike vajaduste või tootmisvajaduste rahuldamiseks, teenib otseselt või kaudselt sotsialistliku ühiskonna kasvavate vajaduste maksimaalse rahuldamise ülesannet.

Materiaalsete hüvede tootmine sotsialismi tingimustes ei ole omaette eesmärk, vaid ainult inimese igakülgse arendamise vahend, töötajate heaolu lakkamatu kasvu tingimus.

Majandusteadus teeb vahet isikliku ja tootliku tarbimise vahel. Tootlikku tarbimist iseloomustab tööriistade ja töö objekti kasutamine tootmisprotsessis. Kui on juttu tarbimisest kui tootmise eesmärgist, siis mõeldakse ainult inimeste vajaduste rahuldamiseks tarvilike produktide isiklikku tarbimist.

Kuid mainitud marksismi teesi selgitamisel sotsialistliku tootmise otsese eesmärgi suhtes väitsid mõned majandusteadlased, et selleks eesmärgiks ei ole mitte ainult enda vajaduste rahuldamine, vaid ka vajaduste rahuldamine, mis on seotud kulutatud tootmisvahendite asendamisega ja tootmise laiendamisega. Sellega aga samastati sotsialistliku tootmise eesmärk selle saavutamise vahenditega, sest materiaalse tootmise enda vajadused ei saa kuuluda tootmise arendamise eesmärkide hulka. Tegelikult ei iseloomusta tootmisfondide asendamine ja edasine laiendamine mitte eesmärki, vaid selle eesmärgi saavutamise vahendeid. Lõpptulemusena on see allutatud ainult ühele ülesandele — töötajate materiaalsete ja kultuuriliste vajaduste maksimaalse rahuldamise kindlustamisele.

Nende vajaduste rahuldamine, mida teostatakse antud momendiks saavutatud tootlike jõudude arengutaseme piirides, toimub kahes suunas. Osa töötajate vajadustest rahuldatakse individuaalselt, vastavalt töö järgi jaotamise sotsialistlikule põhimõttele. Teine märkimisväärne osa neist vajadustest rahuldatakse kollektiivselt, peamiselt riigi arvel. Siia kuuluvad hariduse, tervishoiu, puhkuse ja sanatoorse ravi, kultuurilise teenindamise jne. vajadused. Kõige selle järjekindlat elluviimist dikteerivad sotsialismi põhilise majandusseaduse nõuded.

Uhiskondliku tootmise arendamise uus, ajaloos varem tundmata eesmärk on sotsialismi progressiivsete aluste eredaks tõestuseks, sotsialistliku korra suure humaanse

eesmärgi kinnituseks, järjekindlalt teostatava rahu ja rahvastevahelise sõpruse poliitika allikaks.

Sotsialistliku laiendatud taastootmise teostamiseks, NSV Liidu rahvamajanduse kõigi harude vankumatuks ja võimsaks arenguks on eluliselt vajalik rahu säilitamine. Anastuste ja riisumise poliitika ei sobi kokku sotsialismi olemusega, mille arenemine toimub vastavalt töötajate endi huvidele.

Juba Marx, nähes geniaalselt ette tulevase sotsialistliku ühiskonna arenemise suunda ja iseloomu, kirjutas: „... vastandina vanale ühiskonnale selle viletsuse ja poliitilise meeletusega tekib uus ühiskond, mille rahvusvaheliseks põhimõtteks on r a h u, sest kõigil rahvastel on üks ja sama valitseja — t ö ö!”¹

Sotsialismi põhilise majandusseaduse toime on töötajate loova tööaktiivsuse süstemaatilise tõusu ammendamatuks allikaks, sest teadmine, et inimesed töötavad iseendale, omaenda riigile, on sotsialistliku tootmise kasvu ja täiustamise tohutuks tõukejõuks.

Mida kõrgem on sotsialistliku ühiskonna liikmete tööaktiivsus, seda suurem on ühiskondliku rikkuse suurus, seda täielikumalt ja mitmekesisemalt rahuldatakse töötajate kasvavaid vajadusi.

Sotsialismi põhiline majandusseadus tekkis vastukaa- luks kaasaegse kapitalismi põhilisele majandusseadusele, mis kaotas meie maal oma jõu ühiskonna elu majanduslike tingimuste põhjaliku muutumise tõttu, Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võidu tulemusena. Sotsialismi põhilise majandusseaduse tekkimise ja toime alguseks on töö- lisklassi diktatuuri kättevõitmise ja rahvamajanduses sotsialistliku sektori tekkimise moment. Sotsialistliku tootmisviisi loomise ja kindlustumise protsess oli üheaeg- selt sotsialismi põhilise majandusseaduse sünni ja kind- lustumise protsessiks.

Ettevõtetes, mis natsionaliseerimise tõttu said üldrahva- likuks omandiks, on tootmise arendamise otseseks eesmärgiks algusest peale mitte maksimaalse kasumi saamine, mis on omane kaasaegsele kapitalismile, ega ka kapitalistliku kasumi saamine üldse, vaid kogu ühiskonna vajaduste kindlustamine.

Kuid ülemineku ajajärgul kapitalismilt sotsialismile,

---

¹ K. M a r x, F. E n g e l s, Valitud teosed, I kd., 1952, lk. 499 (v. k.).

millal kõrvuti sotsialistliku sektoriga olid olemas teised ühiskondlik-majanduslikud sektorid, ei olnud sotsialismi põhilisel majandusseadusel veel täielikku tegevusvabadust, ta ei saavutanud veel täielikku arengut. Sellest hoolimata tugines kommunistliku partei poolt juhitud Nõukogude riik juba sel perioodil selle sotsialismi põhilise majandusseaduse nõuetele, taotlede töötajate materiaalse heaolu ja kultuuritaseme süstemaatilist tõusu.

Sõjajaelsete viisaastakute aastail, lähtudes sotsialismi põhilise majandusseaduse nõuetest, kooskõlas majandusseaduse nõuetega, mille järgi tootmissuhted peavad tingimata vastama tootlike jõudude iseloomule, teostas nõukogude rahvas kommunistliku partei poolt välja töötatud maa industrialiseerimise ja põllumajanduse kollektiviseerimise plaani. Selle plaani teostamise tõttu tegi meie maa hiiglahüppe mahajäämuselt progressile ning muutus võimsaks industriaal- ja kolhoosipõllumajanduse maaks.

Sotsialismi võiduga NSV Liidus kaasnes kogu majanduse, meie ühiskonna kogu elu põhjalik muutus. Koos sellega paranes põhjalikult materiaalne heaolu, loodi vajalikud tingimused sotsialismi põhilisele majandusseadusele täieliku tegevusvabaduse saavutamiseks, töötajate jõukaks ja kultuurseks eluks.

„Nüüd,“ on märgitud partei XVIII kongressi otsustes, „ei ole asi enam selles, et kaotada tööpuudus ning likvideerida vaesus külas —, sellega oleme me ammuagi täielikult ja jäädavalt toime tulnud. Nüüd on ülesanne selles, et luua niisugune heaolu ja töötajate kultuuritõus, mis vastab nõukogude rahva kasvavaile nõudeile, mis on saavutamatu kõige rikkamaile kapitalismimaadele ja mis tähendab sotsialismi jõudude tõelise õitsengu, uue, sotsialistliku kultuuri õitsengu algust.“¹

Sotsialismi põhilisel majandusseadusel, mis lõpptulemusena määrab ära maa rahvamajanduse arendamise kogu sisu ja suuna, on objektiivne iseloom. See tähendab, et kõik tema olulised jooned ja nõuded, mis iseloomustavad sotsialistliku tootmise otsesest eesmärki ja selle saavutamise vahendeid, on tingitud mitte inimeste tahtest, vaid sotsialismi majanduslikest tingimustest, sotsialistlikest tootmissuhetest.

Eelkõige on silmanähtav, et sotsialistliku tootmise

¹ „NLKP kongresside, konverentside ja Keskkomitee pleenumite resolutsioonid ja otsused“, III osa, lk. 362 (v. k.).

otsene eesmärk on objektiivselt tingitud sotsialismi majanduslikust korrast, tuleneb vahetult selle olemusest. Erinevalt kapitalismist on sotsialism üldse mõeldamatu ilma riigi pideva hoolitsuseta töötajate heaolu ja kultuuri tõusu eest.

Toetudes sotsialismi põhilise majandusseaduse nõudeile, kindlustavad partei ja Nõukogude valitsus meie maa tootlike jõudude lakkamatut ja võimsat kasvu, töötajate heaolu ja kultuuri süstemaatilist tõusu.

Nõukogude ühiskonna areng näitab tohutut edu sotsialistliku tootmise eesmärgi teostamisel. Meie maal on sotsialismi võidu tulemusena jäädavalt likvideeritud inimese poolt inimese ekspluateerimine, on kadunud tööpuudus, töötajate hulkade viletsus ja laostumine. Meie maa muutub iga aastaga rikkamaks, kasvab töötajate materiaalne küllus.

Nõukogude rahva heaolu tõusu peamiseks objektiivseks näitajaks on rahvatulu, üute loodud rikkuste pidev kasv. 1950. aastal ületas NSV Liidu rahvatulu 10-kordselt 1913. aasta taseme. Viieandal viisaastakul suureneb rahvatulu veelgi vähemalt 60% võrra.

Pidevalt kasvav rahvatulu jaotatakse vastavalt sotsialismi põhilise majandusseaduse nõuetele. Umbes kolm neljandikku rahvatulust, mis moodustab tarbimisfondi, läheb tööpalgaks, jaotatakse normipäevade järgi kolhoosides, s. t. kulutatakse töötajate isiklike vajaduste rahuldamiseks vastavalt töö järgi jaotamise sotsialistlikule põhimõttele, aga samuti töötajate ühiskondlike vajaduste rahuldamiseks (teadus, kunst, haridus, tervishoid, sotsiaalkindlustus, riigi valitsemine jne.).

Ülejäänud osa rahvatulust, mis moodustab akumulatsioonifondi, kasutatakse riigi ja kooperatiivsete organisatsioonide poolt sotsialistliku tootmise laiendamiseks ja teisteks üldriiklikeks ning ühiskondlikeks vajadusteks.

Akumulatsioon on laiendatud taastootmise ainsaks allikaks. Akumulatsioonifondi arvel ehitab nõukogude rahvas vabrikuid ja tehaseid, kaevandusi, elektrijaamu, raudteid, masina-traktorijaamu, koole, haiglaid, klubisid, teatreid, elumaju jne. 1946. kuni 1951. aastani mahutati NSV Liidu rahvamajandusse umbes 500 miljardit rubla. Tänu akumulatsioonifondi süstemaatilisele ja kiirele tõusule suurenesid sotsialistliku tööstuse tootmisalased põhifondid 1952. aastaks 77%, võrreldes sõjaeelse 1940. aastaga.

Rahvatulu kasv annab võimaluse suurendada töötajate reaaltulu. Käesoleval ajal on tööliste ja teenistujate reaalpalk NSV Liidus mitu korda kõrgem revolutsioonieelsest tasemest. Tööliste ja teenistujate reaaltulu, arvestatult ühe töötaja kohta, oli 1952. aastal 68% kõrgem sõjaeelsest 1940. aastast ja talupoegade reaaltulu ühe töötaja kohta — umbes 73% kõrgem. See töötajate reaaltulu kasv saavutatakse eelkõige laiatarbekaupade jaehindade süstemaatilise alandamise teel. Sotsialistliku tootmise kasvu, tööviljakuse pideva tõusu ja toodangu omahinna alandamise tõttu on jaehindu sõjajärgsel perioodil alandatud seitsmel korral. Jaehindade süstemaatiline alandamine on tunduvalt suurendanud elanikkonna ostunõudeid ja rahva tarbimistaset.

Uhes elanikkonna rahaliste tulude kasvuga laieneb lakamatult kaubakäive, mis sõjajärgsetel aastatel on suurenenud 2,9 korda ning ületab tunduvalt sõjaeelse 1940. aasta. Võrreldes 1950. aastaga nägi plaan ette suurendada riikliku ja kooperatiivkaubanduse jaekaubakäivet 1954. aastal 72%, 1955. aastaks suureneb see aga umbes 2 korda. Kommunistlik partei ja Nõukogude valitsus on seadnud oma otseseks eesmärgiks arendada igakülgset nõukogude kaubandust, mis sotsialismi tingimustes on ja jääb kauaks ajaks töötajate isiklikke vajadusi rahuldavaks tarbimiseks määratud produktide jaotamise põhiliseks vormiks.

Kaubakäibe kasvuga kaasneb tarbijate nõudmise muutumine, mis kujuneb mitmekülgsemaks ja reeglina suundub kõrgekvaliteedilistele kaupadele.

Hoolitsedes töötajate pidevalt kasvavate materiaalsete ja kultuuriliste vajaduste maksimaalse rahuldamise eest, kindlustavad kommunistlik partei ja Nõukogude valitsus kõigile töötajatele tasuta meditsiinilise abi, tasuta hariduse alg- ja seitsmeklassilistes koolides, stipendiumid õpilastele, abirahad lasterikastele ja vallasemadele jne. Töölised ja teenistujad saavad riigi arvel sotsiaalkindlustustoetust, pensioni, puhkust tööpalga säilitamisega, tasuta või tunduva hinnaalandusega tuusikuid sanatooriumidesse, puhkekodudesse jm. Miljardeid rublasid kulutab Nõukogude riik kommunaalelamuehitusele. Nii näiteks on sõjajärgsel perioodil linnades ja töölisasulais ehitatud elumaju üldpinnaga üle 155 miljoni ruutmeetri, külades aga on ehitatud üle 3,8 miljoni elumaja. Tunduvalt on suurendatud riiklikke kapitaalmahutusi elamuehitusse 1953. aas-

tal. Nende üldsumma ületas peaaegu 4 korda selleks otstarbeks 1940. aastal tehtud kulutused.

Uut silmapaistvat edu on saavutatud nõukogude teaduse ja kunsti arendamisel. Suures ulatuses teostatakse kultuurialast ehitust. Ainuüksi sõjajärgsetel aastatel on avatud 23 500 kooli, raamatukogude arv suurenes 1939. aastaga võrreldes enam kui 120 tuhande võrra. 1952. aastal suurenes tunduvalt koolide ja kõrgemate õppeasutuste, klubide, raamatukogude ja teiste kultuurhariduslike asutuste võrk, tunduvalt paranes töötajate meditsiiniline teenindamine. Märkimisväärne on meie maa tööliklassi ja kolhoositalurahva kultuurilise ja tehnilise taseme kiire tõus.

Niisugused on sotsialismi põhilise majandusseaduse toime konkreetset tagajärjed, mis iseloomustavad sotsialismi vaieldamatut üleolekut kapitalismist, mis määrab miljoneid inimesi näljapiinadele, viletsusele ning töötu- sele monopolistide täitmatu isu rahuldamiseks.

Partei XIX kongressi direktiivid viienda viie aasta plaani kohta näevad ette töötajate materiaalse ja kultuurilise taseme edasist tõusu vastavalt sotsialismi põhilise majandusseaduse nõuetele. Nii peab rahvatulu viiendal viisaastakul kasvama vähemalt 60%, tööliste ja teenistujate reaalpalk, arvestades jaehindade alandamist, kasvab vähemalt 35%; kolhoositalurahva rahalised ja naturaaltulud suurenevad veelgi tunduvalt. Kommunistlik partei ja Nõukogude valitsus seavad oma ülesandeks lähema kahe-kolme aasta jooksul järsult suurendada elanikkonna varustatust toidu- ja tööstuskaupadega. Hoolitsus nõukogude inimese heaolu eest, Nõukogudemaa õitsengu eest on meie parteile kõrgeimaks seaduseks.

*

Kui kogu ühiskonna järjest kasvavate materiaalsete ja kultuuriliste vajaduste maksimaalse rahuldamise kindlustamine on sotsialistliku tootmise eesmärgiks, siis selle eesmärgi saavutamise vahendiks on sotsialistliku tootmise pidev suurenemine ja täiustamine kõrgeima tehnika baasil. Ühiskondliku tootmise objektiivne eesmärk ise nõuab tootmise lakkamatut arendamist. Ainult sotsialistliku tootmise pideva kasvu ja täiustamisega kõrgeima tehnika baasil on võimalik saavutada sotsialistliku toot-

mise eesmärki, on võimalik kindlustada materiaalsete hüvede küllust, rahva tarbimise lakkamatut kasvu.

Kogu ühiskondliku tootmise lakkamatu kasvu materiaalseks aluseks, kõigi rahvamajandusharude uusima tehnikaga varustamise ja maa kaitsevõime kindlustamise baasiks on rasketööstuse kiire areng. Nõukogude rahvas on kommunistliku partei juhtimisel saavutanud silmapaistvat edu sotsialistliku tööstuse arendamisel, on loodud igakülgsest arenenud rasketööstus, mis on sotsialistliku majanduse võimsaks alusmüüriks. Piisab märkimisest, et NSV Liidu suurtööstuse kogutoodang on ajavahemikul 1913. kuni 1952. aastani kasvanud (võrreldavais hindades) 27 korda, sealhulgas on tootmisvahendite tootmine kasvanud 47 korda.

Kui 1924/25. aastal, samuti kui revolutsioonieelsegi Venemaal, oli rasketööstuse osatähtsus kogu tööstuse toodangust üks kolmandik, siis 1953. aastal oli see juba üle kahe kolmandiku.

Nagu varem, nii ka praegu peab partei põhiliseks ülesandeks rasketööstuse arendamist, sest ainult rasketööstuse alusel areneb meie maa kogu rahvamajandus, sealhulgas kerge- ja toiduainetetööstus ning teised tööstusharud ja meie põllumajandus. Aastast aastasse suureneb metalli, masinate ja elektrienergia tootmine, kasvab söe- ja naftatoodang. Üha kasvava rasketööstuse baasil laieneb riide, rõivaste, jalatsite ja teiste rahvatarbekaupade tootmine. Järjest suuremas ulatuses teostatakse tööstusobjektide, kultuuri- ja kommunaalasutuste ning elamute ehitamist.

Nõukogude Liit on tööstuse ja kogu rahvamajanduse arendamises saavutanud suurt edu tänu kangelasliku tööliklassi, tubli kolhoositalurahva ja meie rahvaintelligentsi ennatsalgavale tööle, kes viivad kommunistliku partei juhtimisel kõrvalekaldumatult ellu geniaalse Lenini ja tema töö ustava jätkaja Stalini juhendeid rasketööstuse kui Nõukogude riigi võimsuse aluse arendamiseks.

V. I. Lenin õpetas, et „sotsialismi ainsaks materiaalseks aluseks saab alla masinaline suurtööstus, mis on võimeline reorganiseerima ka põllumajandust“, et ilma rasketööstuseta „me ei suuda mingit tööstust üles ehitada, tööstuseta aga lakkame iseseisva maana täiesti olemast“.

Arendades edasi Lenini õpetust, rõhutas J. V. Stalin, et rasketööstuse arendamise tempo pidurdamine „oleks

enesetapmine, kogu meie tööstuse, sealhulgas ka kerge-
tööstuse aluste õõnestamine. See tähendaks taganemist
meie maa industrialiseerimise loosungist, meie maa muut-
mist kapitalistliku maailmamajandussüsteemi ripatsiks”.

Tänu partei ja valitsuse pidevale hoolitsusele on ka
sotsialistlik põllumajandus sõjajärgsel perioodil saavuta-
nud tunduvalt edu tootlike jõudude arendamisel ja kol-
hoosikorra kindlustamisel. Meie põllundus muutub üha
kvalifitseeritumaks ja produktiivsemaks, andes üha enam
kaubatoodangut.

Hoolimata põllumajanduse alal saavutatud märkimis-
väärsest edust jääb põllumajandussaaduste tootmise tase
maha tööstuse arenemise tempost ja elanikkonna suure-
nevatest vajadustest tarbimisesemeile. 1940. kuni 1952.
aastani, millal tööstustoodang suurenes 2,3 korda, kasvas
põllumajandussaaduste kogutoodang (võrreldavais hinda-
des) ainult 10%. Seoses sellega osutus sotsialismi põhilise
majandusseaduse nõuetest tingitult vajalikuks kindlus-
tada meie kerge- ja toiduainetetööstust toorainega ning
elanikkonda toiduainetega varustava põllumajanduse
kõigi harude otsustavat arengut. Kommunistlik partei ja
Nõukogude valitsus on kavandanud laialdase abinõude
süsteemi, mis kindlustab põllumajandussaaduste külluse
loomise enneolematult lühikese ajaga. Kolhoositootmise
ja eriti selle niisuguste harude, nagu teraviljakasvatuse,
loomakasvatuse ning köögivilja- ja kartulikasvatuse aren-
damise tähtsaks tingimuseks on kolhoosnike mate-
riaalse huvi suurendamine oma töötulemuste vastu. Mate-
riaalse huvituse põhimõte on sotsialistliku majandamise
üks põhiprintsiipe.

Sotsialismi põhilise majandusseaduse ja kaasaegse kapi-
talismi põhilise majandusseaduse toime vastandlikkus tin-
gib ka kahe vastupidise joone olemasolu maailma majan-
duslikus arengus. Üks joon on tootlike jõudude paigal-
tammumisele, maailma kapitalistliku süsteemi üldkriisi
süvenemisele, ületootmiskriiside kestvuse ja purustava
toime suurenemisele viiva kaasaegse kapitalismi majan-
duse langeva arenemise joon. See on majanduse militari-
seerimise ja ühekülgse arenemise joon, riikidevahelise
terava konkurentsivõitluse joon, ühtede maade teiste

poolt orjastamise, imperialistlike vastuolude, imperialistlike röövlite vaheliste konfliktide ja kokkupõrgete kasvu joon.

Teine joon on kriisidest ja tööpuudusest vaba, töötavate hulkade materiaalse ja kultuurilise elutaseme süstemaatiliselt tõusu kindlustava Nõukogude Liidu ja rahvademokraatiamaade majanduse arenemise tõusujoon. Sellele majandusele on iseloomustav ühtset võimsat sotsialistlikku leeri moodustavate maade sõbralik majanduslik koostöö.

Kaht joont maailma majanduslikus arenemises illustreerivad ilmekalt andmed tööstustoodangu kasvu kohta ühelt poolt Nõukogude Liidus, teiselt poolt Ameerika Ühendriikides, Inglismaal ja Prantsusmaal, ajavahemikul 1929. kuni 1951. aastani (1929. aasta = 100%).

Maad	Aastad							
	1929	1939	1946	1947	1948	1949	1950	1951
NSV Liit . . .	100	552	466	571	721	870	1082	1266
Ameerika								
Ühendriigid .	100	99	155	170	175	160	182	200
Inglismaa . .	100	123	112	121	135	144	157	160
Prantsusmaa .	100	80	63	74	85	92	92	104

Maailma majandusliku arenemise kahe joone vastandlikkus näitab ilmekalt sotsialistliku korra põhilisi eeliseid ja üleolekut, tema suurt elujõudu ja võitmatust.

Marksistlik-leninlik teooria õpetab, tegelikkus aga kinnitab, et kaasaegse monopolistliku kapitalismi arengu languse põhjused peituvad teravas konfliktis kaasaegsete tootlike jõudude ja kapitalistlike tootmissuhete vahel, mis juba ammu enam ei etenda tootlike jõudude arengu peamise tõukejõu osa, vaid on muutunud nende arengu pidurdajaks. Just sellepärast kapitalismi arenedes üha enam sagenevad majanduslikud ja sõjalised katastroofid, süveneb kapitalistliku maailmasüsteemi ebastabiilsus ning lagunemine. Kapitalismi põhivastuolu vahetuks väljenduseks on teravnev vastuolu töö ja kapitali vahel.

Väikese käputäie ekspluataatorite piiritule rikastamisele allutatud kapitalismi areng toob laiadele töötajate hulkadele kaasa poolnäljas elamise ja massilise vaesumise. Sellest kõnelevad küllalt veenvalt UAF peasekretäri

Louis Saillant'i poolt esitatud andmed elukalliduse tõusu kohta kapitalistlikel maadel.

Kui võtta aluseks 1948. aasta (1948. a. = 100), siis elukalliduse indeks tõusis Austrias 99%, Taanis 23%, Soomes 57%, Prantsusmaal 45%, Itaalias 17%, Norras 35%, Inglismaal 31%, Argentiinas 198%, Brasiilias 64%, Ameerika Ühendriikides 11%.

Kapitalistide ohjeldamatu püüd saada maksimaalset kasumit ja sellega kaasnev tööliklassi eksploateerimise suurenemine, elanikkonna enamuse laostumine ja vaesumine hindade ja maksude kasvu, töötajate reaalpalka jätkuva languse ja tohutu töötutearmee pideva suurenemise tagajärjel — kõik see viib ja peab paratamatult viima lepitamatute vastuolude teravnemisele töö ja kapitali vahel, tööliklassi võitluse tugevnemisele oma eluliste õiguste eest.

Kapitalism, temale omase teiste maade, eriti majanduslikult mahajäänud maade rahvaste orjastamise ja süsteematilise riisumisega monopolistidele maksimaalse kasumi kindlustamise nimel, põhjustab imperialismi röövpoliitikale üha aktiivsemat vastupanu osutavate koloniaalsete ja sõltuvate maade rahvaste rahvusliku vabadusliikumise kasvu.

Rahvaste rahvusliku vabadusvõitluse laienemine on ajalooliseks seaduspäraseks.

Kasvav rahvuslik vabadusliikumine paneb üha enam vankuma ja õõnestab imperialismi koloniaalsüsteemi. Kasvavad revolutsioonilise plahvatuse elemendid nii arenenud kapitalismimaades kui ka imperialismi tagalas — asumaades ja sõltuvates maades. Kogu maailmamajanduse kapitalistlik süsteem on muutunud tunduvalt kitsamaks, nõrgemaks ja veel ebastabiilsemaks kui enne sõda.

Maailmamajanduse kapitalistliku süsteemi edasise nõrgenemise tingimustes võtab üha ägedama iseloomu monopolide võitlus valitsemisfääride ja suurimate kasumite pärast.

Imperialismirinde väline ühtsus ei suuda varjata tema sügavaid ja üha enam teravnevaid vastuolusid, mis viivad imperialismileeri nõrgestavatele konfliktidele ja kokkupõrgetele.

Kaasaegse kapitalismi põhilise majandusseaduse toime, selle hukatuslike, purustavate tagajärgede tugevnemine on tunnistuseks kapitalistliku süsteemi püsimatusest, tema

ajaloolisest hukkimiselemääratusest. Sureb vana, kodanlik kord, mis ei suuda inimestele anda enam midagi peale eksploateerimise ja rõhumise, orjuse ja purustavate sõdade.

„Kapitalism,“ ütles Lenin, „hukkub; oma hukkimisel võib ta veel põhjustada kümnetele ja sadadele miljoni-tele inimestele usumatuid piinu, kuid langemast ei suuda teda hoida ükski jõud.“¹

Languseteed minevale kapitalismile täielikuks vastandiks on sotsialismileeri maade arenemine. NSV Liidu ja rahvademokraatiamaade majandusliku arengu edu kinnitab täie selgusega marksistlikku teesi sotsialistliku süsteemi kapitalistlikust süsteemist üleoleku sügavate majanduslike aluste kohta.

Nõukogude Liidu ja rahvademokraatiamaade majandus areneb lakkamatult tõusujoones.

Demokraatliku leeri maad on loonud uut liiki rahvusvahelised suhted, mis on rajatud võrdõigusliku koostöö ja vastastikuse abistamise põhimõttele. Liidetud huvide ja lõppeesmärgi ühtsusega, ühendatud purunematu sõprussega, on ülemaailmse revolutsiooni ja töölisliikumise „löögibrigaadid“ eesotsas Nõukogude Liiduga koondunud ühtseks ja võimsaks demokraatlikuks leeriks. Nad on loonud omavahel tiheda koostöö, mille aluseks on vastastikune hoolitsus kõigi maade huvide eest, aus soov abistada üksteist ja saavutada üldine majanduslik tõus. Selle koostöö tulemusena kasvab lakkamatult nende maade tööstuse arengutempo. Pidevalt kasvab suure sotsialismimaa majanduslik võimsus. Vastandina kapitalismimaadele laieneb Nõukogude Liidus pidevalt tsiviiltööstus, teostatakse hindade süstemaatilise alandamise poliitikat, tõuseb rahva heaolu. Tuginedes sotsialismi põhilise majandusseaduse nõuetele, teostab Nõukogude riik edukalt kommunismi ülesehitamise suurt programmi.

Koos Nõukogude Liiduga, toetudes tema kasvavale omakasupüüdmatale abile, areneb kiiresti rahvademokraatiamaade majandus. Võimsa industriaalmaana suunab Nõukogude Liit sõbralikesse rahvademokraatiamaadesse suures koguses uusimaid masinaid ja sisseseadet.

„Selles, et Nõukogude inimesed saatsid Gottwaldi-nimelise kombinaadi ehitusele masinaid,“ kirjutab Klement

---

¹ V. I. Lenin, Teosed, 33. kd., lk. 151 (v. k.).

Gottwaldi nimelise metallurgiakombinaadi ehituse ülem O. Andel, „näeme me rahvaste vennaliku sõpruse väljendust ja Nõukogude Liidu omakasupüüdmatut abi meie rahuliku ülesehitustöö plaanide teostamisel.“¹

Tänu Nõukogude Liidu omakasupüüdmatule ja mitmekülgele abile ning tema ammendamata kogemuste ärakasutamisele toimub kõigis rahvademokraatiamaades majandus- ja kultuurielu tormiline õitseng. Kiires tempos areneb tööstus, edukalt teostatakse küla individuaal- talupidamise süsteemi järkjärgulist ümberkorraldamist tootmiskooperatsiooni alusel. Viimastel aastatel on tööstuslik tootmine Euroopa rahvademokraatiamaades tunduvalt ületanud sõjaeelse taseme. Kui võtta tööstusliku tootmise sõjaeelseks tasemeks 100, siis oli tööstusliku tootmise tase rahvademokraatiamaades 1952. aastaks järgmine: Poolas — 346,6, Tšehhoslovakkias — 200,6, Bulgaarias — 542,8, Ungaris — 309, Rumeenias — 233,7, Albaanias — 750, Saksa Demokraatlikus Vabariigis — 136.

Kasvav tööstus ning rikkalikult tehnikaga varustatud põllumajandus suudavad tänapäeval üha suuremas ulatuses rahuldada elanikkonna nõudeid laiatarbekaupadele ja toiduainetele. Nende maade elanikkond tarbib aastast aastasse üha rohkem liha, suhkrut, rasvaineid, tööstuskaupu, süstemaatiliselt alandatakse esmajärgulise tähtsusega kaupade hindu, suureneb tööliste ja teenistujate töötasu.

Kõik see näitab, et sotsialismi põhiline majandusseadus annab üha enam märgatavaid tulemusi rahvademokraatiamaades ning omab juba nüüd avarat tegevusvälja.

Silmapaistev edu majandusliku ja kultuurilise töö alal on rahvademokraatiamaades saavutatud ägeda klassivõitluse tingimustes. See edu on võimalikuks saanud ainult tänu tööliklassi ja talurahva purunematu liidu süstemaatilisele tugevdamisele, uue riigivõimu tugevdamisele.

Kiires tempos areneb Hiina Rahvavabariigi majandus. Tähtis etapp, mida iseloomustab maa majanduslik taastamine, on juba läbitud. Tööstuslik ja põllumajanduslik tootmine on mitte ainult kogu maal täielikult taastatud, vaid paljude toodanguliikide alal ka ületanud varemaste aastate kõrgeima taseme. Vastavalt on taastatud ning

---

¹ „Pravda“, 28. dets. 1952. a.

arenenud ka side ja transport. Kiiresti areneb ka sisekaubandus, kasvades pidevalt põllumajandusliku ning tööstusliku tootmise arendamisel saavutatud tohutute edusammude tõttu. On lõpule viidud agraarreform, millel on suur tähtsus maa arenemisele. Suur hiina rahvas ehitab oma maal enneolematuid hüdrotehnilisi seadmeid, mis annavad võimaluse edasi arendada nii maa põllumajandust kui ka tööstust. On alanud rahvusliku majandusliku ülesehitustöö esimese viie aasta plaani täitmine, mille peamiseks eesmärgiks on maa industrialiseerimine. Koos Hiina majanduse arenemisega tõuseb töötava rahva heaolu.

Kogu demokraatlik leer tegeleb rahuliku loova tööga, visa tööga rahva heaolu tõstmiseks.

Vastupidi imperialistlike riikide poolt teostatavale maailmasõja ettevalmistamise ja alustamise poliitikale teostavad Nõukogude Liit ja rahvademokraatiamaad järjekindlalt ja vankumatult rahu ja rahvastevahelise sõpruse poliitikat. Demokraatliku leeri maad, eesotsas Nõukogude Liiduga, ei vaja relvastamise võidujooksu ja sõjaks valmistumist. Nad on kindla ja kestva rahu poolt. Olles üldise rahu säilitamise ja kindlustamise peamiseks toeks ja põhiliseks teguriks, on Nõukogude Liit selle poolt, et arendada rahulikku majanduslikku koostööd ja asjalikke sidemeid kõigi maadega, sõltumata nende sotsiaalsetest süsteemidest. Nõukogude valitsuse välispoliitika peajooneks on rahu tugevdamine ja rahvaste julgeoleku kindlustamine.

Võideldes rahulike suhete eest mitmesuguste sotsiaalsete süsteemidega maade vahel, lähtub Nõukogude riik sellest, et kaks vastandlikku süsteemi võivad mitte ainult koos eksisteerida, vaid ka rajada oma vastastikused suhted rahulikule võistlusele ja koostööle majanduslikul, poliitilisel ja kultuurilisel alal.

Marksism-leninism õpetab, et kahe vastandliku süsteemi rahulik kooseksisteerimine on täiesti võimalik vastastikuse koostöö soovi olemasolu korral, valmisoleku puhul täita endale võetud kohustusi, võrdsuse ja teiste riikide siseasjadesse mittevahelesegamise põhimõttest kinnipidamise puhul.

Nõukogude Liidu ja rahvademokraatiamaade rahvad on kindlalt veendunud selles, et kahe süsteemi rahulikus võistluses saavutab sotsialism täieliku võidu.

Kõrvuti rahuarmastavate jõududega tegutsevad maailmas agressiivsed jõud, kes suhtuvad rahvusvahelise olukorra pinge igasugusesse langemisse kui õnnetusse endale ja teostavad avantüristlikku agressiivset poliitikat. Selle poliitika teenistusse on rakendatud nn. „külma sõja strateegia“, s. o. diversioonide, avantüüride ja provokatsioonide süsteem demokraatliku leeri maade vastu, mille näidiseks on välismaiste palgasulaste poolt organiseeritud väljaastumised Berliinis 1953. aasta 17. juunil. Rahvusvaheliste suhete ajalugu ei tundnud seni veel niisugust jämedat vahelesegamist riikide siseasjadesse, niisuguseid süstemaatilisi rahvusvahelisi provokatsioone ja avantüüre, milliseid teostavad käesoleval ajal agressiivsed jõud.

Oma muinasjutuliste kasumite pärast hirmul olevad imperialistid ei taha leppida rahuga. Nad kardavad, et rahvusvahelise pinge igasugune langus põhjustab aktsiate kursi langust börsil ning osa kasumi kaotamist. Suhtudes sõjasse kui kasulikku äritehingusse, kui parimasse vahendisse „ärilise aktiivsuse“ kindlustamiseks, püüavad monopolistid mürgistada rahvusvahelist õhkkonda, võttes ette provokatsioone ja agressiivseid samme.

Võideldes igati rahvusvahelise atmosfääri pinge vähendamise eest, kaitstes järjekindlalt rahuüritust, lähtub Nõukogude riik sellest, et käesoleval ajal ei ole olemas niisugust vaieldavat või lahendamata küsimust, mida ei saaks lahendada rahulikul teel, asjasthuvitatud poolte vastastikuse kokkuleppe alusel.

See Nõukogude Liidu rahuarmastav välispoliitika vastab täielikult maailma kõigi lihtsate inimeste elulistele huvidele. Kõigi maade töötajad tahavad rahu, vihkavad sõda, mis põhjustab miljonite inimeste hukkumist.

Liikumine rahu eest — kaasaja üks suurimaid liikumisi — on omandanud enneolematu ulatuse, jõu ja organiseerituse. See liikumine on hõlmanud kõik maad ja mandrid, ühendades miljoneid mitmesuguste poliitiliste ja usuliste tõekspidamistega, mitmesuguse sotsiaalse ja varandusliku seisundiga, mitmesuguste erialadega, mehi ja naisi.

Võitluses karastunud rahvusvaheline rahupooldajate liikumine seab imperialistlike sõjaõhutajate agressiivsetele sepitsustele vastu kõigist rassidest ja rahvustest, erinevatest sotsiaalsetest gruppidest ja erinevate poliitiliste

tõekspidamistega sadade miljonite inimeste vankumatu rahuhahte. Maailmavalitsemisele kippuvaile Ameerika imperialistidele, imperialistlikule, antidemokraatlikule leerile sulle tee kasvav ja tugevnev rahu-, demokraatia- ja sotsialismileer. Rahuarmastavate jõudude suureks võiduks oli vaherahu allakirjutamine Koreas, mis tegi lõpu verevalamisele Idas ning oli aluseks Korea küsimuse rahulikule lahendamisele. Pidades pingelist võitlust uue sõja vältimise eest, kaitsevad rahuarmastavad jõud ka oma kodumaa rahvusliku ühtsuse taastamist nõudva saksa rahva elulisi huve. Ainult Saksamaa muutmine rahuarmastavaks demokraatlikuks riigiks toob talle ühtsuse, vabaduse, sõltumatuse ja rahvusliku taassünni.

Rahuleeri võimsus seisab eelkõige selles, et seda juhib Nõukogude Liit, kes on oma arenemise kõigil etappidel järjekindlalt ja vankumatult seisnud rahu eest. Rahuleeri võimsus seisab ühtlasi rahu eest võitlejate monoliitsuses, suurenevas organiseerituses ja aktiivsuses, selle võitluse kõige laialdasemas massilises baasis ja tohutuis, ammen-damatuis reservides.

Uldrahvaliku rahukaitse-liikumise kasv on kaasaegse elu seaduspäraseks nähtuseks. See tekkis käesoleval ajal rahvusvahelisel areenil võitlevate põhiliste rahujõudude arenemise tulemusena. Miljonid ja miljonid maailma lihts-dad inimesed mõistavad uue sõja suurt ohtu ning ühenda-vad oma jõupingutused imperialistlike sõjaõhutajate vastu, kaitstes ennast ja tulevasi põlvkondi verevalamise eest.

Kaasaegne rahuliikumine ei sea eesmärgiks kapitalismi kukutamist ja sotsialismi kehtestamist. See liikumine on mitteklassiline massiliikumine, mis piirdub rahu säilita-mise eest võitlemise demokraatlike eesmärkidega.

Rahupooldajate liikumine kasvab ja tugevneb iga päe-vaga ning muutub tohutuks jõuks, mis tõkestab tee sõja-õhutajaile. Rahupooldajate liikumine toetub igal maal loodud rahvuslikele rahukaitsekomiteedele, võimsatele ametiühingu-, nais- ja noorsoo-organisatsioonidele, kunsti- ja kirjandustegelaste assotsiatsioonidele, mis toe-tavad seda liikumist ning võtavad sellest aktiivselt osa.

Eredaks tunnistuseks rahujõudude kasvust ning rah-vaste otsustavusest mitte lubada uue sõja vallapäästmist oli Viinis toimunud rahvaste rahukaitsekongress. Väljen-dades kogu maailma rahuarmastavate rahvaste soovi ja

tahet, nõudis kongress lõpu tegemist jõupoliitikale, mis toob suurt õnnetust rahvastele ja ähvardab inimkonda katastroofi paisata.

„Rahvad,“ öeldakse kongressi üleskutses, „tahavad elada rahu, sõltumata sellest, missugune on ühiskondlik kord nendes maades ja missugune on nende kõrgem ideaal. Sõda vihkavad kõik rahvad, sõda heidab oma varju kõigile hällidele. Rahvad saavad muuta sündmuste käiku, anda inimestele tagasi nende veendumuse selles, et homme päev on rahulik.“

Andes kogu jõu rahulikuks loovaks tööks, rahu- ja demokraatialeeri jõudude kasvuks, tugevdavad nõukogude inimesed väsimatult oma sotsialistliku kodumaa võimsust.

*

Jõuvahekord rahvusvahelisel areenil muutub lakkamatult sotsialismi kasuks ning kapitalismi kahjuks. Uha enam hargneb sotsialismi alusel maailma revolutsioonilise uuendamise protsess. „Nüüd, kus Hiinast ja Koreast Tšehhoslovakkia ja Ungarini on ilmunud uued „löögibrigaadid“ rahvademokraatiamaade näol, — nüüd on meie partei võitlus läinud kergemaks, ja ka töö on hakanud minema ladusamalt.“¹

Kasvab ja tugevneb rahvaste suurim võidusaavutus — võimas demokraatia- ja sotsialismileer. Selles leeris lähevad tihedas ühtsuses Nõukogudemaa rahvaga edasi suur Hiina rahvas ning kõigi rahvademokraatiamaade töötajad. Ule 900 000 000 inimese on end jäädavalt vabastanud kapitalistlikust orjusest ning ehitavad kommunistlike ja töölispartei juhitud uut elu, mis on vaba ekspluateerimisest ja rõhumisest.

Nõukogude inimesed, kogu sotsialistliku leeri töötajad usuvad kindlalt, et kogu maakeral astub varem või hiljem kapitalismi asemele sotsialism, et kõikjal hävitatakse inimese poolt inimese ekspluateerimine, et kõikjal hakkavad inimesed elama vaba ja õnneliku elu.

Uhes sellega teavad nad, et revolutsioonil saab olla edu ainult siis, kui küpsevad kõik revolutsiooniks vajalikud eeldused, kui ühe või teise maa töötajad veenduvad sotsialistliku revolutsiooni võimaluses ja vajaduses.

---

¹ J. V. Stalin, Partei XIX kongressil peetud kõne, lk. 8.

Marksism-leninism eitab revolutsiooni eksportimise võimalust, kinnitades samal ajal revolutsiooni paratamatut saabumist kõigis maades, kus veel on säilinud kapitalistlik kord.

Mida lähem on kapitalismi vältimatu revolutsioonilise hävitamise hetk, seda raevukamalt läheb kapitalism iga-sugustele avantüüridele ja provokatsioonidele.

Seepärast, jätkates võitlust võimsa sõjavastase, demokraatliku rinde koondamiseks ning tugevdamiseks, tugevdab nõukogude rahvas oma sotsialistliku kodumaa kaitsevõimet ning tõstab oma revolutsioonilist valvsust.

Juhtides korduvalt tähelepanu sellele hädaohule, mida peidab endas kapitalistlik ümbrus, kasvatab kommunistlik partei väsimatult nõukogude rahvast kõrge poliitilise valvsuse vaimus. „Kes unustab,“ ütles V. I. Lenin, „meid alaliselt ähvardava hädaohu, mis ei lõpe, kuni on olemas maailma imperialism, — kes unustab selle, see unustab meie töövabariigi.“¹

Kapitalism oma piiritu kirega rikastuda ja saada kasu mit miljonite töötajate higi ja vere arvel, on muutunud ühiskonna progressiivse arenemise suurimaks pidurdajaks ning on hakanud ohustama inimkonna enda olemasolu.

Ühiskonna arenemise seaduspärasused viivad kaasaegset maailma objektiivse paratamatusega sotsialismile ja kommunismile.

---

¹ V. I. Lenin, Teosed, 31. kd., lk. 487—488 (v. k.).

SISUKORD

1. Uhiskonna majandusliku arenemise seaduste objektiivne iseloom	3
2. Maksimaalse kasumi saamine kui kaasaegse monopolistliku kapitalismi tõukejõud	13
3. Maksimaalse kapitalistliku kasumi kindlustamise teed ja meetodid	28
4. Kaasaegse kapitalismi majanduse progresseeruv roiskumine ja langus kui kapitalismi põhilise majandusseaduse toime tulemus	70
5. Maailma majandusliku arenemise kaks joont kui kahe põhilise majandusseaduse toime tulemus	97

Toimetaja K. Tamjärv.

Tehniline toimetaja E. Plaks.

Korrektorid A. Nurmoja ja O. Mägi.

Ladumisele antud 25. XII 1954. Trükkimisele antud 23. II 1955. Paber 54 × 84 sm, $\frac{1}{16}$. Trükiarv 5000. Trükipoognaid 7,25. Formaadile 60 × 92 kohaldatud trükipoognaid 5,95. Arvutuspoognaid 6,52. Tellimise nr. 2118.

MB-06043. Trükikoda „Punane Täht“, Tallinn, Pikk 54/58.

На эстонском языке.

Hind rbl. 1.50

Rbl. 1.50

